

פניני הקציר

שאלות ותשובות, סגולות ופנינים מרתקים
בענייני מתן תורה, חג השבועות ומגילת רות

מהדורה שלישית

תשרי ה'תש"פ

חולון תובב"א

אברהם עובדיה

dell.avi7@gmail.com

תוכן העניינים

- ❖ מתן תורה וחסג השבועות.
- ❖ מגילת רות.
- ❖ סגולות חג השבועות.
- ❖ סיפור מטלטל לחג השבועות.
- ❖ מ"ח קנייני התורה.
- ❖ אגדות חז"ל ומדרשים נפלאים.

מתן תורה וחג השבועות

באיזה תאריך ובאיזה יום בשבוע היתה קבלת התורה?

שבת פו, ב: "תנו רבנן: בששי בחדש ניתנו עשרת הדברות לישראל. רבי יוסי אומר: בשבעה בן. אמר רבא: דכולי עלמא – בראש חדש אתו למדבר סיני... ודכולי עלמא – בשבת ניתנה תורה לישראל... כי פליגי – בקביעא דירחא; רבי יוסי סבר: בחד בשבא איקבע ירחא... ורבנן סברי: בתרי בשבא איקבע ירחא..."

ולפי המדרש פרקי דר"א קבלת התורה היתה בערב שבת ביום שישי ב' בסיון.

א"כ ישנה מחלוקת בחז"ל גם לגבי התאריך בחודש האם ב' או בז' בסיון, וגם לגבי היום בשבוע האם ביום שישי או ביום שבת.

באיזה שעה היתה קבלת התורה, וכמה זמן היה כל המעמד?

פרקי דר"א: ר' אלעזר בן עזריה אומר: ערב שבת בששה לחדש בשש שעות ביום קבלו ישראל את הדברות, ובתשעה שעות ביום חזרו לאהליהם והיה המן מוכן להם לשני ימים, ושבתו ישראל באותה שבת שמחים כשמחת החג שזכו לשמוע קולו של הקב"ה...". וכן בירושלמי (שבת פרק ט הלכה ג). א"כ המעמד היה 3 שעות.

באיזה יום בשבוע יכול לחול חג השבועות?

או ביום ראשון או ביום שני או ביום רביעי או ביום השישי. (לא בשלישי, לא בחמישי ולא בשבת).

מדוע משה רבינו הוסיף עוד יום לימי ההגבלה למ"ד?

כדי שיעברו עליהם שבע שבתות שקיימו בהם שמירת שבת מאז שנצטוו עליה במרה
כדי שיגיעו לשלימות רוחנית שיסודה במספר שבע.

מדוע התורה לא מציינת את התאריך המדויק של החג בשונה משאר המועדים?

שלא יאמרו שהתורה שייכת לזמן מסוים, אלא והגית בו יומם ולילה, וכל יום יהיו
בעיניך כחדשים.

כמה דורות עברו מכתובת התורה בשמים ע"י קוב"ה ועד נתינתה לעמ"י בהר סיני?

הגמרא אומרת שהתורה נבראה תתקע"ד (974) דורות לפני בריאת העולם, ומבריאת
העולם ועד משה רבנו עברו 26 דורות. כך שמיצירת התורה ועד נתינתה לישראל
עברו אלף דורות!

מדוע ניתנה התורה בחודש סיון?

א. איתא בפסיקתא (דרב כהנא): כדי שלא ייתן פתחון פה לאומות העולם, לומר 'אילו
נתן לנו את התורה - היינו עושים אותה'. אמר הקב"ה: ראו באיזה חודש נתתי התורה,
בחודש השלישי, במזל תאומים. שאם יבקש עשו הרשע להתגייר ולעשות תשובה
וללמוד תורה - יבוא וילמד, ומקבלו אני. לפיכך ניתנה תורה במזל תאומים, לרמז
שיכול עשו לזכות בתורה, כיעקב. עוד איתא בפסיקתא (רבתי פסקה כ): מדוע ניתנה
התורה בסיון? משל למלך שעשה חופה לבתו, ואמר אחד מגדולי המלך: נאה לה לבת
המלך להרכיבה על הפיל, כשהיא יושבת באפיריון, וכך יראוה כל גדולי מלכות. ענה
אחר ואמר: פיל גבוה הוא, ואין לו הדר ואין לו יופי, אלא נאה להרכיבה על הסוס
ולהראות יופייה לגדולי המלכות. ענה אחר ואמר: פיל גבוה וסוס נאה, אך אין להם
פה לדבר וידיים לספוק ורגליים לרקוד, ולכן נאה להרכיבה על כתפי אדם, שיכול
לשבחה ולהראות יופייה. כך הקב"ה לא נתן התורה בניסן ולא באייר, מפני שמזל ניסן
- טלה, ומזל אייר - שור, ואין נאה להם לקלס ולשבח, לכך נתן הקב"ה התורה בסיון,

שמזל סיון - תאומים, ותאומים - אדם הוא, ואדם - יש לו פה לדבר וידיים לספוק ורגליים לרקוד.

ב. כיון שהיו שקועים במ"ט שערי טומאה, הוצרכו להמתין ולספור 49 יום כדי לצאת כל יום משער אחד של טומאה וכנגדו להיכנס לשער אחד של קדושה.

ג. כשם שממתינים לגיורת ג' חודשים, גם עמ"י המתינו לקבלת התורה ג' חודשים (אע"פ שאינם מלאים אלא מקוטעין) מיציאת מצרים.

באיזה שנה לבריאת העולם היתה קבלת התורה?

בשנת 2448 שנה לבריאת העולם. מאז ועד שנת ה'תש"פ עברו 3332 שנה.

מהם שמותיו של הר סיני?

א. הר אלקים ששם קיבלו ישראל אלקותו של הקב"ה. או משום שישב בו אלקים בדין, שנאמר (שמות כ"א) ואלה המשפטים. (תנחומא)

ב. הר בשן שכל מה שאדם אוכל בשיניו בזכות התורה שניתנה בהר, וכן הוא אומר (ויקרא כ"ו) אם בחקותי תלכו וגו'. או משום הר בא שם הקב"ה. (תנחומא)

ג. הר גבנונים נקי כגבינה נקיים מכל מום. או משום הר שפסל כל ההרים, כמו דאמר או גבן או דק (ויקרא כ"א). (תנחומא) או משום הר מיוחד - הר גבוה. (רש"י)

ד. הר חורב, שממנו נטלו סנהדרין רשות להרוג בחרב, ורבי שמואל בר נחמן אמר שמשם נטלו עכו"ם איפופסין שלהם, שנאמר (ישעיה ס') והגוים חרוב יחרבו, מחורב יחרבו. או משום שירדה חורבה לעכו"ם עליו. (שבת סט, א)

ה. הר סיני שממנו ירדה שנאה לעכו"ם. (רבה שמות פרשה ב ו) או משום שנעשו בו נסים לישראל או משום שירדה בו שנאה לישראל מאומות העולם. (שבת סט, א) או משום שנעשה בו מעשה הסנה. (חזקוני)

ו. הר חמד, הר שחמד לישב בו. (תנחומא)

ז. מדבר צין שנצטוו ישראל עליו.

ח. מדבר קדש שנתקדשו ישראל עליו.

ט. מדבר קדמות שנתנה קדומה עליו.

י. מדבר פארן שפרו ורבו ישראל עליו. (ילקוט שמעוני)

מהם שמות החג?

א. חג השבועות - ע"ש שסופרים שבעה שבועות, וכן ע"ש השבועה שה' נשבע שלא יחליף את עמ"י האומה אחרת, ועמ"י נשבעו לקיים את כל התורה והמצוות.

ב. חג מתן תורה או זמן מתן תורה - ע"ש קבלת התורה.

ג. חג הביכורים - שמחג זה והלאה הביאו ביכורים משבעת המינים לבית המקדש, וכן הקריבו 'מנחת ביכורים' המנחה הראשונה מהתבואה החדשה הבאה מחיטים.

ד. חג עצרת - שעוצרים ממלאכה.

ה. חג הקציר - שבו מסיימים לקצור את התבואה שבשדות.

ו. יום הקהל - כך קרא לו משה בג' מקומות בתורה ע"ש שנקהלו לשמוע דברי אלוקים חיים בהר סיני.

ז. יום המים - היה מנהג קדום לזלף מעט מים על האנשים ביום זה או על העולה לתורה קריאת עשרת הדברות זכר לטל שזילף הקב"ה על עמ"י לאחר שפרחה נשמתם כששמעו את ב' הדברות הראשונות מפי הגבורה. בגלל שהמנהג יצא מגבולות הנורמה והפך למלחמות מים שאסורים משום 'בל תשחית' הופסק מנהג זה.

איזה עוד חג בשנה נקרא 'שבועות' ומדוע?

בהפטרת פר' החודש (יחזקאל מ"ה כ"א) נאמר: "בראשון בארבעה עשר יום לחודש יהיה לכם הפסח חג 'שבועות' ימים מצות תאכלו". היינו דחג הפסח נקרא ג"כ 'חג שבועות'. הרד"ק שם פירש דחג השבועות הכוונה היא 'שבעת' ימים, ולא שבועות. כדאיתא בתרגום שם 'שבעה יומין'. אולם רש"י עמד על לשון הפסוק, למה נקרא פסח 'חג שבועות', וביאר: שבועות ימים על שמתחילין ממנו לספור שבעה שבועות.

מאחר והמלאכים התווכחו עם משה שלא תינתן התורה לבשר ודם, והיה ירא שמא ישרפוהו בהבל שבפיהם, למה כשהודו לו נעשו לו כאוהבים ונתנו לו מתנות, הלא די בכך שנטל את התורה?

- א. שיחול קניין התורה למשה וישראל ולא יהיה חשש של נתינת מתנה באונס.
- ב. כבר מתחילה ביקשו המלאכים את טובת משה כי סברו שמוטב לאדם שלא נברא.
- ג. המלאכים הבינו שהם טפלים לאדם.
- ד. מפני שמשה דיבר להן בענווה אף שאחז בכיסא הכבוד.
- ה. המלאכים נוכחו שהאמת עם משה נעשו אוהביו מתוך אהבת האמת.
- ו. להשיב טובה למשה בעבור אברהם שאכלו בתוך ביתו.
- ז. התנגדות המלאכים היתה כדי לייקר את התורה בעיני משה וישראל.
- ח. לפייסו למשה על מה שזלזלו בו תחילה.
- ט. נתנו מתנות מדין תמכין דאורייתא כדי להיות להם חלק בתורת משה.
- י. דורון חופת משה וישראל עם התורה וקוב"ה.

מדוע בכלל חוגגים בשבועות? הרי הלוחות הראשונים נשברו והיה צריך לחגוג בי"א בתשרי לאחר קבלת הלוחות השניות?

אלא אמנם הלוחות נשברו אבל קיבלו את המצוות עוד אפשר לומר שבשבועות קיבלו את האפשרות לפסוק בתורה ופמליא של מעלה פוסקת לפי בי"ד של מטה כמו שמשה הוסיף יום מדעתו והקב"ה הסכים ולכן יש נוהגים לקרוא מגילת רות לפני קריאת התורה אפילו שהיא מהכתובים ללמד כוחם של חכמים שהקב"ה מייקר דבריהם יותר מדברי התורה עצמה וכמו בתנורו של עכנאי ועוד כהנה רבות.

מדוע בני לא אמרו שירה לאחר שהקב"ה נתן להם את התורה כשם שאמרו לאחר קריעת ים-סוף ולאחר עליית הבאר?

ענה על כך רבי חיים קניבסקי שליט"א: לאחר קבלת התורה יש ללומדה, ולומר שירה - זה ביטול תורה!

וכנראה שמאותה סיבה אין מצוות מיוחדות בחג השבועות כשם שיש בפסח ובסוכות, כי המצווה העיקרית והמיוחדת בכל השנה ובמיוחד ביום זה היא לימוד התורה! ולכן גם אין לחג השבועות "חול המועד" לומר לך שכל יום שעובר בלי לימוד תורה זה יום שלא יחזור, ועל האדם לנצל כל יום ללימוד תורה כאילו הוא היום האחד היחיד כשם שחג השבועות הוא יום אחד ויחיד. (הרב מאיר אליהו שליט"א)

בדרך כלל חג השבועות חל בין פרשת במדבר לפרשת נשא, ולפעמים בין פרשת נשא לפרשת בהעלותך. וכידוע שכל חג ומועד קשור ורמוז לפרשת השבוע שלפניו.

מה הקשר בין פרשת במדבר לחג השבועות?

א. התורה ניתנה במדבר ונמשלה למדבר - מה מדבר הפקר לכל אף התורה הפקר לכל. ולא רק הפרשה נקראת במדבר אלא החומש כולו.

ב. בפרשת במדבר משה מונה את עם ישראל פעמיים גם לשבטים וגם לדגלים, ובשבועות מסיימים לספור ספירת העומר גם בימים וגם בשבועות. ולא רק שבפרשה מונים את עמ"י אלא החומש כולו נקרא 'חומש הפקודים'. ודבר מנוי מקבל חשיבות שכן דבר שבמנין לא בטיל ועמ"י קיבלו חשיבות לאחר שקיבלו את התורה הקדושה.

ג. בסוף הפרשה מצווה ה' שבני קהת בפיקודו של אלעזר יהיו נושאי ארון ה' שבו היו הלוחות וס"ת שניתנו לעמ"י במתן תורה.

מה הקשר בין פרשת נשא לחג השבועות?

פרשת נשא היא הפרשה הארוכה ביותר בתורה שיש בה קע"ו פסוקים, ואף הפרק הארוך ביותר בתהילים (פרק קי"ט) יש בו קע"ו פסוקים, והמסכת הארוכה ביותר בש"ס (בבא בתרא) מכילה קע"ו דפים, וזה נרמז במילה נשא- האות נ' מרמז על פרשת

נ'שא, האות ש' מרמז על מסכת בבא בתרא שמתחילה בפרק הש'זתפין, והאות א' מרמז על פרק קי"ט שבתהילים, שמתחיל באות א' - אשרי תמימי דרך.

פרשת נשא נדרשת באריכות יתירה במדרשים ובזוהר הקדוש, ובטעם הדבר הסביר בעל החידושי הרי"ם (האדמו"ר הקדוש רבי יצחק מאיר מגור זיע"א בספר הזכות שלו) לפי שפרשה זו חלה בסמוך לחג השבועות שניתנה בו התורה, ומתחדש בכל שנה בטוב ה' יתברך נתינת התורה ביום זה, לפיכך גילו אז חכמנו התפשטות מופלגת בביאור דברי התורה וסודותיה.

ועוד נתנו בזה המפרשים טעם נוסף לפי שאמנם פרשת נשא היא הפרשה הארוכה ביותר במנין הפסוקים (קע"ו פסוקים וכאמור לעיל), אך מאידך היא הקלה ביותר בפרשיות התורה מבחינת ההכנה לקריאתה בטעמים. ודבר זה בא ללמדנו, שאף על פי שהתורה היא "ארוכה מארץ מידה ורחבה מיני ים" (איוב יא, ט), מכל מקום אם אנו מוכנים לקבלה במסירות נפש. אזי תהיה לנו סיעתא דשמיא ונוכל לקבלה בקלות, ולקיימה באופן שיהיה בו נחת רוח לפניו יתברך (דברי מרדכי עמוד כ"ח לגאון הצדיק רבי מרדכי אליהו זצ"ל).

מה הקשר בין מגילת רות לפרשת וישב?

אומר הרוקח - בפרשת וישב, ישנם קי"ב פסוקים. מתוכם ח' פסוקים בלבד, שלא מתחילים באות ו"ו. ממילא יוצא שישנם 104 פסוקים שמתחילים באות ו"ו. וכעין זה תמצא במגילת רות שמתחילתה ועד סופה כל הפסוקים מתחילים באות ו"ו מלבד ח' פסוקים. ומדוע?

כי בשניהם מדובר על שושלת מלכות בית דוד והמשיח, בפרשת וישב מדובר על תחילת השושלת תמר ילדה את פרץ וזרח, ובסוף מגילת רות מובא המשך השושלת: פרץ הוליד את הצרון, הצרון את רם, רם את עמינדב, עמינדב את נחשון, נחשון את שלמה (שלמון), שלמון את בועז, בועז את עובד, עובד את ישי וישי את דוד המלך.

נשאלת השאלה מדוע בכל המקומות הללו כל הפסוקים מתחילים באות ו"ו חוץ מ-ח' פסוקים?

כותב רבינו בחיי (כד הקמה, ערך נר חנוכה) - כי חשבון ח' רמז לשמן המשיח שהוא על מעלת שמונה, וידוע כי חשבון שמונה הוא אחר הז' במעלת האחד ובזמן המשיח יחזרו כל האומות לאמונתנו, ולפי שהעולם הזה הוא על מעלת שבעה ומזה היתה

מגזרת המשכן והמקדש ב' נרות, חייבת החכמה להיות זמן המשיח על מעלת ח' כי בו תהיה מעלה יתירה ותוספת השגה בידיעת הש"י על כל הזמנים שעברו, הוא שכתוב (ירמיה לא, לג) "כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם". וכן אמרו חז"ל במדרש (במדבר רבה, פרשה טו, אות יא) בכינור של בית המקדש היו שבעה נימין ולעתיד לבוא יהיה של שמונה. [ולכן פרשת וישב מקדימה את ימי החנוכה, שבפרשה יש רמז למשיח הקשור למספר 8 וימי החנוכה הם 8].

מדוע ניתנה התורה במדבר ולא בארץ ישראל שהיו בישוב הדעת איש תחת גפנו?

שלא יאמרו התורה נתונה בחלקו של שבט מסוים ולו היא שייכת, אלא ניתנה במדבר מקום הפקר לומר כתר תורה עומד בקרן זוית כל הרוצה ליטול יבוא ויטול.

המדרש (מדרש רבה) מבאר מדוע התורה ניתנה דווקא במדבר? שנו חכמים בשלושה דברים ניתנה התורה: באש, במים, במדבר... ולמה דווקא בשלושה דברים אלו? אלא מה אלו חינום לכל באי עולם כך דברי תורה חינום הם שנאמר "הוי כל צמא לכו למים..." כמו כן, שכל מי שעושה עצמו כמדבר - הפקר, רק הוא יכול לקנות תורה וחכמה, ולכן דווקא "במדבר סיני".

ולכאורה קשה מדוע חז"ל לומדים שדברי תורה הם "חינם"? לכאורה זה מוזיל את ערך התורה! ואדרבה צריך לומר בדיוק להיפך וכדברי דוד המלך ע"ה: "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף" וכו'?

אלא חז"ל התכוונו כמו שאוויר הוא בחינם כי הוא חיוני ביותר לחיים, וכל דבר חיוני יותר הוא בזול יותר כפי שרואים במציאות, כך התורה היא סם חיים ובלעדיה אין חיים ולכן היא "בחינם" כי היא חיונית לחיים ואי אפשר לחיים בלעדיה! (ע"פ הרב ברוך רוזנבלום שליט"א)

שואל ה"כתב סופר": אם חז"ל רצו ללמדנו שדברי תורה הם בחינם, מדוע יש צורך להמשיך את התורה לשלושה דברים שונים (אש, מים ומדבר) יכלו הם להסתפק במשל אחד בלבד?!

מבאר הכת"ס שיש כאן שלושה יסודות בקבלת התורה:

1. מים - התורה נמשלה למים שנאמר: "הוי כל צמא לכו למים" לומר: כשם שהמים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך, כך דברי תורה מתקיימים במי שהוא שפל = עניו. ולא במי שהוא "גבה קומה" - גאוותן...

2. אש - נמשלה התורה לאש = אור שנאמר: "כי נר מצווה ותורה אור". התורה מאירה לאדם את הדרך בחייו ומנתבת אותו אל היעדים שקבע הקב"ה.

3. מדבר - התורה ניתנה במדבר סיני = לאוכלי המן (זיו שכינה שנתגשם) אלו שלא נדרש להם מעבר למן מאומה כשם שבמדבר הריק אין מאומה. מסיים ה"כתב סופר" תדע! שגם לקבל תורה צריכים חיי צנעה כפי שמגדירים זאת חז"ל: "כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל..." (מסכת אבות פרק ו').

סיפור יפה מובא בעניין זה: פעם אחת ביקר הנצי"ב הגאון ר' נפתלי צבי יהודה ברלין מוויז'לין זצ"ל, את הגאון ר' שמואל שרטאשון זצ"ל, מוויז'נא בעל הגהות וחידושי הרש"ש על הש"ס. שאל הרש"ש את הנצי"ב על מקום קשה בדברי התוספות שלא מצא לו יישוב. עיין הנצי"ב בדברי התוספות וביארם על אתר בהארה קטנה וקולעת. הדברים מצאו חן בעיני הרש"ש, והוא מביאם בשם אומרם בהגהותיו וחידושו למסכת יבמות, בתוספת המלים: "ושפתיים יישק". מופתע מתשובת הנצי"ב, שאלו הרש"ש: ומדוע לי לא נתגלו הדברים? השיבו הנצי"ב: "זהו משום שכבודו לומד תורה מתוך הרחבה, בעושר ובכבוד, ואני עמל בלימוד התורה מתוך דוחק וצמצום..."

מדוע בחג השבועות מקשטים את בתי הכנסת באילנות ופרחים?

א. מפני שבעצרת נידונים על פירות האילן ויזכרו להתפלל על כך. ומשום בל תשחית מביאים עצי סרק ופרחים. (י"א שעומק העניין הוא שבעצרת נידונים על פירות האילן היינו על הפירות שהאדם הנקרא אילן עשה בעולם הזה כמה תורה למד וכמה מצוות קיים. ואילני סרק שאינם מוציאים צל אלה האנשים שאינם לומדים תורה אך מסייעים בממונם ופורשים חסותם על לומדי התורה וגם להם שכרה בצדה).

ב. מפני שהר סיני עלה כולו פרחים בשעת קבלת התורה.

ג. כל דיבור שיצא מפיו הקב"ה היה מתמלא כל העולם כולו ריח בשמים.

ד. זכר לביכורים שהיו מביאים לבית המקדש מפירות האילן ומעטרים את הסלים והשוורים במיני קישוטים.

ה. מביא רבי מרדכי יפה, בעל ה'לבושים': משום שבעת עליית משה על הר סיני לקבל הלוחות השניים נאמר: 'גם הצאן והבקר אל ירעו אל מול ההר ההוא' (שמות לד, ג) מכאן משמע שעל הר סיני היה מרעה לבהמות, מחזה נדיר בלב המדבר בתקופת הקיץ, ולכן עשבים מזכירים את מעמד מתן תורה.

ו. משה רבינו נולד בז' אדר, והצפינו אותו שלשה ירחים, עד ו' סיון, ואז אמו לקחה את תיבת הגומא, בו היה התינוק משה: 'ותשם בסוף על שפת היאור' (שמות ב, ג) לזכר הצלתו של משה ביום זה, כשהוא שט בין קני הסוף, אנו מקשטים את הבתים בענפים וירק.

ז. בתרגום שני של מגילת אסתר פ"ג, סח מסופר שהמון הרשע סיפר לאחשורוש על היהודים 'ודתיהם שונות מכל עם', ובין היתר סיפר, שבחג השבועות הם זורקים בבתי הכנסת פרחי שושנים. הרי שמנהג זה הוא עתיק יומין. וברמז נפלא: שושנה, גימט' אסתר, והוא כמניין רות כלה, שבחג השבועות מכינים את תכשיטי הכלה, היא התורה שקיבלה ביום החמישים, בסוף העומר, הוא יום חג השבועות, וברמז שושנה גימטריה תורה נון - 50 ותיבת ירק גימט' עמר. לדעת ה'בני יששכר', הרמ"א שאב את דבר המנהג מן הזוהר בפרשת אמור, שם נרמז עניין קישוט בתי הכנסת בירק בחג השבועות (חודש סיון מאמר ד אות ו).

ח. לפי שנמשלו ישראל במעמד מתן תורה לשושנה של ורד.

ט. להזכיר שעשבים וענפים אלו המרהיבים ביופיים והדרם וריחם הטוב נודף כאפרסמון כל זה רק בזכות עסק התורה.

י. זכר לנעשה ונשמע שלכן נמשלו לתפוח שחנטת פירותיו קודם לעליו.

מדוע הקב"ה כפה על עמ"י הר סיני כגיגית והכריחם לקבל את התורה, הרי הם אמרו נעשה ונשמע?!

א. שלא יחזרו בהם ממראה האש הגדולה.

ב. אמרו נעשה ונשמע על תורה שבכתב, ועל תורה שבעל פה כפה הר כגיגית עד שבימי מרדכי חזרו וקיבלו מאהבה גם את התורה שבעל פה.

מדוע בחג השבועות נשארים ערים כל הלילה?

א. לתקן מה שהיו ישראל ישנים כל הלילה והוצרך הקב"ה להעירן ליתן להם את התורה.

ב. גדולה מעלת עסק התורה בלילה ולכן מתחזקים בזה בליל שבועות זמן הארת מתן תורה.

ג. נפק"מ מה היה אילו עמ"י לא היו ישנים בליל מתן תורה, האם אז אנו לא היינו צריכים להישאר ערים או שבלאו הכי, עצם התחדשות ההארה של מתן תורה בכל שנה ביום זה מחייבת להישאר ערים.

ד. כמו הכהן הגדול שלא היה ישן בליל יום הכיפורים שלא יבוא לידי טומאה.

ה. בגלל שדוד המלך נפטר בחג השבועות, והוא לא היה מעביר לילה בלי לימוד תורה, עד הצות הלילה היה לומד תורה (שבכתב), ומחצות והלאה עוסק בשירות ותשבחות (תורה שבע"פ), גם אנו עושים כן.

ו. לשבר את הרצונות ועינוגי הגוף למען לימוד תורה בבחינת "אם בחוקתי תלכו - שתהיו עמלים בתורה". וכמו שאמרה רות לנעמי חמותה "באשר תלכי אלך - באשר תמותי אמות".

כיצד באמת עמ"י נרדמו בלילה שלפני מתן תורה?

א. כמו אברהם אבינו לפני העקדה היו רגועים ושלווים, סמוכים ובטוחים על הקב"ה.

ב. השינה בעצרת ערבה ביותר.

ג. רצו שיגלה להם הקב"ה בלילה את סודות התורה בע"פ כמו שהיה עם שלמה המלך.

מדוע בני הישיבות נהגו ללמוד בלילה גמרא מתורה שבעל פה ולא תיקון ליל שבועות המסודר במחזורים שהוא מתורה שבכתב?

א. משום תיקון לכך שלא רצו לקבל את התורה שבעל פה.

ב. כל הלימוד הוא לכבוד דוד המלך שהיה עוסק בתורה כל לילה שחג השבועות הוא יום פטירתו, וכיון שכל ההיתר לסבתו רות לבוא בקהל זה בזכות התורה שבע"פ לכן יש עניין ללמוד דווקא תורה שבע"פ.

ג. סודות התורה שבעל פה מתגלים בעיקר בלילה לאחר חצות וכמו שהיה עם שלמה המלך.

מדוע בחג השבועות אוכלים מאכלי חלב?

א. התורה נמשלה לחלב ככתוב "דבש וחלב תחת לשונך". ומטעם זה יש נוהגים לאכול גם מעט דבש, כגון עוגת דבש וכיוצ"ב.

ב. לאחר מתן תורה היו כליהם אסורים משום בישולי איסור כמו בשר בחלב, ולא יכלו לאכול אלא מאכלי חלב.

ג. הר סיני נקרא גם הר גבנונים נקי כגבינה נקיים מכל מום. ולכן אוכלים מאכלי גבינה. (ע"פ מדרש רבה) ועוד, 'גבינה' בגימטריה 70 כנגד 70 פנים לתורה.

ד. חלב בגימטריה 40, כנגד 40 יום שעלה משה רבינו לשמים לקבל את התורה, וכן כנגד 40 דורות ממשה רבינו מוסר התורה שבכתב עד רבינא ורב אשי חותמי התלמוד התורה שבעל-פה. ועוד, התלמוד מתחיל באות מ' ומסתיים באות מ'. ועוד, 'חלבי' בגימטריה 50 כנגד 50 יום שבין פסח לעצרת.

ה. על פי הזוהר, כל אחד מ-365 הימים בשנה מקביל לאחת משם"ה 365 מצוות לא תעשה שבתורה. איזו מצווה מקבילה לשבועות? "ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ה' אלוקיך לא תבשל גדי בחלב אמו". מכיוון שהיום הראשון להבאת הביכורים הוא שבועות, וכפי שהתורה קוראת לשבועות "חג הביכורים", חציו השני של הפסוק – הימנעות מאכילת בשר בחלב – הוא מצוות ה'לא תעשה' המקבילה לחג השבועות. כך, בשבועות אנחנו אוכלים שתי סעודות, האחת חלבית והשנייה בשרית, ונזהרים שלא לערבב בין השניים, ובכך מקיימים את המצווה הזו. נקודה נוספת: אנחנו מצווים לא להשתמש באותה כיכר לחם בארוחה בשרית ואחר כך בארוחה חלבית, שמא דבק בה משהו מהבשר. בכך שאנחנו אוכלים שתי סעודות, בשרית וחלבית – אנחנו משתמשים ממילא בשתי כיכרות. זאת, במקביל לקרבן "שתי הלחם" המיוחד שהוקרב במקדש בשבועות.

ו. משה נולד ביום השביעי בחודש אדר, ונשאר בבית במשך שלושה חודשים עם בני משפחתו, לפני שהונח בתיבה על הנילוס ביום השביעי בחודש סיוון. משה ניצל על ידי בת פרעה, שאמצה אותו ולקחה אותו לבית פרעה. אבל תיכף ומיד התעוררה בעיה: במה להאכיל את התינוק? באותם ימים לא היו תחליפי חלב לתינוקות, אז כשהאם היולדת לא הייתה בנמצא או שלא יכלה להניק, היו שוכרים לו מינקת. במקרה של משה, הוא סירב לינוק מהנשים המצריות. התלמוד מסביר שפיו היה חייב להישאר טהור, מכיוון שהוא עתיד לדבר עם השכינה. לבסוף מצאה בתו של פרעה אשה אחת שממנה הוא הסכים לינוק – והיא אמו יוכבד, אכילת מאכלי חלב בשבועות מהווה זכר לאותו חלב ראשוני ששתה משה ב- ז' בסיון.

ז. בעל "אמרי נועם" אומר: התורה משולה לחלב כי החלב הוא המזון היחידי שאפשר להתקיים עליו בלבד. כמו תינוקות שנולדים. אם אדם אוכל רק לחם הוא נשאר צמא ואם הוא שותה רק מים הוא נשאר רעב. החלב מספק גם את הרעב וגם את הצמא של האדם. כך התורה היא תזונתו הרוחנית של האדם, מספקת גם את הצמא וגם את הרעב הרוחני של האדם.

ח. בספר במדבר כ"ה, כ"ו יש פסוק "וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' בשבועותיכם". ראשי תיבות חלב.

ט. כשם שהחלב הוא מזון קיומי לתינוק, כך התורה היא מזון רוחני קיומי לכל אדם. החלב - צבעו לבן, והלבן מסמל טוהר. בני ישראל נצטוו להיטהר לקראת קבלת התורה.

י. בהר סיני קיבלו הבטחה שיקבלו את ארץ ישראל - ארץ זבת חלב ודבש, ולחיבוב הארץ אוכלים חלב.

יא. כשם שאישה מינקת שנותנת חלב לא מקבלת טומאת נידה, כך מנהג זה רמז למה שפסקה זוהמת הנחש מעמ"י בהר סיני.

יב. יש אומרים שאדרבה, ביום מתן תורה עמ"י לא אכלו מאכלי חלב מפני שהחלב שמביא את האדם לידי קרי, וכן היה נוהג הכהן הגדול בערב יום הכיפורים. וזכר לזה אוכלים מאכלי חלב, וכמו שבשבת נוהגים לבצוע על לחם משנה משום שבשבת לא ירד להם המן לישראל.

יש לשאול הרי מקובל להלכה כר' יוסי, שהתורה נתנה בז' סיוון יום החמישים ואחד לספירת העומר, ולפי זה חג השבועות שחל ביום החמישים לספירת העומר ובו' בסיוון אינו בזמן מתן תורתנו. וא"כ היאך אומרים בחג השבועות זמן 'מתן תורתנו'?

א. לדעת הריטב"א הולכים כשיטת חכמים ב'סדר עולם' שהתורה ניתנה ביום החמישים שהיה גם ו' בסיוון וכך נוהגים לדורות. אמנם התאריך החודשי אינו מעכב, ובזמן שהיו מקדשים את החודש על פי עדים, יכול היה להשתנות, אבל תמיד חל חג השבועות ביום החמישים לספירת העומר.

ב. לדעת חכמים התורה נתנה ביום החמישים ואחד, אבל כיוון שבפועל זה יצא בו' בסיוון, וכשהולכים לפי החשבון תמיד חג השבועות בו' בסיוון, וגם כאשר מקדשים על פי עדים כך יוצא בדרך כלל, לפיכך נכון לומר 'זמן מתן תורתנו' (שועה"ר תצד, א).

ג. הדעה הרווחת, שהלכה כר' יוסי שהתורה נתנה בז' בסיוון הוא יום החמישים ואחד (ושבת הגדול היה בי' ניסן, ובו לקחו את השם לקרבן פסח), ואע"פ כן אומרים 'זמן מתן תורתנו'. כי זה היה הזמן הראוי למתן תורה, ורק מסיבות צדדיות לא ניתנה ביום החמישים. ובהעמק שאלה סי' קז, ד, כתב שיום ו' סיוון הוכן מששת ימי בראשית לקבלת התורה, ולכן הוא יום מתן תורה, ואין מתחשבים במה שמשה רבנו הוסיף יום אחד מדעתו.

ד. רש"ר הירש, ויקרא כג, כא מבאר: אנו מקיימים את חג השבועות ביום החמישים, למרות שביום החמישים ואחד נתנה התורה בפועל, כי העיקר הוא ההשתדלות וההכנה שלנו לקבל את התורה, וביום שבו השלמנו את הכנותינו, הוא היום שבו אנו עושים את החג, והוא נקרא שבועות, על שם תהליך ההכנה. ואף שמו משונה, שאינו נקרא על שם מצווה מסוימת שבו, אלא על הספירה, ההכנה, שנמשכת שבעה שבועות. ולכן קראו לו חכמים 'עצרת', לשון סיום הספירה.

מדוע בתפילה אומרים 'זמן מתן תורתנו' ולא 'יום מתן תורתנו' כמו 'יום תרועה' או 'יום סליחת העוון'?

א. התורה לא ניתנה ביום אחד ובפעם אחת אלא אדם הראשון קיבל כמה מצוות ואחריו נח ואחריו אברהם ואחריו יעקב וכן הלאה.

ב. גם עם ישראל לא קיבלו את התורה בפעם אחת, אלא במצרים קיבלו מצוות פסח ומילה, ואחר כך במרה נצטוו על השבת ודינים ואחר כך קיבלו את כל התרי"ג מצוות, לכן לא שייך לומר 'יום מתן תורתנו' כי זה לא היה ביום אחד.

ג. אומרת הגמרא שבזמנם שהיו מקדשים את החודש על פי ראיית העדים, פעמים שהוא (חג השבועות) ב-ה' בסיון (אם גם ניסן וגם אייר חסרים), פעמים ב-ו' בסיון (אם אחד מלא ואחד חסר), ופעמים ב-ז' בו (אם שניהם מלאים). לכן הוא 'זמן מתן תורתנו' ולא 'יום מתן תורתנו'. בזמננו שהלוח קבוע תמיד ניסן מלא ואייר חסר ולכן תמיד החג יוצא ב-ו' בסיון.

תורה של מי היא? מצד אחד אומרים בברכות התורה: "והערב נא... את דברי תורתך... אשר נתן לנו את תורתו". וכן כתיב 'לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי'. מצד שני אומרים 'זמן מתן תורתנו'? הא כיצד?

התורה היא תורת ה', אך אדם שזוכה ולומד ומגיע למדרגה גבוהה בלימוד התורה - התורה נהפכת להיות כביכול שלו שהרי מה שפוסקין בי"ד של מטה כך פוסקין בי"ד של מעלה.

אם הקב"ה ידע שעין הרע תשלוט בלוחות הראשונים והם יישברו אז מדוע עשה זאת בפרהסיא ובפרסום ולא בשקט ובחשאי?

אלא במקרים בהם העולם מלא בזוהמה וטומאה וריק מתורה קדושה וטהרה צריכים להפיץ את התורה בקול רעש גדול גם אם המחיר יהיה יקר וכבד!!! (ע"פ ר"מ שפירא מלובלין)

מדוע נוהגים לעשות בחו"ל יום שני של גלויות הרי קבעו יו"ט שני של גלויות במקומות שהשליחים של בית הדין לא הגיעו משום 'ספיקא דיומא', ואם כן בחג השבועות אין לחשוש, שהוא ביום החמישים לספירת העומר?

א. נהגו כך כדי שלא לחלק בין המועדות, וכ"כ הרמב"ם (קידוש החודש ג, יב) וז"ל: "יש מקומות שהיו מגיעין אליהן שלוחי ניסן ולא היו מגיעין אליהן שלוחי תשרי, ומן הדין היה שיעשו פסח יום טוב אחד שהרי הגיעו אליהן שלוחין וידעו באיזה יום נקבע ראש חדש, ויעשו יום טוב של חג הסוכות שני ימים שהרי לא הגיעו אליהן השלוחין, וכדי שלא לחלוק במועדות התקינו חכמים שכל מקום שאין שלוחי תשרי מגיעין שם עושין שני ימים אפילו יום טוב של עצרת". והחתם סופר (או"ח קמה) מסיק שיו"ט שני של חג השבועות חמור משאר ימים טובים של גלויות, שלא מחמת הספק נתקן אלא רק משום גזירה, והרי הוא דומה ליום טוב שני של ראש השנה בזמן "שבאו עדים מן המנחה ולמעלה, שנוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש" (משנה ר"ה ד, ד).

ב. יום מתן תורה היה בחמישים ואחד לספירה, שכן הוסיף משה רבנו יום אחד מדעתו, ואפשר שזו הסיבה הפנימית לתקנת יו"ט שני של גלויות לחג השבועות. וכן כתב במ"א ריש סי' תצד. כיוצא בזה כתב בפרי צדיק ז'.

כנגד מה או מי מכוונים שלושת הרגלים?

א. פסח כנגד אברהם, שבועות כנגד יצחק, וסוכות כנגד יעקב. פסח כנגד אברהם - שנאמר 'לושי ועשי עוגות', מדוע אמר לה כן? משום שמדובר בפסח, אמר לה אברהם לשרה אל תשהי את הבצק שלא יחמיץ. וכן בפסח אסור לאכול חמץ 175 שעות כנגד שנות חיי אברהם שבזכותו זכינו לפסח. שבועות כנגד יצחק - כתוב בפרקי דרבי אליעזר, שהקרבן שבה תקע הקב"ה, במעמד הר סיני, נלקח מהקרבן של האיל שהוקרב במקום יצחק אבינו. סוכות כנגד יעקב אבינו - שנאמר ויעקב נסע סוכותה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות. ועומק הדברים הוא שהסמל של ההתנתקות מן החומר, הוא יעקב אבינו. וכל הסמליות של חג הסוכות היא העראי והלא קבוע! (הטור בהלכות ר"ח בשם אחיו רבי יהודה)

ב. סוכות כנגד אברהם, פסח כנגד יצחק, ושבועות כנגד יעקב. סוכות כנגד אברהם - שהקב"ה אמר לו שבשכר שאמר למלאכים 'והשענו תחת העיץ' חייך שאני פורע לבניך... בסוכות תשבו שבעת ימים. ועוד כתוב במדרש, וה' ברך את אברהם בכל - מכאן שעשה אברהם אבינו סוכה. ומבאר הגאון מוילנא ששלושת המקומות בתורה שמוזכרת סוכה, מתחילים באותיות ב-כ-ל = בסוכות תשבו שבעת ימים... כל האזרח בישראל ישבו בסוכות... למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל. ועוד שאברהם אבינו נקרא בתהלים 'איתן האזרחי', ובסוכות כתיב 'כל האזרח'. פסח

כנגד יצחק - שנולד בפסח כמבואר במדרשים. ושבועות כנגד יעקב - שיעקב הוא עמוד התורה כנגד חג מתן תורה. (הרב ברוך רוזנבלום)

ג. השפת אמת כתב ששלושת המועדים הם כנגד שלושת הדברים שמוציאים את האדם מהעולם: הקנאה, התאוה והכבוד. ובאים לתקן אותם.

ד. י"א ששלושת הרגלים הם כנגד שלושת הפרנסים שהיו לישראל במדבר - משה אהרון ומרים. פסח כנגד משה שבזכותו היה מן לעם ישראל, שבועות כנגד מרים שבזכותה היה לעם ישראל באר מים ואין מים אלא תורה, וסוכות כנגד אהרון שבזכותו היו ענני כבוד כמו הסוכה שהיא צילא דמהימנותא.

ה. יתכן שהם כנגד שלושת הדברים עליהם העולם עומד: על התורה - שבועות חג מתן תורה, על העבודה - פסח 'מה העבודה הזאת לכם', על גמילות חסדים - סוכות שארבעת המינים מסמלים את כל חלקי עם ישראל ונאגדים יחד, ומזמינים לסוכה אושפיזין רוחניים וגשמיים וגומלים חסדים.

מה הקשר בין חג השבועות לשאר חגי ומועדי השנה?

פסח - כל יציאת מצרים היתה בשביל קבלת התורה, וכן סופרים ספירת העומר מפסח עד שבועות, וכן קוצרים את התבואה מפסח עד שבועות. ועוד, המלאכים שקטרגו על נתינת התורה לישראל היו המלאכים שבאו לאברהם לאחר ברית המילה שעשה וי"א שזה היה בפסח. ועוד, י"א שעקידת יצחק היתה בפסח ומהאיל עשה הקב"ה שני שופרות אחד למתן תורה ואחד לביאת המשיח. ועוד, שבביל שביעי של פסח יש נוהגים להישאר ערים כל הלילה כמו שנוהגים בליל חג השבועות. ועוד שלפי הסימן א"ת-ב"ש-ג"ר-ד"ק שבועות לעולם יחול באותו יום בשבוע שחל שני של פסח.

ראש השנה - ר"ה הוא יום דין גשמי, ושבועות הוא יום דין רוחני על פירות האילן על כמה תורה למד האדם. ועוד, י"א שעקידת יצחק היתה בר"ה ומהאיל עשה הקב"ה שני שופרות אחד למתן תורה ואחד לביאת המשיח. ועוד, פעמיים בשנה קוראים בתורה קללות, של פרשת בחוקותי לפני שבועות, ושל פרשת כי-תבוא לפני ראש השנה, עם שבת הפסקה ביניהם. וי"א שקללות שבתורת כהנים הם כנגד בית ראשון שחרב על עוזבם את תורת ה' ולכן נשארים בלילה ערים ומתחזקים בלימוד התורה, וקללות שבמשנה תורה הם כנגד בית שני שחרב על שנאת חינוך ולכן מרבים במחילה סליחה ופיוס בין אדם לחברו בין כסה לעשור ומתחזקים באהבת חינוך.

יום הכיפורים - לאחר שבועות קיבלו בני לוחות ראשונות, ולאחר יוה"כ קיבלו לוחות שניות. ועוד, י"א שעקידת יצחק היתה ביוה"כ ומהאיל עשה הקב"ה שני שופרות אחד למתן תורה ואחד לביאת המשיח. ועוד שיוה"כ הוא יום מחילת עוונות, וגם שבועות שהוא חתונת עמ"י עם התורה וחתן מוחלין לו כל עוונותיו.

סוכות - בסוכות מנסכים מים ע"ג המזבח ואין מים אלא תורה, ביכורים מביא וקורא משבועות ועד סוכות. ועוד, המלאכים שקטרגו על נתנת התורה לישראל היו המלאכים שבאו לאברהם לאחר ברית המילה שעשה וי"א שזה היה בסוכות. ועוד, גם בליל הושענא רבה של סוכות וגם בליל שבועות נשארים ללמוד תורה כל הלילה.

שמחת תורה - שמחים בשבועות בקבלת התורה, ובשמחת תורה בסיומה והתחלתה מחדש.

חנוכה - בשניהם נוהגים לאכול מאכלי חלב (אמנם מטעמים שונים). ועוד, בחנוכה מדליקים נרות באש והתורה נמשלה לאש כי נר מצוה ותורה אור, ביכורים מביא עד חנוכה אבל לא קורא, יששכר נתעבר באמו בשבועות שהוא שבט לומדי התורה ונולד בחנוכה שהנרות רומזים לחכמת התורה. ועוד, חנוכה הוא 8 ימים שהמספר 8 רומז למשיח ולעתיד לבוא, ובפרשת וישב הנקראת לפני חנוכה כל הפסוקים מתחילים באות ו' חוץ מ-8 פסוקים, וכן במגילת רות כל הפסוקים מתחילים באות ו' חוץ מ-8 פסוקים, לפי שבשניהם תמצא שושלת מלכות יהודה ובית דוד.

ט"ו בשבט - ט"ו בשבט הוא ר"ה לאילנות (להלכה), ובעצרת נידונים על פירות האילן.

פורים - בשבועות קיבלו את התורה מיראה, ובפורים הדור קבלוה מאהבה ושמחה. וכן שליחת האגרות השניות הטובות ע"י מרדכי ואסתר היו בחודש סיון.

הנה חז"ל קבעו את יום שמחת תורה בחג שמיני עצרת, ותמוה למה קבעוהו דווקא בחג שמיני עצרת ולא קבעו שמחת תורה בחג השבועות. ולכאורה יותר היה ראוי לקבוע את יום שמחת התורה בחג השבועות שהוא זמן קבלת תורתנו?

א. הגאון ר' זלמן סורוצקין זצ"ל מפרש (בדרוש לשמחת תורה, הביאו בס' נעשה ונשמע עמ' מ"ב) שלא קבעו חז"ל את שמחת תורה בחג השבועות לפי שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, הרי ידוע שנמנו וגמרו שנוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא (עירובין יג:), שיש לאדם בכל יום מלחמה גדולה עם יצר הרע שמבקש להמיתו (קידושין ל:), ואם אינו מקיים את מצוות ה' הרי באמת נוח לו שלא נברא,

ולכך לא ציוה הקב"ה לשמוח ביום מתן תורה יום שגרם פחד אצל כל אחד מכלל ישראל שהלוואי נוח לו שלא נברא יותר משנברא. ולכך קבעו חז"ל זמן שמחת תורה מיד אחרי חג הסוכות כשעושה האדם תשובה מאהבה ומקיים בעצמו (מה שאמרו שם בעירובין) ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו, שהלא כל אחד מפשפש במעשיו בראש השנה ויום הכיפורים בעשרת ימי תשובה ובחג הסוכות, ובשעה שכל כלל ישראל עוסקים בתשובה ומעשים טובים יכולים להגיע לשמחה הרוחנית של שמחת תורה, לכך קבעו את שמחת תורה דווקא בשמיני עצרת.

ב. רבי יעקב קרניץ, המגיד מדובנא, היה מפורסם בשנינותו ובמשליו. וכמו תמיד גם על שאלה זו, השיב להם רבי יעקב במשל.

היו היו מלך ומלכה שגרו אי-שם באושר ועושר. רק צרה אחת העיבה על שמחתם: לא היו להם ילדים. מה לא עשו המלך והמלכה כדי להיפקד בילדים? הם ניגשו לטובי הרופאים בממלכה ומחוצה לה, ביקרו את הקוסמים, חוזי העתידות והמכשפות למיניהן. אך מאום לא הועיל. השנים נקפו והזוג המלכותי נותר ערירי. יום אחד שמעו המלך והמלכה על קוסמת שגרה במערה מרוחקת שלקסמיה יצא שם בכל האזור. הם החליטו לגשת ולבקש את ברכתה של הקוסמת. "תולד לכם בת, היא תהיה חכמה, יפיפיה ובעלת אישיות נהדרת" אמרה להם הקוסמת. "אך כל זאת בתנאי אחד: אסור יהיה לה לראות אף גבר עד ליום חתונתה. אפילו את פני אביה אסור לה לראות. אם היא תראה גבר עד ליום חתונתה, מות תמות." ההורים הנרגשים הודו בחום לקוסמת וישבו לביתם. ואכן, זמן קצר לאחר מכן נכנסה המלכה להריון. בחודש השביעי להריונה עזבה המלכה את ביתה והלכה להתגורר באי מבודד כדי שהתינוקת לא תראה פני איש. אכן, התינוקת הייתה יפהפיה, וככל שחלפו השנים התברר כי דבריה של הקוסמת התקיימו במלואם. פקחותה של הנסיכה לצד טוב ליבה הרשימו את לב כל מי שראתה אותה. כשהגיעה הנסיכה לגיל הנישואין, חיפש לה אביה נסיך מתאים. אך מי יסכים לשאת לאישה את הנסיכה כשהוא אינו מורשה לראות את פניה לפני החתונה? נסיך אחר נסיך דחו את ההצעה. רק נסיך אחד הסכים להתחתן עם הנסיכה. "היא באה ממשפחה טובה; אביה הוא מלך מפורסם, ישר וטוב לב. אני מוכן לשאת אותה גם ללא שראיתי אותה." רק בתום טקס החתונה, הכלה הסירה את ההינומה והחתן יכל לראות את פניה בפעם הראשונה. הוא מיד התרשם ממראה האצילי והעדין, אך הוא אמר לעצמו: האם היא אכן אישה מיוחדת כל-כך כמו שאביה הבטיח לי? מי יודע? אך כשחלפו כמה חודשים, ובכל יום החתן התרשם יותר ויותר מיופיה החיצוני והפנימי, בא הנסיך להודות לחמיו המלך על כך שהרשה לו לשאת את בתו לאישה.

כך גם עם ישראל – סיים המגיד מדובנא את דבריו – קיבלנו את התורה בחג השבועות, אך עדיין לא ידענו מה יש בה. אמרנו "נעשה ונשמע", הסכמנו לקבל ולעשות את כל מה שכתוב בה. אבל כעת, בשמחת תורה, חלפו כבר כמה חודשים ואנו זכינו להכיר את המתנה הנפלאה שקיבלנו מאלוקים... זה הזמן לשמוח ולרקוד עם התורה!

ג' הרגלים נקראים בתורה בשמות: אביב (פסח), קציר (שבועות) ואסיף (סוכות). ויש להבין, מה הקשר של ענייני החקלאות הללו למועדי ישראל?

אלא מבאר רבי עזריאל זליג זצ"ל המגיד מלומז'א (כמבואר ב"מעייני המועד" עמ' ש'): שהשמות הללו מרמזים על שלושת השלבים של פריחת עם ישראל, מאז היותם עבדים לפרעה ועד שהפכו להיות עם ה': אביב - בפסח יצאו לחירות, והיו כעם שרק נולד. ודמו לאביב שבו התבואה החלה לצמוח, אך עדיין איננה בשלה לגמרי, והיא ראויה רק למאכל בהמות. וכרמו לכך מביאים בפסח מנחת העומר, שהיא משעורים - מאכל בהמה. קציר - בחג השבועות, לאחר חמישים יום, זכו לדרגה אלוקית בשעה שחזו עין בעין בגילוי שכינה במעמד הר סיני. ואז היו כתבואה שבשדות, שלאחר חודשים היא כבר בשלה לגמרי וראויה למאכל אדם. ולפיכך בחג שבועות מביאים את שתי הלחם העשויים מחיטים - שהם מאכל אדם. אסיף - בחג הסוכות הושלמה תכלית הגאולה בעם ישראל. שכן גם התבואה שבשדות, אע"פ שכבר נתבשלה לגמרי בחודש סיוון, עדיין אי אפשר לאצור אותה במחסנים, דעודנה לחה, ואם יאחסנו אותה מיד בקצירתה - היא עלולה להרקיב. לכן ממתינים עד חודש תשרי, כדי שהתבואה הקצורה תישאר בחוץ ותתייבש בגורן ע"י השמש, ורק בסוף הקיץ מכניסים אותה למחסן. וחג האסיף הוא המשל כלפי עם ישראל, שלאחר קבלת התורה בחג השבועות, רק חלפו להם מ' יום וכבר חטאו בעגל. ומפליא הדבר, כיצד חטאו בחטא נורא שכזה? אלא, שעדיין לא היו בשלים לגמרי. כי להוציא עם שלם ממצרים, אפשר ביום אחד - בט"ו בניסן. וגם לאבד אומה שלימה - איבד הקב"ה ביום אחד - בכ"א ניסן. ואפילו את התורה נתן הקב"ה ביום אחד - בחג השבועות. אך כדי שעם שלם יפנים שה' הוא האלוקים, לא די ביום אחד. צריך מ' שנה של אמונה מוחשית וניסים יום יומיים, עד שיתקנו ערלת הלב, ויהיו בשלים לזכות להיות עם ה'. ולזה רומז חג הסוכות, חג הקציר, השלב האחרון בתהליך.

הקשה מרן החיד"א (כסא דוד דרוש ד', נחל קדומים יתרו, פתח עיניים אבות עמ' פ"ד), וכן הקשה בשם משמואל (פרשת שמיני), תולדות יעקב יוסף (פרשת ויקהל), קדושת לוי (אבות פ"א), הביאם בספר החשוב מעדני אשר (מתן תורה, עמ' נ"א), למה כאשר נתבקש משה רבינו מאת השי"ת ללכת להתרות בפרעה בעד הצלת כלל ישראל, סירב באומרו "הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים", ועמד איתן בדבר הזה, ושב ושילש דברים אלו קמיה קוב"ה כמה פעמים, ואם אכן משה אינו רואה את עצמו ראוי להיות מתרה בפרעה ומבשר לישראל על הגאולה, אם כן היאך ראה עצמו ראוי להיות מקבל התורה עבור כלל ישראל?

א. בלימוד התורה אין מקום לקטנות וענווה. נראה לומר דאדרבה מכאן שאין מקום כלל לענווה בכל הקשור לקבלת ועסק התורה, ואף שכאשר נתבקש משה ללכת לפני פרעה ולהיות שופרו של השי"ת לדבר בפני העם ולבשר להם הגאולה, ולהיות המוציא והמביא שעל פיו ישק כל דבר, בכל זאת משה רבינו מסר בכל מיני טענות ומענות לגודל ענותנותו, אבל כאשר מדובר לקבל תורה, אין מקום לענווה כלל, ואדרבה חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם, ולהאמין בעצמו שיכול להשיג ולקנות דרכי החכמה, ולחדש ולהנחילה לרבים, וכיוצא בזה שנינו באבות (ב', ו') לא הביישן למד, ואיתא בשו"ע (יור"ד סי' רמ"ז) "ולא יהא התלמיד בוש מחבירו שלמד בפעם ראשונה או שניה והוא לא למד אפילו אחר כמה פעמים, שאם נתבייש מדבר זה נמצא נכנס ויוצא לבית המדרש והוא לא למד כלום".

ב. נתנית התורה על ידי מי שהוא שפל ועניו. מרן החיד"א ושאר מפרשים מתרצים שכיון שראה משה רבינו שהקב"ה הניח כל הר וגבעה ובחר דווקא בהר סיני שהיה שפל ונמוך ליתן עליו את התורה, מתוך זה הבין שאין לו לסרב לקבל את התורה, כי אדרבה הקב"ה חפץ בכך במי שהוא שפל ואינו מחזיק עצמו, וביאר בזה מה שאמרו רבותינו באבות משה קיבל תורה מסיני, כלומר שהטעם שלא סירב לקבל את התורה, מפני הר סיני, שהקב"ה חפץ בשפל, וממילא ראוי הוא להיות מקבל התורה בעד כלל ישראל. וכן תירץ בהקדמת שו"ת יד יוסף.

ג. מפני שהקב"ה גער בו בעת שסירב ללכת לפני פרעה. הגאון רבי חיים פלאג'י זצ"ל בספרו פעולת צדיק לחיים (ריש אבות) מתרץ שלפי שמשנה נענש על שסירב ללכת פני פרעה, שנא' "ויחר אף ה' במשה ויאמר הלא אהרן אחיך הלוי", ולכן לא סירב כאשר נדרש לקבל את התורה לישראל.

ד. לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעוניי. נראה ליישב בס"ד דיש חילוק גדול בין מה שנתבקש משה להתרות לפני פרעה, לבין מה שהקב"ה מבקש ליתן על ידו תורה

לישראל, שבודאי לא יסרב משה לקבל את התורה, אלא אדרבה חפצו ותשוקתו היתה לקבל את התורה, שהיא כלי חמדה, כלי חמדתו של השי"ת, ולמה לו לאדם חיים בלעדי תוה"ק שהיא סם חיים ומרפה לנפש, ומשמחת לב האדם כמו שנאמר "פקודי ה' ישרים משמחי לב", וכבר אמר דוד המלך ע"ה "לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעוניי", ועל ידה האדם משרת פני ה' ועובדו ומקיים מצוותיו, ואם כן היאך יהיה משה מסרב לקבל סם חיים וכלי מחזיק ברכה שעליו כל העולם תלוי ועומד. ויש להוסיף עוד שמשו רבינו מרוב תשוקתו ואהבתו לתורה לא יכול היה להתאפק ולהמתין לקבלה על ידי אחר, לכן חפץ לעלות למרום ולקבלה מהר ככל שניתן.

ה. הנותנים לו ספר לקרוא ואינו קורא נענש. הגר"ח פלאג'י זצ"ל בספרו פעולת צדיק לחיים (ריש אבות) תירץ דשאני קבלת התורה דהוא מצוה רבה, ובדבר מצוה אין לחלוק כבוד לגדול ממנו כמו שכתב בכנסת הגדולה (או"ח סי' תר"ס), ועוד שהלא הנותנים לו ספר תורה לקרוא ואינו קורא מתקצרים ימיו ב"מ כדאיתא בברכות (נה.), לכן לא רצה משה לסרב לקבל את התורה.

ו. סירב ללכת להתרות בפרעה משום כבוד מלכות. הנה יש להשתומם היאך בכלל ראה משה לדחות את ציווי הבורא יתברך בשולחו לפני פרעה למען הצלת ישראל מסבלות מצרים. ועוד צ"ע היאך משה רבינו תולה את החיסרון בשליחותו במה שהוא ערל שפתים, הרי כבר מצינו שאמר הקב"ה למשה (ד' י"א): "ויאמר ה' אליו מי שם פה לאדם או מי יישום אילם או חרש או פיקח או עיוור הלא אנוכי ה'". והרי זה דבר פשוט שהקב"ה מנהיג את העולם כולו, והדיבור והרושם כולו מעשה אחיזת עיניים בעלמא, והכל נחתך על פי רצון השי"ת. ואשר על כן צ"ל שהיה למשה טעם מיוחד במה שמתחילה סירב ללכת להתרות בפרעה, ובפשטות י"ל דהיינו משום כבוד מלכות, שהרי אפילו מלך רשע צריך לכבדו מדין כבוד מלכות, שחלק לו הקב"ה כבוד בעולמו, וכמו שמצינו בגמ' (ב"ב ד.). גבי הורדוס שניסה להכשיל לבבא בן בוטא אחרי שסימא עיניו, באומרו שיקלל את הורדוס, בלא שידע שהוא הדובר אליו. ובבא בן בוטא השיבו "גם במדעך מלך אל תקלל" (קהלת י' כ'). ופירש רש"י (שם): אפי' במחשבותיך בלא דיבור, מלך אל תקלל, לא תרגיז למלכו של עולם. פירוש אחר, כמשמעו מלך בשר ודם. ובזבחים (קב.) אמר רבי ינאי לעולם תהא אימת מלכות עליך דכתיב "זירדו כל עבדיך אלה אלי" ואילו לפרעה עצמו לא אמר משה שירד גם הוא אליו, רבי יוחנן אמר מכאן "ויד ה' היתה אל אליהו וישנס מתניו וירץ לפני אחאב". הרי שאפי' פרעה ואחאב שהיו רשעים נזהרו משה ואליהו בכבודם מפני כבוד מלכות. וראה עוד בפירוש רבינו הרמב"ם (אסתר ה', א') שבשעה שקראה אסתר לאחשורוש "כלב" נסתלקה ממנה שכינה (מגילה טו:), כי הקב"ה חלק מכבודו לבשר ודם. וכך גם כאן יש לומר שזה היתה טענתו של משה, שכיון שרצון השי"ת שינהגו כבוד בפרעה, היאך

ישא דבריו בפניו והוא ערל שפתיים, עלול הוא בזה להיכשל ולגרור בזיון מלכות. ולפי זה היה כאן טעם מיוחד במה שסירב ללכת לדבר לפני פרעה, ואינו שייך טעם זה במה שנתבקש לעלות למרום ולקבל את התורה.

ז. סירב ללכת לפני פרעה מפני כבוד שמים. עי"ל שמשה סירב לילך לבדו לפני פרעה להיות למליץ ולישא וליתן לפניו, לפי שהיה ירא וחס על כבוד מלכו שלעולם, שלא יזלזלו פרעה ועבדיו בכבוד השי"ת, באומרים ראו זה שהוא כבד פה וכבד לשון, הוא שלוחו של מקום, וגם ידע שפרעה לא ישמע לו, והיה ירא שלא יתחלל שם ה' על ידו, לכן מתחילה סירב להיות לפה בפני פרעה, אלא על ידי אהרן אחיו, כדי שיתרומם ויתעלה כבוד שמים. וממילא כל זה היה שייך דוקא כאשר נתבקש ללכת לפני פרעה, אבל לא כאשר נתבקש לעלות למרום לקבל את התורה, לפני מלאכי השרת.

ח. היה ירא שלא יהיה כופר בטובת פרעה שגדל בביתו. עי"ל שמשה באומרו "ואני ערל שפתים" נתכווין לומר שנעשה ערל שפתים בבית פרעה, וזה אות וחותם שגדל בביתו, והיאך ילך כעת לרדות בו ולהכביד עליו, ולהפציר בו בדבר שהוא לא טובתו, הלא יהיה בזה ככפוי טובה כלפיו, וכמו שמצינו במדרש רבה (וארא פ"י והביאו רש"י פ"ז פסוק י"א, ופ"ח פסוק י"ב) שמפני שניצול משה על ידי היאור, לכן לא הכה עליו. וכן לא הכה בעפר מצרים לפי שהגן עליו כשהרג את המצרי שנא' "ויטמנהו בחול", ולכך נעשו מכות אלו על ידי אהרן. ועל זה השיבו הקב"ה שאף אהרן יצטרף אליו, ובודאי שמחויבים לחלוק כבוד לפרעה בדבריהם וכמ"ש שם רש"י. וממילא כל טעם זה שייך דווקא גבי סירובו של משה ללכת לפני פרעה, אבל לא גבי קבלת התורה.

ט. אם הקב"ה היה גואל את ישראל בעצמו היתה זו גאולה עולמית. בשו"ת בית הלוי (דרוש ד' דף ה ע"ב) מקשה מדוע משה רבינו סירב הרבה מליך בשליחותו של מקום לפני פרעה להתעסק בטובתו של כלל ישראל, והלא מסר נפשו עבור ישראל, וביאר על פי מה דמבואר במדרש תהלים (פרק ל"ו) עה"פ "באורך נראה אור" וז"ל: "מעשה היה באדם אחד שהי מדליק את הנר בלילה וכבתה, הדליקה וכבתה, אמר עד אימתי אהיה מתייגע והולך, אלא ממתין אני עד שתזרח השמש, כך ישראל נשתעבדו במצרים עמדו משה ואהרן וגאלום, חזרו ונשתעבדו בבבל ונגאלו על ידי חנניה מישאל ועזריה, חזרו ונשתעבדו ליון ונגאלו על ידי מתתיהו ובניו, חזרו ונשתעבדו לאדום, אמרו ישראל נתייגענו, נגאלין אנו וחוזרין ומשתעבדין, אין אנו מבקשים שיאיר לנו בשר ודם מלמטה אלא הקב"ה, שנא' "אל ה' ויאר לנו", הרי שכאשר הגאולה על ידי בשר ודם הוא סימן שאינה גאולה קיימת, ואחריה מעותדת עוד שיעבוד, לכך סירב משה הרבה ולא רצה שהגאולה תהיה על ידי שליח, כדי שהקב"ה בעצמו יגאל את ישראל ואז יהיו בטוחים שלא תתבטל גאולת ישראל. אחר הדברים

האלה מיושב היטב כי רב החילוק בין סירובו של משה ללכת לפני פרעה ולהשתדל בעד גאולתם, מפני שחפץ היה שתהיה הגאולה על ידי הקב"ה בכבודו ובעצמו ועל ידי כך תהיה גאולה עולמית, משא"כ לעניין קבלת התורה שלא שייך טעם זה כלל, לכן נזדרז לעשות רצון קונו ולעלות למרום ולקבל את התורה.

י. שלא ליתן פתחון פה לישראל שלא לקבל את התורה. שמא יש לומר עוד שבדווקא נזהר משה רבינו שלא לסרב לקבל את התורה, אף על פי שעל ידי כך עלה למרום ונתגדל, כי ידוע ידע שאילו ח"ו יסרב להיות מקבל ומוסר התורה לישראל, יהיה זה חלילה פתחון פה שיהיו אנשים מישראל שיסרבו לקבל את התורה, כמו שסירבו האומות, ואולם על ידי שעם ישראל ראו שהגם שבשליחות משה אצל פרעה סירב הרבה, וכאן לא סירב כלל, ומיד הלה למרום לקבל את התורה, ועמד איתן לפני המלאכים להשיב להם על טענותיהם, דבר זה נתן אומץ וחוזק לישראל שהכריזו פה אחד נעשה ונשמע.

יא. תחילת סירובו היה שלא להיות מנהיג כדין ש"צ שצריך מתחילה לסרב. הנה האור שמח בספרו משך חכמה (שמות פ"ו) מבאר שמשה רבינו סירב להיות שליח לעמוד לפני פרעה ולהוציא את בני ישראל ממצרים מדין שליח ציבור שתחילה צריך לסרב, וזה לשונו: אחד באמרו "הן בני ישראל לא שמעו אלי", והשני באמרו "הן אני ערל שפתיים", לימדך תורה דרך ארץ לשליח ציבור, פעם ראשונה מסרב, שניה מהבהב, ופרש"י ננער לעמוד, וזה שאמר "הן אני", פירוש מזומן לילך, אבל "ערל שפתיים". ומתוך דבריו של האור שמח י"ל שבעת שביקשו השי"ת לעמוד לפני פרעה, היה כאן בקשת מינוי למשה להיות מנהיג לישראל, וממילא סירובו של משה כדין שליח ציבור שתחילה מסרב, לא היה סירוב רק על ההליכה לפני פרעה וההשתדלות להוציא את כלל ישראל ממצרים, אלא סירוב כללי שלא להיות המנהיג של כלל ישראל, ואם כן לאחר שכבר הוטל עליו להיות מנהיג ישראל, והחל ללכת לפני פרעה ולדבר על לב העם, שוב כבר לא היה מקום לסירובים כלל, ומטעם זה לא מצינו שמשה סירב בעוד איזה דבר של שליחות, כגון קריעת הים, הורדת המן, הוצאת מים מהסלע וכל כיוצא בזה, כי כבר הוטל עליו התפקיד של מנהיג ישראל, ואין מקום לסירובים כלל, וכמו שליח ציבור שבודאי אינו ראוי והגון כלל שבאמצע התפילה יסרב להמשיך במשימתו, כך לא היה מקום כלל שמשה יסרב שלא לעלות למרום ולקבל את התורה, כי כל ימיו היה שליחות אחת של הנהגת ישראל. (אשכול יוסף)

דבש וחלב - דבש וחלב תחת לשונך.

מים - הוי כל צמא לכו למים.

אש - הלוא כה דברי כאש נאום ה'.

תאנה - נוצר תאנה יאכל פריה.

אור - כי נר מצוה ותורה אור.

יין - כי טובים דודך מיין.

לחם - לכו לחמו בלחמי.

שמן - לריח שמנך טובים.

איתא במסכת נדה (ל:): שאין התינוק יוצא ממעי אימו עד שמשביעין אותו, שנא' (ישעיהו מ"ה) "כי לי תכרע כל ברך תשבע כל לשון", "כי לי תכרע כל ברך" זה יום המיתה, שנא' (תהלים כ"ב) "לפניו יכרעו כל יורדי עפר". "תשבע כל לשון" זה יום הלידה, שנא' (תהלים כ"ד) "נקי כפים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשו ולא נשבע למרמה", ומה היא השבועה? משביעין אותו תהיה צדיק ואל תהיה רשע! ואפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה, היה בעיניך כרשע. והוי יודע שהקב"ה טהור ומשרתיו טהורים, ונשמה שנתן בך טהורה היא, אם אתה משמרה בטהרה מוטב, ואם לאו הריני נוטלה ממך. וקשה מפני מה משביעים לתינוק לפני שיוצא ממעי אימו, והלא מבואר במס' שבועות (לט.) שהאדם כבר מושבע ועומד מהר סיני לקיים את כל התורה?

א. כדי לזרז את האדם לקיים שבועת הר סיני. המהרש"א (נדרים ח.) מתרץ שאף שאין שבועה חלה על שבועה, מכל מקום שבועה זו היא כדי לזרז את האדם לקיים את שבועת הר סיני, וכדרך שאמרו בגמרא שם, מניין שנשבעין לקיים את המצוה? שנא' "נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך", ומקשה הגמרא והלא מושבע ועומד מהר סיני הוא? אלא הא קמ"ל, שמותר לאדם לנדור כדי קיים לזרז עצמו. וכן אמר רב גידל אמר רב האומר אשכים ואשנה פרק זה, אשנה מסכת זו, נדר גדול נדר לאלהי ישראל, אע"פ שמושבע ועומד מהר סיני, מזרז עצמו לקיים השבועה.

ב. להתפיס בנדר את הגוף בקדושת חפצא. בספר עמק יהושע להגאון ר' יהושע אייזיק שפירא זצ"ל (ח"א עמ' ז' שנת תרפ"ה) ובספר אור האגדה (ח"ג שנת התש"ו) מתרצים דהנה נדר חל על החפץ ואין לו שום שייכות על האדם הנודר, ושבועה הוא

איסור גברא, שאוסר עצמו מהחפץ, אבל עדיין אין גופו של אדם נתפס בה כמו בנדר שנתפס בחפץ. ועל כן מה שמשביעים לתינוק במעי אימו "תהיה צדיק ואל תהיה רשע" אף שאומרים לו בלשון שבועה הרי זה חל בתורת נדר, שגוף האדם נתפס בקדושה, והקדושה חלה על איבריו של האדם. וכמו שמצינו שיש באדם רמ"ח אברים ושם"ה גידים כנגד רמ"ח מצוות עשה ושם"ה מצוות לא תעשה, וכידוע שהעובר עברה פוגם באותו האבר ובחיות הנשמה שמאירה בו באותו האבר, לכך מקדישים את האדם בשעת הלידה ומשביעים אותו תהיה צדיק כנגד רמ"ח מצוות עשה, ואל תהיה רשע כנגד שם"ה מצוות של לא תעשה, ובהיותו והגוף משועבד למצוה נתפס בקדושה כמו בנזיר שהנזירות חלה על גופו כתורת נדר.

ג. קודם מתן תורה האדם עדיין לא היה מושבע ועומד. עי"ל שכבר קודם מתן תורה מעת בריאת אדם הראשון היו משביעים לאדם שיקיים את מצוות השי"ת, שהרי אף בני נח שלא קיבלו את התורה, מצווים לקיים שבע מצוות ומידות ונימוסים, וגם כשקיבלו את התורה לא פסקה הנהגה זו. מיהו לכאור' עדיין צ"ב דמכל מקום עתה שניתנה תורה וכבר אנו מושבעים ועומדים מהר סיני למה ממשיך המלאך להשביע את העובר לפני צאתו לעולם, דמסתימת לשון הגמרא משמע שאף לאחר מתן תורה משביע המלאך.

ד. משביעים מאהבה ושבועת הר סיני היתה בכפייה. עוד נראה בס"ד ליישב שלפי שהשבועה במעמד הר סיני היתה מתוך כפייה, כמו שאמרו רבותינו כפה עליהם הר כגיגית, ואח"כ הדור קיבלוה מאהבה בימי אחשורוש, לכך משביע המלאך את נשמת התינוק לפני שיוצא ממעי אימו, לקיים כל מצוות התורה מרצונו באהבה ושמחה, וזאת אחרי שזכה לדעת ולראות עין בעין את יופיה והדרה של תוה"ק על ידי שלימדו המלאך כל התורה כולה במעי אימו כמו שדרשו רבותינו ז"ל במס' נדה (לו:): ממאמר הכתוב במשלי (י"ד ד') "ויורני ויאמר לי יתמך דברי לבך שמור מצותי וחייה". שו"ר שכיו"ב תירץ בספר משחת אהרן (נדה ל.). דכיון דעל שבועת הר סיני יש טענת אנוסים היינו, וכדאיתא מסכת שבת (פח.), דקיי"ל שכל שבועה שבא מכח אונס לא הוי שבועה, (עי' רמב"ם רפ"ג דשבועות), רק הדרו וקבלו בימי אחשורוש כידוע, ובימי אחשורוש לא היה בכלל נשמות העתידים לבא, לכך משביעים כל תינוק במעי אימו.

ה. שבועה שלא ירשיע אף בקטנות הגם שפטור מן התורה מכל המצוות. עי"ל בס"ד דהמלאך משביע לעובר שאף בהיותו קטן יהיה צדיק ואל יהיה רשע, כי מן התורה רק מגיל בר מצוה חל חיוב עול מצוות, וקודם לכן הרי הוא כשוטה שפטור מכל המצוות. ומבואר לפי זה שש"פ שקטן מן התורה ומדרבנן פטור מכל המצוות, מכל מקום יש עליו חיוב שבועה ממעי אימו שלא ירשיע אף קודם היותו בר עונשין, ונראה שאין זו

שבועה על קיום המצוות כולן, אלא שבועה מיוחדת שלא ירשיע, ונפק"מ שאם עבר על דבר אחד או ביטל בשב ואל תעשה וכדו' עדיין לא נחשב רשע בזה, ולא עבר על השבועה, אבל אם דבק בדרך רשעים לעבור בזדון על דברי התורה, הרי זה עובר על שבועת המלאך במעי אימו שלא ירשיע אף בהיותו קטן. ובזה ניחא אף לדברי הפוסקים שאין צריך לעשות תשובה בגדלות על מה שחטא בהיותו קטן, ועל אחת כמה וכמה דאתי שפיר טפי להפוסקים שצריך לעשות תשובה בגדלותו על מה שחטא בקטנותו.

ו. כיון שבהיותו קטן פטור חלה עליו שבועת המלאך לכשיגדיל. בספר מעדני אשר לגאון רבי אשר אנשיל שוורץ שליט"א מביא בזה תירוץ נפלא משו"ת עמק יהושע (בסוף הספר דרוש ב') דכיון שבעודו קטן לא חלה שבועה הראשונה מהר סיני כיון שמושבע ועומד מהר סיני, ורק כשנעשה בר מצוה חל עליו שבועת הר סיני, לכן משביעים משעת לידה דמשנעשה בר מצוה יחולו עליו גם שבועת המלאך וגם שבועת הר סיני, ושתי שבועות כשחיילי בבת אחת, חל שניהם.

ז. שבועה חלה על שבועה לעניין חומרת האיסור לקוברו בין רשעים גמורים. עוד הביא ליישב המעדני אשר בשם שו"ת עמק יהושע (שם) על פי הגמרא ביבמות (לב:): שאע"פ שאין איסור חל על איסור, מכל מקום מועיל לעניין שמעלה עליו כאילו עבר על ב' איסורים ואינו חייב אלא אחת, ונפק"מ לקוברו בין רשעים גמורים. ובזה ביאר מה שדרשו שם בגמרא נדה בשבועת המלאך "כי לי תכרע כל ברך" זה יום המיתה, "תשבע כל לשון" זה יום הלידה, והקשה המהרש"א מדוע הקדים יום המיתה ליום הלידה. ברם לאור האמור ניחא, שכל מהות שבועה זו שהמלאך משביע היא נפק"מ לעניין המיתה לקוברו בין רשעים גמורים, ולכן מקדים בשבועה זו את יום המיתה.

ח. שבועת הר סיני לא חלה לעניין חצי שיעור ולמה שלא מבורר בתורה. עי"ל על פי מה שכתב הרמב"ם (שבועות פ"ה ה"ז) שבועה שלא אוכל כל שהוא מנבלות וטריפות ואכל פחות מכזית חייב בשבועה, שהרי אינו מושבע על חצי שיעור מהר סיני. וכן יצא לבאר המהר"י אלגאזי זצ"ל בספרו ארעא דרבנן (מהדו"ב מערכת מ' סי' קמ"ח) שמצינו דברים שהם אסורים מן התורה ואף על פי כן לא מקרי מושבע עומד מהר סיני, כמו שבועה על חצי שיעור כדברי הרמב"ם, וכתב הכסף משנה שאע"ג שחצי שיעור אסור מן התורה, מכל מקום אינו מושבע עליו. וביאר המגלת אסתר (עמ' כ"ו) מפני שלא נאמרו בבירור בהר סיני, משום כך לא שייך לומר בהם מושבע מהר סיני, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בשורש הא' מספר המצות (עמ' טו) במצוות דרבנן דאף כי הן בכלל לאו דלא תסור אינן בכלל אמרם תרי"ג מצות נאמרו למשה מסיני לפי שלא נאמרו בבירור.

ט. משביעין על איסורים דרבנן שבהן אינו מושבע ועומד. עי"ל שמשביעין את העובר במעי אימו על קיום מצוות דרבנן, על פי מה שביאר המהר"י אלגאזי זצ"ל בספרו קהלת יעקב (תוספת דרבנן מערכת א' סי' נה) שבאיסורין דרבנן לא שייך לומר בהם מושבע ועומד מהר סיני הוא מלאו דלא תסור, דאינו אלא אסמכתא דאסמכינהו רבנן דוקא. ומביא ראיה מהגמרא ביומא (עג:) דפריך אי חצי שיעור אסור מדרבנן מושבע ועומד הוא מהר סיני, ופירש רש"י (שם עד.) בלאו דלא תסור, ומסקנת הגמרא דכיון שיש לזה היתר מן התורה לאו מושבע ועומד מהר סיני הוא. וכך מבואר גם בגמרא ריש נזיר (ג:) דכיון דיין קידוש מדברי סופרים לאו מושבע ועומד מהר סיני הוא, ולדעת הרמב"ם דכתב בשורש הא' דדברי סופרים יש בהם לא תעשה ממש, י"ל דכיון שלא נאמרו להדיא בפסוקים לא נראה לאנשים דאסור, על דרך ההיא דאמרינן (ב"מ ה:), לא תחמוד בלא דמי משמע להו לאינשי. כלומר וכיון שלא משמע לאנשים איסור, ממילא לא נתכוונו להישבע על זה, (עיין בתירוץ הקודם מה שנתבאר ביסוד זה).

י. משביעים את האדם שיעשה סייגים וגדרים להתרחק מן העבירה. המהר"ם שיק (עה"ת פ' עקב) הוסיף להעיר על כפל הלשון "תהי צדיק ואל תהי רשע", וביאר דכיון שיצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום (קידושין ל:), על האדם לעשות גדרים וסייגים כדי להינצל מן היצר, וכמו שאמרו חז"ל (אבות פ"א מ"א) "ועשו סייג לתורה", והסייגים והגדרים מקילין לאדם לקיים התורה, ומטעם זה מלמדין את הנשמה כל התורה במעי אימו אף על פי שהוא עתיד לשכח הכל, כי ידוע בכל דבר שכבר השתמשו בו פעם אחת מתקבל בנקל יותר להשתמש בו פעם נוספת מאשר היה השתמשות מחדש, כגון נר שהיה דלוק כבר וכגון פחמין, כשרוצה להדליקו שנית הוא מקבל את האש בנקל, כך הוא גם בנשמה שמלמדין אותה כדי שתוכל ללמוד בנקל. ובזה ניחא שאין עיקר השבועה במעי אימו על קיום התורה בלבד, אלא על עשיית גדרים וסייגים מן החטא שלא יהיה רשע, וזה מה שאמרו "אפי' כל העולם אומרים עליך שאתה צדיק" ותסבור שאין אתה צדיק שמירה אל תאמין בעצמך.

יא. להסיר הטענה שהנשמה לא יכולה לחטוא לבד משביעין לגוף ונשמה יחד. מרן החיד"א בספרו דבש לפי (מערכת נ' אות כ"ט ועוד) מתרץ על פי מה שמצינו סברת דזה אינו יכול וזה אינו יכול פטור, וכן איתא בסנהדרין (צא.) שאנטונינוס אמר לרבי שכיון שאין הגוף יכול לבדו לחטוא ואין הנשמה יכולה לבדה לחטוא והוה ס"ד דפטור, והגם שרבי השיבו שם שלכן הקב"ה זורק את הנשמה בגוף האדם ודן אותה, מכל מקום יש לומר שלכן בהר סיני הושבעו הנשמות לבד, וכדי שלא יאמר אדם השבועה היתה לנשמה והיא לא חטאה כי אם בצירוף הגוף, לזה משביע המלאך פעם אחרת לגוף ולנשמה כאחד בבטן לומר שיתחייבו אף דזה אינו יכול וזה אינו יכול.

יב. שבועת המלאך לאחר שהאדם יודע על מה נשבע. עוד אפשר ליישב דהנה עוד יש להקשות כיון שהמלאך משכיח לתינוק לפני צאתו לאוויר העולם את כל מה שלמדו, אם כן בכלל למה מלכתחילה מלמדו, אלא דלכאו' בשבועת הר סיני יש מקום לפתח שבשעת השבועה לא ידעו עדיין על מה נשבעו, כיון שמיד אמרו נעשה ונשמע לפני שידעו מה כתוב בתורה, ואף אח"כ כשבא ליתן תורה שבע"פ הוצרך הקב"ה לכפותה עלינו. לכך המלאך מלמד את כל התורה כולה, ואח"כ משביע על קיום התורה כולה, ושוב לא שייך טענה זו שאין אנו יודעים על מה השבועה, דאדרבה השבועה היא לאחר שלמד את כל התורה כולה, והתינוק במעי אימו יש בו דעת ושכל ומבין היטב הכל ונשבע מרצון גמור לקיים את כל התורה כולה. (אשכול יוסף)

בהגדה של פסח אומרים: "אילו קרבנו לפני הר סיני, ולא נתן לנו את התורה - דיינו". ויש להבין מה המעלה בקרבה להר סיני ללא קבלת התורה? ומה הרווחנו במתן תורה?

- א. בקרבת הר סיני פסקה מישראל זוהמתן והתלבשו בבושת פנים ויראת חטא.
- ב. לא היה נותן הקב"ה את התורה להוגה בה שיזכה בה ממש כשאר קנייניו למחול על כבוד תורתו ולהורישה לבניו.
- ג. לא היה נותן הקב"ה את התורה לחכמי ישראל שיוכלו על ידה להנהיג הבריאה ולשנות סדרי בראשית.
- ד. בהודאה על התורה מודה על שיש בה חיים של עושר וכבוד.
- ה. שאחרי שאמרו ישראל בהר סיני נעשה ונשמע ופרחה נשמתן לא היה הקב"ה מחיה אותן והיו מזומנים לחיי עוה"ב.
- ו. בקירוב הר סיני התגלה אהבת השי"ת לנו ואהבתנו אליו ומזה ירדה שנאה בלב האומות נגדנו וזו תועלת גדולה שלא נלמד ממעשיהם.
- ז. במעמד הר סיני לא הוכרחו לקבל התורה כיון שהשלימו תיקונם ורק בשביל להמשיך לחיות בעוה"ז היו מוכרחים לקבל התורה.
- ח. תכלית קבלת התורה להשיג האמונה והכרת האל ובלעדי התורה היו משיגים האמונה על ידי מעמד הר סיני.
- ט. אם לא היינו מקבלים התורה באותה עת הייתה מסתלקת בושתם שישנו ישראל בליל מתן תורה ולא היה נגרם פגם בקבלת התורה.

- י. שלא היה נותן לנו תורה במתנת חנם אלא בשכר.
- יא. לא היה נותן סודות התורה שנתגלו בימי הפרישה.
- יב. היו מקבלים רק סודות התורה מכח אמירתם נעשה ונשמע.
- יג. היה נותן לנו הקב"ה רק עשרת הדיברות שבה כלול התורה כולה.
- יד. לא היה נתן לנו הקב"ה תורה שבעל פה.
- טו. לא היתה מקבלת נשמתו של כל אחד בהר סיני מה שעתידי לחדש.
- טז. היינו מתחייבים בתרי"ג מצוות אבל לא היינו מקבלים את התורה.
- יז. היינו מקבלים תורה חתומה בלא טעמי המצוות ושורשיהן.
- יח. לא היה נותן מצוות כמניין תורה, שעל שקצים ורמשים לא הוכרח לצוות לפי שנפש האדם קצה בהן שפסקה זוהמתן בהר סיני.
- יט. היו משיגים את התורה לבד כל אחד ואחד לפי דרגתו.
- כ. לא היתה ניתנת רק לישראל אלא גם לאומות ללומדה ולקיימה.
- כא. לא היה הקב"ה נותן את התורה בכבודו ובעצמו אלא ע"י שליח.
- כב. הפירוש קדמון ובעל הרוקח מבארים שהמעלה בקרבה להר סיני היא המשך למעלה הקודמת שנתן לנו את השבת, שבסיני שמרו שבת ראשונה דכתיב "ויחן שם ישראל נגד ההר" וחניה זו היא שמירת שבת.
- כג. הרשב"ם מתרץ שהמעלה והתועלת בקרבה להר סיני אלמלא נתינת התורה עליו לפי שבהר סיני הראנו את כבודו.
- כד. היו מקיימים התורה בדקדוק לפי שראו כבודו של ה' על הר סיני.
- כה. השיגו מעלת שויתי ה' לנגדי תמיד.
- כו. אפילו שלא היה נותן הקב"ה מעצמו את התורה לישראל היו בני ישראל עושים הכל כדי להשיגה ולקבלה.
- כז. לא היה נותנה במעמד הר סיני להשיגה ולהבינה בטרם קיבלה.
- כח. לא היה הקב"ה מקדים ליתן את התורה לפני שהיו ראויים.
- כט. לא היינו מקבלים את התורה כחלק מיציאת מצרים.

ל. לא היינו מקבלים את התורה בתורת ציווי ואז לא היה יצר הרע מבקש להסיתנו ולהדיחנו מרצון ה'.

לא. לא היה נותן לנו את התורה לקבל עליה שכר בעולם הזה אלא היה השכר רק לעולם הבא.

לב. היה די בשמיעת קולות התורה שהן מרפא לנפש וטהרת הלב.

לג. בא להורות שהיה די כביכול בעצם ההכנה עצמה לתורה, שהיא חלק מן המצווה עצמה ואף יותר ממנה.

לד. זכו ישראל לעשות מחול להקב"ה סביב הר סיני ולהדר ולפאר כבודו באומרם נעשה ונשמע.

לה. דיינו שזכו במעמד הר סיני לראות גילוי שכינה.

לו. בשעה שהתאחדו כל ישראל במתן תורה מאסו בדרכי הגויים ומידותיהם.

לז. לפי שהיו ישראל מאוחדים במתן תורה כאיש אחד בלב אחד ועי"ז השיגו שלימות מצוות בן אדם לחבירו.

לח. לא היה נותן את התורה לגמרי לחכמי ישראל שיהיו רשאים לפסוק בה כנגד בת קול ומה שיורו בית דין של מעלה.

לט. דיינו שלמדו וקיבלו ממעמד הר סיני מידת הענווה.

מ. נצטוונו במעמד הר סיני על מצות שמיטה ושבת שהן יסוד לאמונה.

מא. שלא קבלנו לוחות שעל ידם כביכול חטאו ישראל בעגל.

מב. אין הכוונה שהיה די לנו בלא התורה אלא מונה והולך כל הטובות שעל כל אחד ראוי לנו להודות ולהלל להקב"ה בכל כוחנו.

מג. בא להורות שלא היו ישראל ראויים אלא לנס אחד מכל אותם הניסים.

מד. דיינו הוא לשון תימה להורות שלא היה די לנו אלא בכל המעלות.

מה. 'דיינו' הכוונה 'אנחנו די' שהיינו כלים ואובדים ח"ו.

מו. שלא היה נותן לנו בחינת עוקר הרים אלא רק בחינת סיני.

מז. על ידי קרבת הר סיני השיגו ישראל השכל האנושי לחייב עצמן בכל המצוות השכליות שאלמלי לא נכתבו ראויים היו לכותבן.

מח. בעת התקרבות ישראל להר סיני היה ההר אדמת קודש. (אשכול יוסף)

מדוע כשדוד המלך נפטר בשבת הוצרכו לטלטלו אגב כיכר או תינוק ולא ע"י ספר תורה שבזרועו כדין כל מלך שיש לו ס"ת בזרועו?

- א. מכיון שלאחרים אסור להשתמש בס"ת גם הוא מוקצה.
- ב. מתוך שהוקצה בבין השמשות שלא היה ראוי לאף אחד הוקצה לכל השבת.
- ג. אין הכוונה שהס"ת יהיה מונח בזרועו של המלך ממש אלא יהיה לפניו.
- ד. בשבת לא היה לוקח הס"ת בזרועו משום הוצאה. ויש שהוסיפו שבשבת לא הניח ס"ת על זרועו אף בביתו שלא יבוא להוציאו מתוך הרגל שמוציאו בימות החול.
- ה. לפי שלמד תורה היה הספר פתוח לפניו ולא מונח בזרועו.
- ו. אין להשתמש בס"ת לכתחילה כשאפשר ע"י דבר אחר.
- ז. בגלל שת"ח מעלתו גדולה משל ס"ת אין ראוי לטלטלו אגב ס"ת דביזיון הוא לו.
- ח. א"א היה לטלטלו אגב ס"ת שזה לועג לרש.
- ט. י"א שרק אגב תינוק מותר ולא אגב חפצים וכלים ולכן גם בגדיו לא מתירים הטלטול.
- י. כיון שידע שימות בשבת לא הניחו בזרועו שלא יבוא הס"ת לידי ביזיון אם ימעד או יפול.
- יא. בלילה לא היה מחזיק הספר בזרועו.
- יב. משעה ששלמה ישב על כסא מלכותו לא היה חייב להניח ס"ת בזרועו.
- יג. רק כשהמלך עוסק בענייני המלוכה צריך להניח ס"ת בזרועו.
- יד. הס"ת היה מוקצה שמא נספג בו דם של דוד המלך.

דברים שאירעו ביום ו' בסיון:

"מאן דאמר בניסן נברא העולם, עשה הבל קיים (כלומר הבל חי בעולם) מפסח ועד עצרת" (ב"ר כ"ב, ד').

יתכן שליל העיבור של לאה ביששכר היה ליל שבועות (אלשיך בראשית ל', ט"ו).

"יום מתן תורה היה יום היריון יוכבד במשה רבינו, שעל ידו ניתנה תורה ביום זה (ואולי בו נתעברה שרה אמנו) (סידור בית יעקב ליעב"ץ. סדר יום א' של שבועות אות ל"א).

בו' בסיון הניחה יוכבד את משה ביאור בסוף, ולזכר נס הצלתו אנו שוטחים עשבים בחג השבועות (ליקוטי הרי"ם שבועות), וכן איתא במדרש שביום זה הושלך משה ליאור (שמו"ר א' כ"ד).

התגלות הקב"ה למשה רבינו בסנה הייתה בו' סיון (פי' רבינו אפרים שמות י"ט א').

תפילת חנה להיפקד היתה בעצרת (רד"ק שמואל א' א' ד').

דוד המלך נולד ונפטר בשבועות שחל בשבת (רו"ר ג' ב'). [ואע"פ שלפי הלוח שלנו שבועות לעולם לא יחול בשבת, מכל מקום עד סוף זמן התלמוד היו מקדשים את החודש על פי ראית מולד הלבנה והיה יכול להיות ששבועות יחול בשבת]. וי"א שגם נולד בחג השבועות.

קבלת התורה בימי מרדכי ואסתר היתה בחג השבועות שהיה אחר תליית המן. (שפת אמת פורים תרמ).

יש דעות שרשב"י זיע"א נולד בשבועות, וי"א שבל"ג בעומר.

נפטר רבי ישראל הבעל שם טוב הקדוש - מייסד תנועת החסידות, בשנת ה'תק"כ.

נפטר האדמו"ר מגור השלישי ר' אברהם מרדכי אלתר - בעל "האמרי-אמת", בשנת ה'תש"ח.

כיצד נקראת השבת שלפני חג השבועות ומדוע?

חלק מבני עדות המזרח מכנים שבת זו בשם 'שבת כלה', על שם התורה שנמשלה לכלה. ויש קהילות שקורין לשבת זו "שבת דרך ארץ", ע"פ חז"ל (ויק"ר ג') 'דרך ארץ קדמה לתורה'. בחסידות חב"ד נערכות בשבת זו התוועדויות מיוחדות כהכנה לחג השבועות.

שאלה ממנו"ר הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א:

כידוע, אדם ששכח לספור ספירת העומר בערב, אם נזכר ביום שלמחרת יכול לספור בלי ברכה, ובלילה שלאחר מכן ממשיך לספור בברכה. אבל אם לא ספר לילה ויום, הפסיד את הברכה, וימשיך לספור בלי ברכה, והחזן או אחד ממתפללי בית הכנסת יברך, והוא יתכוון לצאת ידי חובה.

יש הנוהגים במשך כל השנה, ובפרט בימי הקיץ הארוכים, להתפלל ערבית מוקדם עוד קודם צאת הכוכבים, מזמן 'פלאג המנחה' כשיטת רבי יהודה. (זמן 'פלאג המנחה' הוא בערך חצי שעה לפני 'שקיעת החמה') ולאחר צאת הכוכבים קוראים שוב קריאת שמע בזמנה. בלילות מסוימים בשנה ראוי להמתין ולקיים את מצוות החג לאחר צאת הכוכבים ממש, כגון בליל פסח - ליל הסדר, ליל סוכות, ועוד. גם בליל חג השבועות - חג מתן תורתנו, ראוי לכתחילה להמתין ולהתפלל ערבית של חג לאחר צאת הכוכבים ממש, כדי לקיים מה שנאמר: 'שבע שבתות תמימות', כלומר: שלמות!

בחור בשם יוסל'ה חוגג את חג השבועות יחד עם סבו הנמצא בבית אבות 'גיל הזהב' בחולון. שם, עקב גילם ומצבם הבריאותי של המטופלים, מתפללים ערבית מוקדם בזמן 'פלאג המנחה' עוד קודם צאת הכוכבים, גם בליל חג השבועות. לאחר תפילת ערבית חגיגית, ביציאה מבית הכנסת נזכר יוסל'ה שהוא לא ספר אתמול את ספירת העומר של יום ה-49! יוסל'ה הצטער מאוד, שכן למרות טרדותיו הרבות, הוא הקפיד לספור ספירת העומר כל יום, בלי לפספס יום אחד! מה הוא לא עשה... תזכורות שונות ומשונות... שעונים מעוררים... תזכורות טלפוניות מחברים... לוחות ספירת העומר באותיות ענק של קידוש לבנה ע"ג המקרר... ועוד... אבל... דווקא ביום האחרון - בפעם האחרונה שסופרים ספירת העומר השנה... דווקא אז הוא שכח... הוא ליווה את סבא לבית החולים עקב הדרדרות במצבו הרפואי... ומרוב דאגה ובהלה - הוא שכח לספור ספירת העומר! יוסל'ה הציץ בשעון וראה שעדיין לא שקעה החמה, ואז עלה במוחו רעיון שאולי יעזור לו לפתור את הבעיה ולהרוויח את הספירה האחרונה של יום ה-49 אותה הוא פספס בטעות...

השאלה היא, האם בגלל שהוא כבר התפלל ערבית וקיבל עליו את קדושת החג - הפסיד יוסל'ה את ספירת העומר האחרונה? או שמא עליו לחזור בו מקבלת קדושת החג (כמו התרת נדרים) - ולספור ספירת העומר של יום ה-49 (בלי ברכה כמובן)? ואם אכן יוכל לחזור בו מקבלת קדושת החג - ולספור את ספירת העומר שפספס, האם יצטרך להתפלל ערבית של ליל החג שוב, או שעלתה לו התפילה בכל זאת?

כדי לענות על שאלה זו, נקדים סיפור שהיה - מעשה רב:

בבגדד שבועירק, נוהגים היו יהודי המקום לקבל שבת מבעוד יום, ולהתפלל ערבית של ליל שבת מפלג המנחה, וכך היו מקדשים על היין עוד טרם שקיעת החמה.

ביום שישי אחד, ראובן גילה כי בצנרת המים שבביתו יש נזילה רצינית, וכי התיקון הוא דחוף מאוד, ובלתי ניתן לדיחוי. מיד רץ ראובן, וקרא לשרברב (אינסטלטור) שיבוא לתקן את הנזילה בדחיפות בטרם תיכנס שבת המלכה. תוך כדי שהשרברב תיקן את הנזילה, רץ ראובן למקווה בכדי להיטהר ולקבל את השבת בקדושה ובטהרה, ועד שהספיק לחזור לביתו, גילה ראובן שהשרברב סיים את מלאכתו וחזר לביתו. לא עבר זמן רב, ובני הקהילה כבר קיבלו את השבת כהרגלם מבעוד יום מזמן פלג המנחה, וראובן עדיין לא שילם לשרברב את כספו עבור מלאכתו. כעת, ראובן עלול לעבור על מצוות עשה מהתורה: 'ביומו תיתן שכרו', ומה יעשה?

הגאון הגדול רבי יוסף חיים מבבל המכונה 'הבן איש חי' פסק: שראובן יקבץ בזריזות 3 אנשים שיהיו 'בית-דין' ויתירו לו את קבלת השבת המוקדמת (כמו התרת נדרים), וישלחו עם סוס חרוץ כסף לשרברב, כדי לקיים את מצוות 'ביומו תיתן שכרו' בטרם שקיעת החמה!!! את הכסף הם יכולים להניח בביתו של השרברב, והוא (השרברב) לא צריך לחזור בו מקבלת השבת המוקדמת, שכן הוא לא נוגע בכסף, והוא לא עושה שום מלאכה האסורה בשבת.

השאלה היא... האם גם בנידון שלנו לגבי ספירת העומר - יצטרך יוס'ה לבטל את קבלת החג ע"י 3 אנשים ולספור את ספירת העומר של יום ה-49 שפספס, או שמא לא דומים 2 המקרים זה לזה... כי לדעת רוב הפוסקים ספירת העומר בזמן הזה מצוותה מדברי סופרים, ואולי במקרה כזה לא מבטלים את קבלת החג בשביל להשלים את הספירה. ורק במקרה שצריך לשלם לפועל את דמי מלאכתו שזה מדאורייתא, צריך לבטל את קבלת את השבת, בשביל לשלם לפועל את שכרו.

מקרים נוספים שתתעורר בהם שאלה דומה: אדם שלא הניח תפילין ביום שישי, וכבר קיבל שבת, מה יעשה? אדם שלא נתן מתנות לאביונים בפורים שחל בערב שבת, וכבר קיבל שבת, מה יעשה? הערה: בכל המקרים מדובר כמובן שטרם יצאו הכוכבים.

למעשה, פסק מו"ר שליט"א שיוס'ה יכול לספור ספירת העומר ללא ברכה, ואין לכך קשר עם תפילת ערבית. לגבי ספירת העומר זה עדיין יום. ואינו צריך לחזור בו מקבלת החג או להתפלל ערבית שנית. (מקורות: ראה ש"ך יו"ד סי' קצו. על דעת הסוברים שספירת היום מועילה, ראה שער הציון סי' תפט ס"ק לג.)

שאלה ממו"ר הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א:

בבוקרו של חג השבועות גברת כהן חיממה סיר מרק חלבי לארוחת החג החלבית והחגיגית שהכינה לבני משפחתה על גבי הפלטה. תוך כדי הכנת התבשילין והדברים, בטעות, מבלי לשים לב, גברת כהן 'זרקה' לסיר המרק החלבי כמה מאפים ממולאים בשר לארוחה הבשרית של אחר הצהריים. כעת גברת כהן נכנסה לבעיה רצינית: המרק החלבי והסיר אסורים בהנאה ובאכילה משום 'בשר בחלב', אך עדיין הסיר לא הגיע לרתיחה. אם היא תשאיר את הסיר על הפלטה - המרק יתחמם ואז יצא שהיא בישלה בשר בחלב שהוא איסור בפני עצמו מלבד איסור אכילה או הנאה. מצד שני הסיר וכל מה שבתוכו הם מוקצה כי הם אסורים בהנאה. מה על גברת כהן לעשות? לזרוק את הסיר לפח? או להשאיר אותו על הפלטה???

מו"ר שליט"א השיב שבמקרה כזה יש צער לאישה אם היא תבשל בשר בחלב, וגם הסיר יישרף בצורה כזאת שיתקלקל ויצא מכלל שימוש ויש כאן גם הפסד, ולכן אפשר להגיד לגוי שיבוא ויזרוק את תכולת הסיר לפח. ואחרי החג צריכים להגעיל את הסיר ולהכשיר אותו לאחר שנתבשלו בו בישולי בשר בחלב. משום שאיסור מוקצה הוא מדרבנן, ואמירה לגוי היא מדרבנן - ושבנות דשבות במקום מצוה או צער או הפסד מותר.

ישנו סיפור על המגיד מדובנא, שהיה בליל שבועות בבית מדרשו של הגר"א, והגר"א שלמד את תיקון ליל שבועות, שאל אותו מדוע הוא לומד תורה ואינו לומד את התיקון?

השיב לו המגיד כדרכו במשל: אברך אחד לאחר חתונתו היה יושב ובטל, שאל אותו חותנו מדוע אינך עוסק במסחר, השיב האברך ומי יודע איך לעסוק במסחר, אמר לו חותנו, לך נא לשוק והסתכל במעשה הסוחרים וכאשר הם עושים תעשה.

הלך וראה שהסוחרים תולים בחלון הראווה דוגמאות של הסחורות שלהם מינים ממינים שונים, כדי שע"פ הדוגמאות יוכלו הלקוחות לבחור את הסחורה הדרושה להם.

מה עשה הלך וסחר לו חנות וקנה לו קצת דוגמאות ותלה בחלון הראווה והחנות ריקה מכל סחורה, כשנודע לחותנו התחיל לשחק עליו, ואמור, לסוחרים האלה יש סחורות רבות בכמות הנדרשת ללקוחות, והדוגמאות הן רק כדי לבחור את הסחורה שמוצאת חן בעיניהם, ואילו אתה שהחנות שלך ריקה מכל וכל בשביל מה לך הדוגמאות".

הנמשל הוא שהגר"א כתב למד תורה נביאים וכתובים ותלמוד ומדרשים, ואילו הערב הוא עוסק בתיקון שהם מן הדוגמאות של כל מין ומין ששקד בו הגר"א, ואילו המגיד מדובנא שלא קרא ולא שנה (לדעתו) אם יקרא את התיקון ישימונו ללעג, לפיכך הוא יושב ולומד תורה.

המעניין הוא שכיום, החסידים נוהגים לקרוא תיקון כדעת הגר"א שהיה מתנגד חריף לחסידות, והליטאים נוהגים ללמוד גמרא כדעת המגיד מדובנא. וזה ממש בבחינת "ויחן שם ישראל כנגד ההר" - כאיש אחד בלב אחד ללא מחלוקת ותרעומת כדברי רש"י.

ולמעשה, על אף העניין העצום שבקריאת התיקון נראה כי אין למחות ביד בני הישיבות שלומדים תלמוד תורה בלילה הזה בשקידה, אחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוון ליבו. אמנם יש לציין שלדעת הבן איש חי זיע"א, אסור ללמוד בלילה זה משניות גם למי שיש סדר לימוד משניות קבוע בכל יום. וגם תהלים אין לקרוא כי אם ביום.

והרוצה לצאת ידי חובת שתי הדעות, יזדרז לקרוא התיקון מיד לאחר סעודת החג ויסיים כמעט לאחר חצות, ואז יעסוק בלימוד הגמרא עד עלות השחר, והדבר אפשרי בנקל.

"טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף"

מגילת רות

באיזו תקופה התרחש סיפור המגילה, על פני כמה שנים היא מתפרסת, וכמה שנים עברו מאז?

סיפור מגילת רות התרחש בתקופת השופטים בין כיבוש הארץ וחלוקת הנחלות לבניין בית המקדש הראשון, בין השנים 2783-2854 לבריאת העולם כ-72 שנה. מתוכם כהונת אבצן מבית לחם הוא בועז בין השנים 2787-2793 לבריאת העולם כ-7 שנים.

הפסוקים הראשונים מעזיבת אלימלך את הארץ עם אשתו ובניו, ועד חזרת נעמי וכלותיה לארץ מתארים תקופה של כ-10 שנים. רוב פסוקי המגילה מהגעת נעמי וכלותיה לארץ ועד נישואי רות לבועז (שנפטר בליל כלולותיהם) מתארים שבועות אחדים כנראה מפסח ועד עצרת. ואחר כך תשעת ירחי לידה שבסיומם רות הולידה את עובד, ועד שדוד המלך נולד עברו כ-61 שנה. א"כ בס"ה מגילת רות מתרפסת על זמן משוער של 72 שנה.

מתחילת סיפור המגילה עד לשנת ה'תש"פ עברו כ-2997 שנה.

מי חיבר את מגילת רות, ומתי?

שמואל הנביא, ונראה שכתבה בסוף ימיו. והוא חיבר גם את ספר שמואל עד למותו (הקטעים שאחר מותו נכתבו בידי גד החוזה ונתן הנביא) וכן את ספר שופטים.

למה כתב שמואל הנביא את מגילת רות?

א. להודיע פסק דין שדוד המלך ראוי לבוא בקהל למרות שבא מרות המואביה, שדרשו עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית. ולהודיע יחוסו מפרץ בן יהודה.

ב. להודיע שורש משיח בן דוד שזה עיקר התורה, וכל הנביאים לא נתנבאו אלא לימות המשיח.

מדוע שמואל הנביא לא צירף את מגילת רות לספר שופטים?

שבסוף ימיו של שמואל ביקש לפרסם צור מחצבתו של דוד, ולכן נכתב תהלים אחרי רות להודיע שכרה של רות שמסרה נפשה ונתגיירה וויתרה על העושר והכבוד וזכתה לצאצאים כמו דוד ושלמה. (מעם לועז)

מדוע מגילת רות בכתובים ולא בנביאים?

יש הרבה דרגות של דבקות בהשי"ת ויש 11 מדרגות ותלויים בהכנת הנבואה. וספר שמואל נכתב במדרגת הנביאים וספר רות במדרגת הכתובים וזה נבצר מאתנו מלהשיג. (מעם לועז)

מדוע קוראים מגילת רות בעצרת?

- א. מפני שכתוב בה בתחילת קציר שעורים והוא זמן הקציר.
- ב. לפני שאבותינו קבלו את התורה ונכנסו לברית ע"י מילה וטבילה והזאת דמים, ורות גם היא נתגיירה. וכן ללמדנו שתורה ניתנת ע"י ייסורים ועוני וכך האדם לא יבוא לידי גאווה וכמו שרות נתייסרה הרבה עד שזכתה למה שזכתה.
- ג. ללמדנו שאין התורה מתקיימת אלא במי שמסתפק במועט, וכמו שרות הסתפקה בשעורים, ויצא ממנה שלמה שעשה אוזניים לתורה.
- ד. לרמוז שאין לצאת מא"י לחו"ל כמו אלימלך אלא ללימוד תורה או לצורך מצווה.
- ה. ללמדנו שאין לאדם לעזוב עסק התורה משום סיבה שבעולם, וכמו שרות דבקה בתורה למרות כל מיני הצער שסבלה.
- ו. ללמדנו שגם אדם שלא עסק בתורה בילדותו יעסוק בה בזקנותו וכמו שרות נתגיירה בגיל 40, ואפשר שמכאן קיבל רבי עקיבא חיזוק ללמוד תורה בגיל 40.
- ז. ללמדנו שאין ללמוד תורה כדי לזכות בכבוד וגדולה, שהרי רות דבקה בנעמי אע"פ שהייתה בשפל ובחוסר כל ולבסוף זכתה לגדולה גם בעולם הזה וגם בעולם הבא.

ח. כדי ללמדנו כמה יקרה התורה, שאפילו גויים רוצים להידבר בה, ועל אחת כמה וכמה יהודי שזכה להיוולד יהודי שצריך לדבוק בתורה בכל מאודו.

ט. ללמדנו שאין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן ממית עצמו עליה, כמו שאמרה רות לנעמי באשר תמותי אמות.

י. ללמדנו כמה צריך להיזהר בגרים שהרי מרגליות רבות יצאו מהגרים כמו רבי עקיבא ושמעיה ואבטליון וכן דוד ושלמה.

יא. ללמדנו שאדם יעסוק בתורה בין אם הוא עני כמו רות ובין אם הוא עשיר כמו בועז.

יב. ללמדנו שאע"פ שאין הנשים חייבות בלימוד תורה מ"מ יכולות להגיע לדרגת הצדיקים כמו רות שהיתה אמה של מלכות.

יג. כדי לעורר ליבנו למידת הצדקה שלא תקטרג מידת הדין שאז נשלמים ימי הספירה שהם ימי הדין.

יד. שע"י התורה זוכים לגאולה לכן קוראים מגילת רות לעורר עסק התורה שע"י כך יבוא משיח צדקנו במהרה שהוא מצאצאי רות.

טו. שדוד נמשל למשה, משה הוציא את ישראל ממצרים ודוד הוציאם משעבוד מלכויות, משה קרע את הים ודוד את הנהרות, משה נתן חמישה חומשי תורה ודוד חמישה ספרים שבתהלים, לכן קוראים בשבועות גם מגילת רות וגם תהלים שדוד בדורו כמשה בדורו.

טז. אמרו חז"ל כתיב 'ויהי' פעמיים, להודיע שהיו ב' מיני רעבון גם רעבון גשמי ללחם וגם רעבון רוחני לתורה. לכן קוראים מגילת רות בשבועות להודיע שע"י שנשקט את רעבון התורה ונעסוק בה, ממילא ישקוט גם הרעבון ללחם.

יז. כשם שעם ישראל נזדככו באותה תקופה מיציאת מצרים ועד מתן תורה, כך רות הזדככה וסבלה ז' שבועות ועמדה בנסיונות כל זמן הקציר מפסח ועד עצרת.

יח. כיוון שזה זמן הקציר מעוררים את העם לתת מתנות עניים שע"י מצווה זו זרח אורו של משיח.

יט. כיון שביום זה ניתנה תורה רוצים לקרוא בתורה ובנביאים ובכתובים.

כ. כל ההיתר של דוד לבוא בקהל שדרשו עמוני ולא עמונית מואבי ולא מאובית הוא מתורה שבעל-פה, ולכן קוראים מגילת רות בשבועות לעשות חיזוק גם לתורה שבעל-פה.

"ויהי בימי שפוט השופטים" - מי היו השופטים?

א. רב אמר ברק ודבורה היו.

ב. רבי יהושע בן לוי אמר שמגר ואהוד היו.

ג. וי"א שהיו ג' שופטים ברק ודבורה ויעל אשת חבר הקיני.

האם אותו הדור היה הגון או לא?

י"א ויהי בימי שפוט השופטים - ששפטו שופטיהם כלומר גם הדור היה מגונה, אך היו בהם צדיקים מועטים כמו בועז.

וי"א שבאמת היה הדור ההוא זכאי ורק השופטים לא היו הגונים.

מדוע היתה קפידה על אלימלך שהלך בשנת הרעב מארץ ישראל לחוצה לארץ? והלוא גם אברהם אבינו עשה כך?

א. לאברהם לא היה ממה להתפרנס ורק בחזרתו פרע הקפתו, ואילו לאלימלך היה כדי פרנסתו והלך לו כיון שלא רצה לפרנס את העניים.

ב. ועוד שאברהם הלך ממקום של רשעים ואלימלך הלך ממקום הסנהדרין.

ג. אברהם אז חי עוד לפני שהוא זרעו קיבלו את הארץ לנחלה וכפי שמעיד הכתוב 'והכנעני אז בארץ'. ואילו אלימלך היה חי בתקופה שלאחר כיבוש וחלוקת הארץ.

מתי הגיעו נעמי ורות לארץ ישראל? ומדוע בועז שהיה קרוב משפחה לא יצא לקראתם?

א. י"א בי"ד בניסן היה (ערב פסח), ובוועז לא יצא לקראתם כיון שהיה עסוק בקרבן הפסח.

ב. י"א בט"ז בניסן היה (ב' של פסח), ובוועז לא יצא לקראתם כיון שהיה אבל על מות אשתו שמתה באותו יום.

מדוע מתו מחלון וכליון בני אלימלך ונעמי?

א. שנשאו נשים נכריות.

ב. משום גאווה, שהשררה מקצרת חייו של אדם.

ג. על שלא היו נזהרים בלקט שכחה ופאה.

ד. על שנתעכבו בחו"ל עשר שנים.

האם מחלון וכליון נשאו את רות וערפה כשהיו גויות או גיורות?

י"א שלא גיירום ולא הטבילום והיו גויות ממש.

וי"א שגירו אותם ונישואין כשרים היו אלא שעדיין לא נתחדשה הלכה עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית.

וי"א שנתגיירו אך לא לשם שמים ורק בפני בעליהן נהגו כיהודיות.

שמות הדמויות המוזכרות במגילה ופירושן:

אלימלך - אלי תבוא מלוכה, לפי שהיה משבט יהודה וידע שממואב תצא מרגלית יקרה לישראל.

נעמי - שהיו מעשיה נעימים ונאים.

מחלון וכליון אלו יואש ושרף - כליון בעלה של ערפה ומחלון בעלה של רות. נקראו מחלון וכליון שנמחו וכלו או שנעשו חולין ונתחייבו כליה למקום ויש דורשים לשבח

מחלון שנמחלו עוונותיו והיה לו זכר שרות התחנתה עם בועז. (י"א שרות נישאה למחלון ומת, וייבמה כליון וגם הוא מת, כך שיחד עם בועז, רות נישאה ג' פעמים)

ערפה ורות היו הבנות או הנכדות של עגלון מלך מואב.

ערפה היתה הבכירה - והפנתה עורף לחמותה. ממנה יצאו גיבורים גדולים ביניהם גוליית שבזכות 40 פסיעות שליוותה לחמתה זכה גוליית ל-40 יום של כח.

רות היתה הצעירה - שהוסיפה תר"ו מצוות על ז' מצוות בני נח, ועוד מלשון ירושה בארמית שירשה העולם הזה ומלכות בית דוד, ועוד שהיה לה רתת ואימה מהקב"ה, ועוד שיצא ממנה דוד שריווהו לקב"ה בשירות ותשבחות, ועוד על שהייתה כשרה כתור וכגוזל, ועוד מפני שהיתה רותתת מן העוונות. וי"א שהיה לה שם אחר וגילית שמה וי"א פלניתא וכשנתגיירה נקראה רות. היתה בת 40 כשנישאה לבועז.

בועז זה אבצן ששפט את ישראל שבע שנים לאחר יפתח הגלעדי, והיו לו שלושים בנים ושלושים בנות וכולם מתו בגלל שלא הזמין את מנוח ואשתו צלפונית (הוריו של שמשון הגיבור) לסעודת המשתה של נישואיהם בחושבו שאשת מנוח עקרה וכנראה שלא רצה לצער אותם. בועז היה בן 80 כשנשא את רות לאישה וערך את נישואיהם בצנעה שלא כבעבר. נקרא בועז שהיה עז כנמר לעבוד את בוראו. ונקרא אבצן שהיה אב לכל הצנונים, שהרי אשה בחורה שכבה אצלו, ונצטנן ולא נגע בה.

י"א שבועז היה אחיהם של אלימלך והגואל וי"א שהיה בן אחיהם שלמוון - כלומר אחיין שלהם.

הגואל אחי אלימלך ואחי בועז (או אביו של בועז) ואחיה אביה של נעמי - י"א ששמו 'טוב' ולא נכתב שמו בגלל שלא רצה לקיים מצוות יבום, וי"א ששמו היה 'פלונני אלמוני' ואין הכוונה לאדם ששמו או זהותו לא ידועים. וי"א ששמו 'גאל' כמו יגאל בן יוסף.

כמה פרקים ופסוקים יש במגילת רות?

במגילת רות ישנם 4 פרקים (הקצרה ביותר מכל 5 המגילות: איכה הנקראת בתשעה באב, אסתר הנקראת בפורים, קהלת הנקראת בסוכות ושיר השירים הנקראת בפסח).

בפרק א' ישנם 22 פסוקים, בפרק ב' ישנם 23 פסוקים, בפרק ג' ישנם 18 פסוקים, ובפרק ד' ישנם 22 פסוקים. בס"ה בכל 4 הפרקים של מגילת רות ישנם 85 פסוקים.

מגילת רות שנכתבה ע"י שמואל הנביא היא הראשונה מ-5 המגילות בסדר הכרונולוגי, לאחריה שיר השירים וקוהלת שנכתבו ע"י שלמה המלך, לאחריהם איכה שנכתבה ע"י ירמיהו הנביא על חרבן הבית הראשון, ואחרונה חביבה היא מגילת אסתר שנכתבה ע"י מרדכי ואסתר לקראת סוף גלות פרס ומדי.

סדר הדורות מבריאת העולם ואדם הראשון עד סוף שושלת מלכי בית דוד וחרבן בית המקדש הראשון:

אדם הראשון, שת, אנוש, קינן, ירד, מהללאל, ירד, חנוך, מתושלח, למך, נח, שם, ארפכשד, שלה, עבר, פלג, רעו, שרוג, נחור, תרח, אברהם אבינו, יצחק אבינו, יעקב אבינו, 12 שבטי ישראל, יהודה, פרץ, הצרון, רם, עמינדב, נחשון, שלמה - שלמון, בועז, עובד, ישי, דוד, שלמה, רחבעם, אביה, אסא, יהושפט, יהורם, אחזיהו, יהואש, אמציה, עוזיהו, יותם, אחז, חזקיהו, מנשה, אמון, יאשיהו, יהויקים, יהויכין. צדקיהו בן יאשיהו היה מלך יהודה העשרים והאחרון. בימיו נחרב בית המקדש הראשון וגלתה ממלכת יהודה לבבל.

"כל המקיים את התורה מעוני סופה לקיימה מעושר"

סגולות חג השבועות

מאת הרה"ג רבי יוסף חיים אוהב ציון שליט"א

סגולת הצדקה בערב החג

כתב בספר 'מועד לכל חי' (סימן ח' אות ו'): "ערב חג השבועות יפריש תשעים ואחת פרוטות, וישלים עד שיעור שני פעמים ב", ויתנם לתלמיד חכם עני ועניו, והוא תיקון לעון אדם הראשון, ועון העגל, ולפגם הברית, והוא סגולה לחשובי בנים, ומקרב הגאולה, ספר מעשה הצדקה דף ק"ט ע"ב"

הלומד בלילה הזו ללא שינה אפילו רגע אחד מובטח לו שישלים שנתו

כתב רבינו האריז"ל בספרו 'שער הכוונות' (דף פ"ט ע"א): "ודע כי כל מי שלא ישן בלילה הזאת כלל אפילו רגע אחד ויהיה עוסק בתורה כל הלילה מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק בשנה ההיא וכמו שכתב הרשב"י בזוהר הקדוש בהקדמת בראשית (דף ט' ע"א) וזה לשונו, דיפוק ההוא שתא בשלם ולא עוד אלא שהוראת חיים האדם בשנה ההיא תלויה בענין זה כי אם לא ישן כלל ודאי שלא ימות בשנה ההיא ודי בזה."

ועוד עיין במה שכתב לרמוז בזה ברמ"ז הרומ"ז מן התורה בספר צבי לצדיק להגאון ר' צבי אלימלך מלבוז'וב במאמרי חודש סיון מאמר ג' אות ט' עיי"ש דברים נפלאים. ובספר 'מנחה חדשה' סימן רצ"ד ס"ק א' כתב: "ובזה יש לפרש הירושלמי הנודע(א"ה יחא"צ עיין בבן יהוידע מו"ק דף ט"ו ע"ב) דר' חייא כתב בפנקס עצרת תחיה לכם, בצירוף הטעם דשבועות נקרא עצרת משום עצרת לישן כנ"ל וזהו שאמר עצרת אם תהיו נעצרים מלישן אז תחיה לכם יתן לכם זאת חיות כדברי האר"ה הנכרים לעיל." ודו"ק. גנזי יוסף, והוא חידוש מהגה"ק ר' יוסף שווארץ.

והנה זה רבות נסתפקתי בכונת האריז"ל אם כונתו שישלים שנתו היינו דישראלים שנתו עד ראש השנה של שנה זו או דלמא שישלים שנתו עד שבועות של שנה הבאה,

ומצאתי שכבר עמד בספק זה הגאון המקובל ר' אברהם אזולאי בספרו 'אור החמה' על הזוה"ק בבראשית שם שכתב:

"אפשר שהוא מעת לעת עד ליל שבועות אחר ואפשר גם כן עד ראש השנה כלומר ויצא שאר השנה בשלום עכ"ל." והובאו דבריו בספר 'אבן השהם' הלכות חג השבועות (פתוחי חותם אות א'), וכן נסתפק באסתפקתא זאת האדמו"ר ממונקאטש בספרו 'שער יששכר' (מאמרי חדש סיון מאמר חג הביכורים אות כ"א) עיי"ש בארוכה.

אמנם הגאון ר' ששון פרסיאדו זצוק"ל בספרו 'שמן ששון' (ח"ג על שעה"כ חלק דרושי העומר אות י') כתב: "ולעניות דעתי נראה שהוא שנה תמימה דבחינת הזמנים עד חג השבועות שהרי כל התיקון הזה שאנו עסוקים בלילה הזאת הוא לבחינת הזמנים והוא המגן."

ומצאתי עוד מציאה יקרה להגאון ר' שלום בוזאגלו בספרו 'מקדש מלך' (על הזוהר בראשית שם) שכתב: "ודע כי בזכות לימוד ליל שבועות ייטב להם כל השנה כנזכר לקמן ובפרשת אמור והטעם שביום שבועות נעשה הזיווג המובחר שבכל המועדים והוא שורש לכל אותה שנה עד בוא שבועות אחר" ומשמע מדבריו כדברי השמן ששון.

זוכה לכתר תורה לו ולבניו

איתא ב'זוהר הקדוש' פרשת אמור (דף צ"ח ע"א): "דחסידי קדמאי הוו אמרי ניתי לאחסנא ירותא קדישא לן ולבנן בתרין עלמין".

ובספר 'טוב ברקת' למהר"ח הכהן (סוף הלכות פסח) הביא דברי הזוהר הקדוש וכתב, "לכן כל אחד מהלומדים נקרא פועל צדק כנזכר והשכר שלו גדול ראשונה שנקרא מבני חופתא דמלכא, וזאת שנית שזוכה לתורה לו ולדורותיו."

ובספר היקר 'פניני מנהג' על חג השבועות (עמ' ק"ל) הביא מהגאון רבי ברוך אסבאג זצוק"ל שכתב בשם המקובלים דהלומד בלילה הזאת מלאכי השרת מכתירים את נשמתו בכתר תורה.

תיקון לחיוב כריתות

כתב בספר 'מחברת הקודש' בהגה"ה להרב רבי נתן שפירא ז"ל (דף ק"י סוף ע"ד):
 "ונלע"ד כי בשאר ימות השנה שאדם ניעור לילה אחד ועוסק בתורה ניצול מכרת אחד
 אמנם בליל שבועות מי שיזכה להמשיך כתר ז"א להכתיר אותו בודאי יזכה להינצל
 מכמה כריתות שחייב עליהם וזהו סוד כר"ת אותיות כת"ר להורות כי על ידי תיקון זה
 ינצל מפגם זה. "וע"ע במש"כ בזה בשו"ת וישב הים ח"ב סימן י"ב, וע"ע שו"ת מקדש
 ישראל הארפענעס שבועות סימן ט', ובספר דברי שלום עפג'ין (ח"ז עמ' תפ"ז).
 ובספר בית אברהם להאדמו"ר מסלאנים בחידושו לחג השבועות.

תיקון לפגם העינים וכעס

כתב מהר"א פאפו זיע"א בספרו 'פלא יועץ' (מערכת עצרת): "עצרת הוא חג קדוש
 מאד אשר בו קדשנו השם יתברך בתורתו ומצותיו ובחר בנו מכל העמים להיות לו
 לעם סגולה, ואי לאו האי יומא דקא גרים כסדום היינו לעמורה דמינו וחוקות שמים
 וארץ לא נתקיימו, באופן שראוי לשמוח ביום הזה ואי אפשר שלא לשמוח כי טוב לנו
 טובה התורה והמצוות מכל טובות העוה"ז ומכל חיי העוה"ב, וקריאת התורה בליל
 עצרת בסדר המתוקן מרבינו האר"י ז"ל היא נפלאה ועושה רושם למעלה קישוטין אל
 השכינה אשרי ילוד אשה שזכה לכך אשר מלך העולם איום ונורא מלך גדול אשר
 לגדלותו אין חקר המשילו במעשה ידיו ורוכב שמים בעזרו וישראל עושה חיל ומוסיף
 כח בפמליא של מעלה, על זאת יגל יעקב ישמח ישראל בעושו יעלו חסידים בכבוד,
 ויהיו רק עסוקים בסדר הלימוד כל הלילה אל דומי להם בשפה ברורה ביראה ואהבה
 ושמחה רבה יותר ויותר ממוצא שלל רב בתת לב מה נעשה בשמים ממעל על ידינו
 ומה הימים האלה ומה הגיע אלינו, ובכן עושה אלה הנה שכרו אתו בני סמיכי וחיי
 אריכי ומזוני ריחי כמ"ש בזה"ק ולפי גודל השכר שממנו נדע שעושה נחת רוח גדול
 למעלה לו בכח יגבר איש להעביר שינה מעיניו ולהיות ער כל הלילה ובלבד שלא יהא
 יושב ובטל או מדבר דברים בטלים או אסורים עם המעלה עשן בפיו כי עושה אלה
 השינה הנאה להם והנאה לעולם, אבל עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילה הזה לה'
 צריכים להיות עוסקים בתורה כל הלילה בלי הפסק ולפום צערא אגרא והוא תיקון
 גדול לפגם הראות שפגם בראותו ראיות אסורות כגון נשים ואלילים ועל אשר פגם
 בכמה לילות עמל וכעס שהיה נעור להכעיס את בוראו בשחוק וקלות ראש וכהנה
 רעות"

אפשר לזכות לגילוי אליהו הנביא

בקובץ אוצרות הסופר קובץ ט' (עמ' ע"ח) כתב בשם הגר"ח"ל אויערבאך זצוק"ל, שאמר בשם הכתב סופר זצוק"ל, שקיבל מאביו החת"ס זצוק"ל, שכל הלומד בליל שבועות רצוף כל הלילה ללא היסח הדעת זוכה לגילוי אליהו הנביא זכור לטוב, ועיי"ש שהביא בזה מעשה נורא על הדיין מפאפא.

מקבלים כח לחדש חידושי תורה

כתב בספר 'שפת אמת' (שבועות תרס"א ד"ה המנהג): "המנהג לעסוק בתורה בליל החג. דאיתא התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך. וקשה דכתיב מורשה קהלת יעקב. אך התורה נקראת עץ חיים. וכמו שאילן מוציא פירות בכל שנה ושנה כמו כן התורה מתחדשת פירותיה בכל שנה. ולכן בעצרת על פירות האילן היינו התחדשות התורה שנקראת עץ חיים. וכן איתא בספרים. ולכן נקרא יום הביכורים. וכמו דאיתא במדרש שכל הנביאים וחכמים קיבלו בהר סיני חלקם בתורה רק שנתפרשו דבריהם כל אחד בשעתו. כמו כן בכל חג שבועות זמן מתן תורתנו מקבלין בני ישראל חלק התורה המתחדשת על כל ימי השנה ואח"כ מוציאים מכח אל הפועל כל אחד במקומו ושעתו. וזה ההתחדשות תלוי כפי הכנת כל אחד. ועל זה רמזו התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך שיכין כל אחד את עצמו לקבל חלק מתורה המתחדשת בכל שנה שאינה ירושה רק מתחדשת בכל עת. ויום זה שורש התורה של כל השנה."

כתב מרן החיד"א בספרו כף אחת (סימן כ"ב אות ח'): "אם בר הכי הוא ישתדל לחדש איזה חידוש בתורה והוא סימן טוב להתחיל לחדש ביום מתן התורה לכל השנה ואי לא ניסה באלה ישתדל לידע חידוש בתורה אשר לא ידעו מקודם." וע"ע להגר"ח פלאג'י בספרו מועד לכל חי (סימן ח' אות ל"ד) מש"כ בזה.

סגולת הטבילה בקדרותא דצפרא דשבועות

מסוגל להנצל מכל הצרות

כתב בספר 'ליקוטי מוהר"ן' (ח"א מאמר נ"ו): "וזה בחינת המקוה של שבועות שהיא בחינת מקוה של שער החמישים שהוא שער העליון מחמישים שערי בינה שהוא בחינת שכל ודעת עליון בחינת חסד עליון ורחמים גדולים כנ"ל ועל כן המקוה מושיע מכל הצרות כמו שכתוב מקוה ישראל מושיעו בעת צרה כי הוא חסד עליון שמושיע מכל הצרות, ועל כן המקוה שמושיע מכל הצרות ומכל היסורים הוא מטהר מכל טומאות ומכל החטאים."

מסוגל לתיקון היסוד

כתב בספר 'עטרת ישועה' (לחג השבועות אות י"א): "מה שטובלין במקוה בעצרת באשמורת הבוקר, וכתבתי במקום אחר (לקמן במאמר נ"ו) שאז הוא תיקון לבחינת צדיק יסוד עולם, על כן נעמ"י ראשי תיבות מ'קבץ נ'דחי ע'מו י'שראל העולה תתק"ס, סוד תתק"ס לוגין שבמקוה. לזאת בחינת צדיק דייקא ניתקן אז, יען בהצטרף מספר צדי"ק עם ו' פעמים סיו"ן שעצרת הוא בששי בסיון שניתנה לנו התורה אז, על כן ו' פעמים סיו"ן עם צדי"ק עולה מספר תתק"ס. על כן בא הרמז שביום ששי בסיון נתקן בחינת צדיק ע"י סוד תתק"ס לוגין שבמקוה."

קבלת עול מלכות שמים

כתב בספר 'אמרי נועם' (לחג השבועות אות כ"ח): "וזהו והקרבתם מנחה חדשה לה' רמזו והקרבתם אותיות מקו"ה ואותיות תר"ב עולה במספר "עול מלכות" וזהו כי את אשי ה' לחם אלהיהם הם מקריבים והיו קודש היינו, בעת שמקריבים שתי לחם בעצרת אז העיקר הוא תוספת קבלת קדושה על ידי המקוה הרמז בראשי תיבות ה'ם מ'קריבים ו'היו ק'ודש."

טעם הטבילה

כתב בספר 'היכל הקודש' להמקובל ר' משה אלבאז זצוק"ל (עמ' עד"ר בדפו"ח): "וזהנה נהגו כל ישראל לזרוק מים זה על זה ביום שבועות וגם כן טובלין בטבילה או בטהרת תשעה קבין קודם שחרית לזכרון טל התחיה שהיה יורד עליהם בהר סיני יום מתן תורה כמו שאמרו רז"ל בשעה ששמעו ישראל הדיבור מפי הגבורה פרחו נשמתן והיו כולם פגרים מתים, אמרה התורה רבון העולמים לחיים נתתני או למתים, מיד

הוריד עליהם הקב"ה טל שבו עתיד להחיות המתים וחיו ועוד הענין הוא זכר לטבילה שכתב הזוה"ק בפרשת אמור (דף מ"ז ע"ד) שכתבנו למעלה בסימן פ"ד.

שבועות הוא זמן הכושר להתפלל על גלות השכינה

כתב בספר תפארת שלמה מרדאמסק לשבועות (עמ' שכ"א): "ונחזור לביאור הפסוק שהתחלנו שבעה שבועות תספור לך וכו' ועשית חג שבועות וכו' ושמחת לפני ה' אלהיך. כי שבועות רומז לעולם הבינה ואז שעת הכושר להתפלל עבור גלות השכינה ושמחת לפני ה' אלהיך שיביא השמחה והיחוד דקב"ה ושכינתיה וזה שמסיים והגר והיתום והאלמנה, גר זה הקב"ה שהוא עתה בגלות כמו גר בארץ, והיתום רמז על צדיק יסוד עולם יוסף נקרא יתום ר"ת י'פה ת'ואר ו'יפה מ'ראה, והאלמנה רמז לשכינה שנקראת אלמנה וזה הכל תולה ברצון האדם להתפלל עבור כבוד הבורא ב"ה במקום אשר יבחר שיהיה היחוד בהוא במקום אשר יבחר."

יום פטירת דוד מלכא

כתב הגאון רבי שבתאי ליפשיץ בספר 'האשל' (מערכת ל' אות ד'): "ליל עצרת, אמרתי ליתן טעם למה שנוהגין כל ישראל להיות ניעורים בשתי לילות בשנה ליל עצרת וליל הושענא רבה, ונראה לי על פי מה שכתב התבואות שור בטעם שקורין מגילת רות בשבועות, מפני דאנן קיי"ל דבעצרת נפטר דוד המלך ע"ה, וקיי"ל דהקב"ה ממלא שנותיהן של צדיקים מיום ליום, ואם כן בודאי נולד ג"כ בעצרת, ועל כן קורין השתלשלות יחוסו בעצרת שהוא יום יחוסו. עכ"ל התבואות שור. והנה דוד מלך ישראל הוא חי וקיים כדאיתא בראש השנה (כה ע"א) ועל כן מטעם זה נוהגים להיות ניעורים בליל עצרת להורות שביום זה שיש לו שייכות עם דודו המלך ע"ה כמו שהוא לא ישן מעולם רק היה עוסק בתורה כל הלילה כמ"ש רז"ל בברכות (ג' ע"ב), כן אנו ניעורים בלילה זה. וכן מטעם זה נוהגים נמי להיות ניעורים בליל הושענא רבה שהוא יום אושפיזא דדוד המלך ע"ה. עכ"ל.

וכתב רבינו הר"ח בספר בן איש חי שנה ראשונה (פרשת במדבר אות ו'): "לימוד התהלים ביום השבועות, הוא צורך גדול, שבו נפטר דוד המלך ע"ה, ויעלה לרצון יותר, ולכן כל אחד ילמוד התהלים כולו ביום השבועות"

מובא בשער הכוונות:

שבחג השבועות ביום קבלת התורה, יכוון בשעת אמירת עשרת הדברות שם היוצא
מפסוק: "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך".

י ג ה ב ו ה

י ל ה י ו ת ה

י ע ה ט ו מ ה

י י ה ה ו ת ה

י נ ה נ ו ו ה

י י ה פ ו ר ה

י ו ה ל ו ת ה

י א ה א ו ך ה

וכשיאמר עשרת הדברות בכוונה גדולה כאילו נאמר מפי השי"ת ממש לתוך פיו על
ידי משה, כזה מ-ה-ש שהוא שם מע"ב שמות ואז כשירצה לחדש איזה דבר, הן
בעבודת השי"ת או תורה בנגלה ובנסתר, יכוון שם הנ"ל, ואז יראה נפלאות מתורתו
הקדושה כל השנה או כל ימי חייו.

המשנה (אבות פ"ג מ"ח) אומרת: רבי מאיר אומר: כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו
הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, שנאמר: "הישמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים
אשר ראו עיניך". יכול אפילו תקפה עליו משנתו, ת"ל: "ופן יסורו מלבבך". אינו מתחייב
בנפשו עד שישב ויסירם מלבו. והנה מצינו כמה דברים המביאים לשכחה:

א. בגמ' (נדרים כב:) מובא: כל הכועס משכח תלמודו ומוסיף טיפשות.

ב. בגמ' (פסחים סו:) מובא: הכועס, אם חכם הוא - חכמתו מסתלקת ממנו, אם נביא
הוא - נבואתו מסתלקת ממנו.

ג. בגמ' (קידושין לג:) מובא: אמר רבי אלעזר, ת"ח שלא עומד בפני רבו - נקרא רשע, ולא מאריך ימים, ותלמודו משתכח

ד. בגמ' (הוריות יג:) מובא: תנו רבנן, חמשה דברים משכחים הלימוד, ואלו הם:

1. האוכל ממה שאכל עכבר וממה שאכל חתול.

2. האוכל לב של בהמה (בתשב"ץ קטן (סי' תקנח) כתב שמהר"ם מרוטנברג לא היה אוכל לב עוף. וב"מגן אברהם" סימן ק"ע כתב שצריך מאד לשמור שלא לאכול לב בהמה, חיה ועוף. וכן במ"ב (סי' קע מה).

3. הרגיל בזיתים.

4. השותה משיורי רחיצה.

5. הרוחץ רגליו זו ע"ג זו.

וי"א אף המניח כליו תחת מראשותיו.

ה. הגמ' (פסחים מט.) אומרת: תלמיד חכם המרבה סעודה בכל מקום, משכח תלמודו.

ו. הגמ' (עירובין סד.) אומרת: כל האומר 'שמועה זו נאה וזו אינה נאה', מאבד הונה של תורה. פירש"י: הונה - כבודה של תורה, וסופה להשתכח ממנו.

ובגמרא (הוריות י"ג, ב) מובאים דברים הקשים ללימוד (ופירש רש"י: שהעושה אותן - יהא קשה לשמוע):

א. העובר תחת האפסר (רסן של גמל) וכל שכן תחת הגמל (עצמו).

ב. העובר בין שני גמלים.

ג. העובר בין שתי נשים, והאישה העוברת בין שני אנשים.

ד. העובר מתחת ריח רע של נבילה, ופירש"י: ההולך ומריח ריח נבילה, דכל מי שמריח - נקרא שעובר תחת אותו ריח, כיון שהריח עולה למעלה.

ה. העובר תחת גשר שלא עברו תחתיו מים 40 יום.

ו. האוכל פת שלא אפויה כל צרכה.

ז. האוכל בשר מזוהמא ליסטרוון (פירש"י: כף שבוחשים את הקדירה).

ח. השותה מאמת המים העוברת בבית הקברות.

ט. המסתכל בפני המת.

ויש אומרים אף הקורא כתב שע"ג הקבר (טיב הפרשה).

סיפור מטלטל לחג השבועות

מאת שמעון יאיר ברייטקופף (מתוך עיתון 'משפחה')

בשבועות האחרונים נגזר עלי לצאת ולבוא באחד המקומות העצובים בתבל: המחלקה האונקולוגית. אין דרך להסביר את התחושות, את הפחד המצמית ואת הכאב המטלטל שיש בביקור בן משפחה קרוב שנאלץ להתמודד עם המחלה הארורה. כל מי שמתהלך במסדרונות הללו, יכול למשש את להט חרבו של מלאך המוות המתהלך במסדרונות ומחפש קליינטים, רח"ל.

כן, יש גם מלאכי רחמים. צוותים של רופאים ואחיות במדים לבנים, שמשקיעים מאמצים אדירים כדי להקל על ההתמודדות, הם מאירים פנים ונושאים סבל בדומייה, גם התנאים השתפרו בשנים האחרונות לבלי הכר - אבל שום דבר לא מצליח להכהות את התחושה הקשה.

למחלה הזו אין צבע או מגזר. אנשים מכל הגילים, מכל העדות והמגזרים, מחוברים לעמודים הצרים עליהם תלוי נוזל ה'כימו' שמכלה את הגוף ואת הנפש. אותו נוזל מוות, הופך כאן לסם חיים שכולם תולים בו תקווה, שיכלה את המחלה לפני שיכלה את הגוף.

אין זה כי אם שער השמים. הדבר היחיד שמחזיק את הראש מעל המים, הן התפילות. כאן אין ציניקנים. לא צריכים להאמין, רואים הכל בחוש, פעם אחר פעם, שמצבים סבוכים וקשים עוברים כלא היו. הידיעה כאן ברורה: למרות הרופאים המצוינים, הרשות שניתנה להם והטיפולים המתקדמים, הדבר היחיד שמוכיח את עצמו ברגע האמת - אלו התפילות שקורעות שערי שמים.

הסיפור שלנו קורה בבית החולים איכילוב, שם אני 'מבלה' בשבועות האחרונים. מרפסת רחבת ידיים נמצאת ליד המחלקה. המרפסת תמיד שוקקת חיים. מטופלים, בני משפחה, רופאים, כולם יוצאים מדי פעם לנשום קצת אוויר. מטבע הדברים והגורל המשותף מתפתחות שם לא מעט שיחות. יש משהו מעודד בשיחות הללו. כולם מפויסים, נינוחים, משוועים לישועה והחלמה מהירה. במרפסת הזו אין הבדלי מעמדות. אין עשירים ועניים, אשכנזים או ספרדים, פריפריה או מרכז. כולם אותו דבר. כולם מתפללים, כולם מאמינים.

ביום ראשון האחרון, הגעתי למחלקה בשעות הצהריים. סיפרתי על מה שקורה בירושלים. על הכותל המערבי שמתפקע על גדותיו מהמוני מתפללים שמגיעים להודות לד' על הניסים ועל הנפלאות, על ההמונים העולים לקבר שמואל הנביא לבקש ברכה, ישועה וגאולה שלמה, עד שהתחילה לנמנם עם חיוך גדול.

יצאתי למרפסת, שם מתחת לשלט הענק המבשר על קנס של אלף שקלים למי שיעז לעשו סמוך ונראה למחלקה האונקולוגית שרבים מדייריה עקרו אליה בשל נזקי העישון, אני פוגש את יואב. הוא איש גדול יואב, ואולי למותר לציין שלמרות שלטי האזהרה הגדולים, היהודי מעשן בשרשרת. הוא מחובר לעמוד ה'כימו' הארוך, חולצתו פתוחה למחצה, ועל השולחן שלפניו מונח עיתון עם סודוקו פתור למחצה.

איך שהוא זיהיתי שטוב לא יכול לצאת ממפגש עם היהודי. בעודי מפנה את הראש לצד השני של המרפסת, הוא כבר קלט אותי. העיניים שלו אמרו הכל. הוא נראה היה זועם. עלי, על העולם, על המחלה שמכלה את גופו, ועל כל מי שעבר לידו.

"הו", הוא פלט בזעם, "לכם יש זמן לבלות פה חופשי, אה. לא עובדים, לא לומדים, מסתובבים פה. למה לא, אם אני מממן אתכם, למה שלא תסתובבו. בוש וחרפה".

לא רציתי להיכנס לוויכוח. היהודי חולה. לך תדע מה הוא עובר. לא צריך לדון ובטח לא לצער אותו.

"אני דווקא עובד, ומשתדל גם ללמוד", אמרתי לו.

סיפרתי לו קצת על העבודה וקצת על הלימוד, אבל היהודי לא נרגע. הוא המשיך להטיח אישומים. עלי ועל שכמותי. "אתם פרזיטים, רק כסף אתם רוצים מהמדינה. ועכשיו לפרק את הקואליציה בגלל שאתם לא רוצים להתגייס? היה צריך לגרש אתכם מפה". וכך הלאה והלאה.

לא עזרו ההסברים והשכנועים, על חברים שעובדים קשה לפרנסתם, על נשות אברכים שמפרנסות את המשפחות במסירות נפש, ולא על התקציבים המדולדלים שמקבלת מערכת החינוך החרדית. הוא הגיע חודר רוח קרבית. ספגתי כמה דקות והחלטתי להניח לו לנפשו, לנסות לסיים את השיחה בידידות.

מרגע שעברנו נושא, הוא התרכך. הוא סיפר על מצבו הרפואי הסבוך, על המשפחה שלא מוצאת זמן לבקר אותו ועל הקושי להתמודד עם הכל לבד. סיפרתי לו על הניסים שאנחנו חווים, על התפילות שלא שבות ריקם ועל האמונה שמחזיקה יהודי בכל מצב. הוא התחיל לדבר על המוות הקרב ובא, על חשבון הנפש שהוא עורך עם עצמו, ופתאום מבולדוג מאיים הוא הפך לדמות אנושית כל כך, רכה כל כך, נוגעת ללב.

איך שהוא התגלגלנו לנושא של 'יום ירושלים'. סיפרתי לו על הקשר העמוק שיש לכל יהודי עם ירושלים, על השמחה לגור בעיר הזו אחרי אלפי שנות גלות ועל ההתפתחות המופלאה של עיר הקודש והמקדש.

פתאום, שמת לי לב, שהוא שוקע במחשבות, אולי אפילו הייתה איזו לחלוחית בזווית העין.

"תגיד", הוא שאל, "אתה הרי בחור חרדי, אתה יודע איזה קניין מקנייני התורה אנחנו מציינים היום?"

שום דבר מהשיחה לא הכין אותי לשאלה הזו.

כן, אני יודע שיש מ"ח קנייני התורה, אני גם יודע שכל יום מימי הספירה אמור להיות מוקדש כדי לקנות עוד קניין מקנייני התורה, אבל מאיפה שאזכור למען ד' על איזה קניין עמלים היום, ובכלל, מאיפה לגברתן מתעב החרדים, יש מושג מה זה 'קנייני התורה'.

"האמת, אין לי שמץ של מושג, אבל אני יכול לבדוק אם זה מעניין אותך", אמרתי לו.

הוא השתיק אותי במהירות.

"לא צריך שתבדוק. הכל בסדר. אם אתה לא יודע - אתה כנראה לא צריך לדעת. רק מלכים יודעים את כל קנייני התורה. אתה כנראה עוד לא שם. אני הכרתי פעם מלך אחד. הוא היה מלך אמיתי".

עכשיו כבר הוא לא התאמץ להסתיר את הלחלוחית שהפכה לדמעה גדולה שזלגה מעיניו החולניות.

הוא השתתק. גם אני. כיבדנו את הדמעות שזלגו מעיניו. ואז, הוא נרגע. החניק שיעול עמוק ושבר את השתיקה: "אני לא צריך שתספר לי מה זה 'יום ירושלים'. אני שירתי כמפקד פלוגה בחטיבה 55 של מוטסה גור. אלו היו ימים..."

הוא הפליג בזיכרונו לאחור בעיניים מצועפות:

היינו חבר'ה מורעלים, קרביים על-מלא, צנחנים שמשוועים לפעולה. רובנו גדלנו בקיבוצים. חלקנו לא שמע מילה אחת על דת, ומי ששמע - תיעב את הדת ונושאי דגלה תיעוב עמוק. בפלוגה שלנו היה רק בחור אחד דתי, חובש כיפה. אחיעם קראו לו.

הספורט הרשמי של הפלוגה היה לרדת לחייו. היום אני מסתכל אחורה ומתבייש, אבל זה מה שהיה. אני ויתר המפקדים, היינו רואים איך מתעללים בו ומבליעים חיוך בזווית הפה. זו הייתה תוכנית הבידור של היחידה שנאלצה להתמודד עם לא מעט סכנות חיים. אבל אחיעם היה בחור חזק. גם פיזית, אבל בעיקר איתן נפשית. הוא אף פעם לא נשבר. הוא הלך עם האמת שלו עד הסוף.

הוא מעולם לא התפעל מזה שצוחקים עליו או יורדים לחייו. אולי הפוך. כל צחוק כזה החדיר בו תחושת שליחות. בין קרב לקרב הוא היה עסוק בניסיונות להחדיר דברי תורה בלוחמים. התיק שלו תמיד היה מלא בספרים, חוברות וסידורים. אולי יום אחד יהיה מי שיתעניין. לפני חגים הוא נהיה ממש אובססיבי. הוא התעקש להסביר את מהות החג, מה עושים בו, קצת הלכות ולא מעט שירים.

הסיפור שלנו קרה לפני מלחמת ששת הימים. לפני המלחמה היו שבועות ארוכים של המתנה. פשוט ישבנו וחיכינו. המתח היה עצום. ידענו שאנחנו נמצאים בסכנת הכחדה יחד עם כל העם היהודי בציון. המדינה שעוד לא מלאו לה עשרים עמדה בפני סכנה קיומית. הדיווחים על המדינות השכנות שמחממות מנועים לקראת המלחמה, מילאו את כל כלי התקשורת. אנחנו, ידענו שנהיה בחזית. בחלק מהזמן שישבנו וחיכינו למלחמה, הכנו קברי אחים ענקיים. ידענו שאנחנו עומדים בפני הגרוע מכל. בתקופת ההמתנה, השקיעו המפקדים אנרגיות אדירות להשאיר אותנו עם מורל גבוה. הם ידעו שאם החיילים יכנסו לדכדוך, התבוסה תהפוך לוודאית עוד לפני שנורה כדור אחד.

כל ערב היו מגיעים למחנה זמרים, אמנים וסופרים - בשביל להנעים לנו את הזמן ולהחזיק אותנו עם מצב רוח.

ערב אחד, בערך באזור פסח, הוא ניגש אלי. אחיעם.

'מה אתה רוצה?' שאלתי.

'אני רוצה לדבר אחרי ארוחת ערב בחדר אוכל', הוא ביקש. 'להסביר את מהות חג השבועות. אני כמובן לא רוצה לכפות על אף אחד שום דבר. מי שרוצה - שיקשיב. מי שלא מעוניין - שילך לבלות'.

השתעשעתי מהרעיון. ידעתי שהנאום הזה יהפוך לקרקס. הערב היה פנוי, היה אמן אחד שהבריז ואישרתי לאחיעם לתת נאום. ידעתי שזו תהיה ההופעה הכי טובה בעיר.

הודעתי לכולם על ההרצאה המפתיעה, וההיענות, איך לא, הייתה מלאה. כולם הגיעו.

אני זוכר עד היום את הנאום. אני הייתי היחיד שלא יכול באופן רשמי להשתתף בליצנות. בסוף, אני המפקד. ואחיעם דיבר. הוא דיבר כמו בן על התורה. הוא הסביר שיש בלימוד תורה שני חלקים. יש את הלימוד עצמו או את קיום המצוות ויש את הקניינים של התורה. הקניינים, הוא אמר, זה משהו שמחבר את האדם לתורה. זה כאילו הכסף שאנחנו משלמים על התורה בשביל שתהיה חלק מאיתנו. יש 48 קניינים כאלה, הוא אמר, וכל קניין מחבר אותנו יותר ויותר אל התורה.

הוא הודיע חגיגת שמהיום עד לחג השבועות הוא ילמד כל יום קניין אחר. היה לו ספר עם הרבה סימניות והערות בכתב יד והוא אמר שלא צריך להתחיל גבוה מדי. מספיק אפילו קניין אחד בשביל להתחבר לתורה.

למרות הרעשים והצחוקים ברקע, הוא הסביר: יש הבדל עצום בין לימוד תורה לקנייני התורה. הלימוד יכול להיות חיצוני לתורה. אדם יכול ללמוד כל החיים ולא להתחבר לתורה באמת. לא לתת לה להשפיע עליו. אבל קנייני התורה - הם חלק מהאדם. מי שרוכש את כל קנייני התורה - הוא זוכה בכתר תורה.

כשהוא הגיע לעניין של הכתר, החבר'ה כבר לא התאפקו. העסק יצא משליטה.

החלו ויכוחים עזים האם אחיעם הוא מלך או יורש עצר. היו שטענו שהוא בכלל שומר הכתר, והכל תוך כדי שמשליכים עליו את מה שנשאר על שולחנות חדר האוכל. הגדילו לעשות כמה חבר'ה שלקחו את הקסדה של אחיעם ועשו עליה ציורים של כתר עם כיתובים מספר התורה.

מאותו יום הוא נאלץ ללכת עם קסדה מצוירת. כמו בן שלא אישרנו לו לקבל קסדה חדשה. מה לא עושים בשביל המורל של החיילים. אני שמחתי שזה קרה לו. בזתי לו. לעצמי אמרתי שהוא בחר להביא את זה על עצמו. הרי הוא מכיר את החבר'ה, ואם הוא מתעקש להתבזות - שיערב לו.

אבל אחיעם לא התפעל מכלום. אחרי ההרצאה שלו הוא הצליח לגבש סביבו קבוצה של 2-3 חיילים, איתם הוא היה יושב כל ערב ומבחינתו זה הספיק. מבחינת כולנו, הוא היה סוג של בדיחה לא מוצלחת.

עברו כמה ימים, שעת לילה מאוחרת, למשרד הגיעה בקשה חריגה.

יש אישה בכניסה למחנה שמבקשת אישור חריג להיכנס.

'מי זו?' שאלתי.

מהר מאוד התבררה התשובה: זו אשתו של 'המלך'.

היא עומדת ללדת והיא רוצה לפגוש אותו. אחיעם, כך התברר, לא הסכים לעזוב את הבסיס. הוא ידע שמלחמה עלולה לפרוץ בכל רגע, ולא הסכים להשאיר את חבריו מאחור. אשתו החליטה שאם הוא לא מגיע הביתה, היא תגיע לבסיס. עכשיו היא מבקשת אישור חריג לבוא לאכול איתו ביחד ארוחת ערב.

הסכמתי. איזו ברירה הייתה לי.

אחרי שהם סיימו, לצערי, הוא לא ויתר. הוא נכנס שוב לחדר האוכל, וקרא לחבר'ה שלו למה שהם כינו 'השיעור היומי'.

זה היה ביום שספרו 42 לעומר.

אני זוכר את המספר היטב, כי כל יום הוא היה עומד וסופר בקול 'ספירת העומר' בשביל להוציא את כולם ידי חובה.

אני זוכר את המעמד המביש הזה. שעד היום אני לא מבין איך יכולתי להסכים לכוזה דבר. הוא דיבר על הקניין היומי: 'מעמידו על השלום'.

אולי הוא רצה שאשתו תראה ואולי מסיבה אחרת, הוא דיבר בקול רם, והסביר שהחשיבות של השלום היא גם בשעת מלחמה. אסור לנו לשכוח שבסוף המטרה שלנו היא להרבות שלום בעולם. לצערי, החיילים החליטו להתפרע. הם ראו שאשתו נמצאת, אבל כנראה במקום לרסן, זה רק דרבן אותם להשתולל.

גסי הרוח התחילו בבדיחות תפלות, עד שהוא נאלץ להפסיק את השיעור. ראיתי אותה עומדת שם מזועזעת. ירדו לה דמעות של עלבון ובושה. היא ראתה את בעלה הצדיק בעליבותו, בביזיונותו, נלחם בלי הצלחה מול גלי שנאה, שטנה ולעג.

יכולתי לעצור את זה בשנייה אחת. האמת זה קצת נגע לי בלב. אבל החלטתי לא להתערב.

התחתנת עם מוקיון, אמרתי לעצמי בלב, תשלמי את המחיר.

הוא עזב את חדר האוכל יחד עם אשתו בבושת פנים, היא עזבה את הבסיס בדמעות ובכאב גדול. בבסיסי, אני איש הגון. אולי זה לא נשמע לך עכשיו, אבל ככה אני תופס את עצמי. אחרי שאשתו עזבה, לקחתי אותו לשיחה.

שאלתי אותו: 'אחיעם, תענה לי בכנות, לא אכפת לי שאתה הקרקס של הפלוגה. אבל בינינו, למה אתה עושה את זה? מה אתה מרוויח מהביזיונות שאתה עובר פה. אתה לא טיפש, אתה רואה איך מתייחסים כאן לשיעורים שלך, למה אתה ממשיך?'

את התשובה של אחיעם אני לא אשכח לעולם.

'תגיד', אמר לי אחיעם, 'אנחנו לפני מלחמה גדולה. מי יודע מה יהיה איתנו. למה אנחנו מוכנים להקריב את החיים שלנו? כי אנחנו מבינים שזו הארץ שלנו. מי קבע שזו הארץ שלנו? התורה. אז הכל מתחיל מהתורה. וכן, גם אם אתה לא שומר את המצוות שלה, אתה יהודי. למה אתה יהודי? כי התורה קובעת ככה.'

'כל יהודי צריך קשר לתורה. כאן אני לא יכול ללמד את המצוות של התורה, כי אף אחד לא רוצה לשמוע. אז חשתי שלפחות יהיה כאן לכל אחד קשר עם הקניינים של התורה. אם מישהו כאן יאמץ איזה קניין של תורה, יהיה לו קשר לתורה דרך הקניין. יש קניין שנקרא 'אוהב את הבריות', יש קניין שנקרא 'לב טוב', יש קניין שנקרא 'אוהב את הצדקות', יש קניין שנקרא 'מתרחק מן הכבוד', כל אלו הם קניינים. הם חיבור שנגיש לכל יהודי. ובשבילי זה הדבר הכי גדול שיכול להיות. לחבר יהודי לתורה, אפילו בחיבור קטן. זהו. כל השאר לא מעניין אותי.'

'דיברתי היום על הקניין היומי. 'מעמידו על השלום'. אתה יודע כמה זה חשוב? כמה כל אחד יכול להוסיף לחייו אם הוא יבין את העומק של הקניין הזה? תאמין לי, אנשים פה לא סתם צוחקים. לא סתם

מזלזלים. לא סתם בזים. הם מפחדים פחד מוות מקנייני התורה. הם חוששים שזה יביא אותם לחזור בתשובה. אבל אני לא מפחד מלעג, לא מפחד מבוז. בסוף משהו מחלחל. משהו נכנס.

'אני עושה כאן את השליחות שלי'.

לא יודע מה קרה, אבל הוא שבה אותי. פתאום ראיתי כמה חכמה יש בו. כמה עומק, כמה אמונה. האמנתי לו שהוא לא רוצה להחזיר אותנו בתשובה. ובכלל, יש משהו במה שהוא אומר.

נהייתי מעריץ שלו. מאויב הפכתי לאוהב.

נפרדנו בשעת לילה מאוחרת וקיבלתי על עצמי קבלה: מהיום, הפלוגה כולה תקשיב לשיעורים שלו מדי ערב בערבים שנותרו עד חג השבועות. אבוי לחייל שינסה לצחוק או ללגלג.

אבל התוכניות השתבשו.

לפנות בוקר התחילה המלחמה הגדולה. המלחמה על ירושלים.

אחיעם היה הלוחם הכי מובהר ביחידה. זריז, מיומן, עז נפש. מלך אמיתי... האמת, כשראיתי אותו רץ בראש הכוה, פחדתי עליו. הוא הפך להיות יקר לליבי. הוא בלט בשדה המערכה עם הקסדה המצוירת שלו.

בשעה 11 בבוקר כבר ראינו את הר הבית. ההתקדמות שלנו הייתה ניסית. אף אחד לא יודע להסביר מה קרה שם. שום דבר לא היה מתוכנן. אמרנו לחיילים שהיעד הוא הר הבית, אבל מי האמין. מי מילל ומי פילל. רצנו כמו מטורפים, והערבים פשוט נסו על נפשם. כל הדרכים היו פתוחות.

היינו בהתרגשות שאי אפשר להסביר. הרגשנו ממש שמשהו היסטורי מתרחש ברגעים אלו, שעטנו בסמטאות העיר העתיקה כאחוזי אמוק. בלי לעצור לשנייה. רצנו עד שהגענו לשערי הר הבית.

היינו כחולמים.

הלב שלנו התפוצץ מגאווה והתרגשות.

'אנחנו כובשים את הר הבית', צעק אחד החיילים.

ואז הגיעה הקריאה בקשר. מוטת גור, המפקד, צעק בקול חנוק בדמעות: 'הר הבית בידינו. הוזר: הר הבית בידינו'.

הו, ההתרגשות האדירה. זו הייתה שמחה שאי אפשר לתאר במילים. אף אחד מאיתנו לא ידע מה עושים. מישוהו התחיל לשיר שיר על ירושלים, אבל חיפשנו משמעות. פתאום כולם חיפשו את 'המלך'. היחיד שאולי יש לו מושג לאן לוקחים את כל האושר הזה.

היה קל לזהות אותו עם הקסדה המצוירת. כולם התגודדו סביבו. הוא הוציא את המימיה המאובקת ואמר שצריך להגיד עכשיו ברכה, אבל קודם הוא ייטול ידיים. הוא נטל את ידיו והסביר שהוא עומד להגיד ברכה לבורא עולם שזיכה אותנו להגיע לרגע הקדוש ביותר בחיים.

'גירשו אותנו מכאן לפני אלפיים שנה', אמר אחיעם בקול חנוק מדמעות התרגשות, 'דורות של יהודים התפללו להגיע לכאן - ואנחנו זוכים להגשים את חלום הדורות'. הוא יישר את הקסדה, נעמד במרכז המעגל ובירך מילה במילה: ברוך אתה השם אלוקינו מלך העולם שהחיינו והגיענו...

בשלב הזה יואב שכח איפה הוא נמצא. הוא פרש את העיתון עם הסודוקו הפתור למחצה על ראשו הגלוי ובירך את הברכה בשם ומלכות. בדיוק כמו אז.

העיניים של יואב כבר זולגות דמעות. הקול שלו חנוק.

אחרי הברכה המרגשת, נכנסו לשאננות. לא שמרנו על אף אחד מהכללים. ופתאום התחילו שוב יריות.

צלפים ירדנים שעמדו בעמדה קרובה שעדיין לא 'נוקתה', החלו לירות לכיווננו. מישהו צעק: 'צלפים, לרדת מיד!' כולם נשכבו על הרצפה, אבל המלך עדיין התנדנד בתפילה. הוא אמר מזמורי תודה בקול גדול ונראה היה שהוא בכלל לא שם לב למה שקורה סביבו.

את הרגעים האלה אני לא אשכח לעולם.

תוך שהוא מתנדנד בתפילה, הוא צנח, שותת דם. הצלפים הארוזים פגעו בו. הוא נפל קדימה. על הפנים. הוא נורה כמה יריות מהגב. הפגיעות היו אנושות.

כולם נכנסו להלם.

כמה חיילים בעלי תושייה זרקו כמה רימונים לכיוון העמדה. עוד כמה חבר'ה הסתערו עליה בחמת זעם. לא היה משהו שרצינו יותר מלנקום את נקמת הדם של חברנו, אחיעם. אני נשארתי עם 'המלך'. שלושה חובשים זינקו אליו ועשו לו מיד החייאה וניתוח שדה... הם הסירו ממנו את הקסדה שלו, זו שהייתה הסמל שלו, הכתר של המלך... היא הייתה מנוקבת מכדור אחד... כדור אחד יותר מדי...

אני לא יכול לתאר לך מה הלך שם.

כולנו, כולל כל אלו שתמיד הציקו לו ורק אתמול לעגו לו ליד אשתו, פשוט זינקו לעברו בחרדה איומה. התחילו צעקות היסטריות: "המלך" אתה לא הולך לנו עכשיו. אנחנו אוהבים אותך. אל תמות. בבקשה תישאר איתנו. מבטיחים לשמוע כל יום את השיעורים שלך'.

התחילו צעקות לחובשים: 'אל תיתנו לו למות. תחזיקו אותו. יש לו אישה בבית. היא צריכה ללדת. אל תיתנו לו למות'.

הלוחמים הכי קשו חים, עמדו לידו ופשוט התחילו לבכות כמו ילדים. פתאום גילינו כמה אנחנו אוהבים את הדתי הזה. כל אחד מאיתנו היה נותן את חייו בשבילו. היינו מוכנים לשמוע מאה שנה דרשות שלו, העיקר שיישאר איתנו. לא יכולנו להכיל את זה. הכל פריץ מאיתנו החוצה. ההתרגשות, הכאב, ההלם, הבלבול, האסון הנורא הזה.

רק אז, שמעונו, לצערי, רק אז, נפתח לי הלב. לא רק לי. לכולנו.

עמדנו שם, חסרי אונים, מסרבים להאמין שדווקא 'המלך' נפגע...

זעקנו שם זעקות שבר שאי אפשר לתאר, בייאוש מר, בכאב שממש פילח לנו את הלב.

'תישאר איתנו. אל תעזוב אותנו.'

החובשים הצליחו להחזיר לו את הדופק, אבל ידענו שהמצב שלו אנוש.

הזעקנו תגבורת. עזבתי הכל ונסעתי איתו לבית חולים. בתוך האפוד שלו, מצאתי את הספרון הקטן שלו, מלא סימניות, כשהוא מוכתם בדם. שמתי אותו אצלי בכיס.

ההורים שלו ואשתו כבר חיכו בפתח בית החולים, בוכים בכי תמרורים.

איזה אנשים צדיקים. איזה טהורים. כמה אמונה. לא עזבתי אותו לרגע. נכנסתי איתו לחדר הניתוח, ראיתי איך נלחמים על חייו. רצייתי לשמוע ממנו רק עוד מילה אחת. להגיד לו כמה הוא יקר לי. כמה אני אוהב אותו.

הפנים של הרופאים סיפרו לי הכל. שש שעות ארך הניתוח, ואני צמוד אליו. כשאשתו עומדת בחוץ, קוראת תהילים, יחד עם עוד בני משפחה. נזכרתי איך רק אתמול היא עברה איתו כזו השפלה... פשוט התביישתי.

לא ידעתי אפילו להתפלל, אז אמרתי לידו את הברכה שאמרנו הבוקר על ההר.

ושוב שם יואב את העיתון על הראש וחוזר בדבקות בשם ומלכות: "ברוך אתה... שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה".

לא עצרתי בעדו.

לקראת ערב, ממשיך יואב, קרה הנס. הוא פקח את העיניים.

הוא היה במצב קשה מאוד, אבל חי.

עיניו של אחיעם חייכו. הוא לחש לי בקולו האחרון: 'ביקשתי מהקב"ה שייתן לי לסיים את כל הקניינים, שייתן לי לזכות בכתר של תורה, שלא אבוא לשמים בלי הכתר שלי. יואב אתה תשלים הכל, תקרא מהספר שלי, עד שבועות כל ערב.

'יואב', הוא התאמץ לדבר בלחישה שורקנית, 'במשך כל החיים שלי לא האמנתי שהקדוש ברוך הוא יזכה אותי, אחיעם הקטן, לראות כמו עיניי את שחרור ירושלים, לגעת כמו ידִי בכותל המערבי. כנראה עשיתי את שלי בעולם. תבטיח לי יואב, שתיתן לבן שלי את הקסדה שלי. שיזכור שהיה לו אבא שכל כך רצה לראות אותו, ללמוד איתו, להיות איתו.

'תגיד לו שישמור לי את הקסדה לביאת המשיח. אני רוצה לעלות איתה להר הבית. עכשיו אני עומד לעלות למעלה, אבל אני יודע שבעזרת השם יבוא יום ואני אראה את ירושלים בבניינה ובתפארתה. אני רוצה שזה יהיה עם הקסדה, הקסדה של 'המלך'...'

המכשירים צפצפו בחזקה.

הוא עצם את עיניו...

החדר התמלא רופאים שזינקו אל מיטתו. הרגשתי ערפל סמיך. עצב עמוק עלה בי, נשימתי נעשתה כבדה וגרוני נשנק. איזה צער. איזה אובדן.

'המלך' עזב אותנו.

באותו ערב נערכה ל'מלך' הלוויה. איש המופת של הפלוגה, האיש הקדוש הזה, שלא ידענו להעריך בחייו, נפרד מאיתנו בקול דממה דקה.

עמדתי מול כל החיילים ההמומים ואמרתי להם, בפקודה, שעד שבועות, אני אקרא לכבודו את הקניין של אותו יום, וגם כל שנה אני מבטיח לו שכל עוד אני משרת, אני אקרא את הקניינים של התורה מהספר שלו. וכך עשינו. שמרתי קשר עם המשפחה. נולד לו ילד אחרי חודש, שקרוי על שמו. אחיעם. היה קצין מצטיין. בבר מצווה שלו נתתי לו את הספרון של אבא שלו, המוכתם בדם, וביקשתי ממנו שישמור את הקניינים.

אני, כמו שאתה רואה שמעון, אני לא אדם דתי. אבל אני יודע בעל פה את כל הקניינים, וכל יום איזה קניין תורה היום.

לצערי, אין לי עוד הרבה זמן לחיות. אני רק מבקש ממך דבר אחד. אני יודע שיש כאלה שלא כל כך מכירים את הקניינים של התורה. אני רוצה שאחרי שאני מסיים כאן שעוד אנשים יזכרו את הקניינים, שיחיה עוד מי שישתמש בהם כדי להתחבר, כמו שלימד אותי 'המלך', אולי תעשה לי טובה, תפרסם את זה לאנשים, אל תפחד שיצחקו עליך. תבקש שמי שקורא אותך ייקח קניין אחד ויתחבר איתו לתורה. לא בקטע של לחזור בתשובה או משהו, רק פשוט להיות מחובר באיזה חיבור קטן...

יש שם כל כך הרבה. אפשר משהו אחד.

'יואב, מבטיח לך', אמרתי לו. 'ובעזרת השם אתה עוד תאריך ימים. אתה לא הולך לשום מקום'.

ברוך השם, אני זוכה לקיים את ההבטחה, יומיים אחרי שנתתי אותה. אני מתכוון להביא איתי לפני החג את העיתון ליואב. אולי הוא לא יאהב את ההתחלה, אבל הוא לא מפחד מלעג. הוא מוכן לעשות הכל בשביל לקיים את הצוואה של החבר האהוב שלו.

בבקשה מכם, קחו נא מתוך הרשימה משהו קטן, שמחבר אתכם, שמרגיש נכון עבורכם. זה כל כך פשוט, ויחד עם זאת כל כך נעים ומדויק. להגיע לחג, עם חיבור אחד קטן. עם קניין אחד.

מ"ח קנייני התורה

גְדוּלָה תוֹרָה יוֹתֵר מִן הַכְּהוֹנָה וּמִן הַמְּלָכוֹת, שֶׁהַמְּלָכוֹת נִקְנִית בְּשָׁלְשִׁים מַעֲלוֹת, וְהַכְּהוֹנָה בְּעֶשְׂרִים וָאַרְבַּע, וְהַתּוֹרָה נִקְנִית בְּאַרְבָּעִים וְשִׁמּוֹנָה דְבָרִים, וְאֵלוּ הֵן:

26. המכיר את מקומו	1. בתלמוד
27. והשמח בחלקו	2. בשמיעת האזן
28. והעושה סיג לדבריו	3. בעריכת שפתיים
29. ואינו מחזיק טובה לעצמו	4. בבינת הלב
30. אהוב	5. באימה
31. אוהב את המקום	6. ביראה
32. אוהב את הבריות	7. בענוה
33. אוהב את הצדקות	8. בשמחה
34. אוהב את המישרים	9. בטהרה
35. אוהב את התוכחות	10. בשמוש חכמים
36. ומתרחק מן הכבוד	11. בדקדוק חברים
37. ולא מגיס לבו בתלמודו	12. בפלפול התלמידים
38. ואינו שמח בהוראה	13. ביישוב
39. נושא בעל עם חברו	14. במקרא
40. ומכריעו לכף זכות	15. במשנה
41. ומעמידו על האמת	16. במעוט סחורה
42. ומעמידו על השלום	17. במעוט דרך ארץ
43. ומתישב לבו בתלמודו	18. במעוט תענוג
44. שואל ומשיב שומע ומוסיף	19. במעוט שנה
45. הלומד על מנת ללמד והלומד על מנת לעשות	20. במעוט שיחה
46. המחכים את רבו	21. במעוט שחוק
47. והמכון את שמועתו	22. בארץ אפים
48. והאומר דבר בשם אומרו	23. בלב טוב
	24. באמונת חכמים
	25. בקבלת היסורין

אגדות חז"ל ומדרשים נפלאים על ענייני העצרת והתורה הקדושה

מתן תורה

אמר ר' אבהו בשם ר' יוחנן: כשנתן הקדוש ברוך הוא את התורה צפוד לא ציץ, עוף לא פרח, שור לא געה, אופנים לא עפו, שרפים לא אמרו קדוש, הים לא נדדעזע, הבריות לא דברו, אלא העולם שותק ומחריש – ויצא הקול: "אנכי ה' אלהיך" (שמות כ, ב). (מדרש רבה פרשה כט, דרשה ט)

מצוות ביכורים

פיצד מפרישין הבכורים?

יורד אדם בתוך שדהו, ורואה תאנה שבכרה, אשכול שבכר, רמון שבכר – קושרו בגמי ואומר: הרי אלו בכורים; ורבי שמעון אומר: אף על פי כן חוזר וקורא אותם בכורים מאחר שיתלשו מן הקרקע.

פיצד מעלין את הבכורים?

כל העירות שבמעמד מתפנסות לעירו של מעמד ולנין ברחובה של עיר, ולא היו נכנסין לבתים, ולמשקים היה הממנה אומר: "קומו ונעלה ציון אל בית ה' אלהינו".

הקרובים היו מביאים תאנים וענבים, והרחוקים מביאים גרוגרות וצמוקים. והשור הולך לפניהם, וקרניו מצפות זהב, ועטרה של זית בראשו, והחליל מכה לפניהם, עד שמגיעים קרוב לירושלים.

הגיעו קרוב לירושלים, שלחו לפניהם, ועטרו את בכוריהם; הפחות והסגנים והגזברים יוצאים לקראתם; לפי כבוד הנכנסים היו יוצאים. וכל בעלי אמניות שבירושלים עומדים לפניהם ושואלים בשלומם: "אחינו, אנשי מקום פלוני, באכם לשלום!"

החליל מכה לפניהם עד שמגיעים להר הבית. הגיעו להר הבית, אפלו אגרפס המלך נוטל הסל על כתפו ונכנס, עד שמגיע לעזרה.

הגיעו לעזרה – ודברו הלויים בשיר: "ארוממך ה' כי דליתני ולא שמחת איבי לי" (תהילים ל, ב).

הגוזלות שעל גבי הסלים היו עולות, ומה שבאדם נותנים לפניהם.

עודהו הסל על כתפו קורא מ"הגדת היום לה' אלהיך" (דברים כו, ג) עד שגומר כל הפרשה. ר'

יהודה אומר: עד "ארמי אבד אבי" (שם, ה); הגיע ל"ארמי אבד אבי" מוריד הסל מעל כתפו ואוחז בשפתותיו, וכהן מניח ידו תחתיו ומניפו, וקורא מ"ארמי אבד אבי" עד שהוא גומר כל הפרשה, ומניחו בצד המזבח, והשתחוה ויצא.

בראשונה, כל מי שיודע לקרא קורא, ומי שאינו יודע לקרא מקרין אותו. נמנעו מלהביא; התקינו שיהו מקרין את מי שהוא יודע ואת מי שאינו יודע.

העשירים היו מביאים את בכוריהם בקלות של כסף ושל זהב, והעניים מביאים אותם בסלי נצרים של ערבה קלופה. הסלים והבכורים נתנים לפניהם. (מסכת ביכורים פרק ג')

סודו של החרש

מצות העמר להביא מן הקרוב. לא בכר הקרוב לירושלים מביאין אותו מכל מקום.

פעם אחת הגיע העמר ולא היו יודעין מהיכן יביא עמר. הכריזו.

בא חרש אחד ונתן ידו אחת על הגג וידו אחת על הצרף.

אמר להם מרדכי: יש מקום ששמו צרפין גגות או גגות צרפין? בדקו ומצאו.

וכשבקשו להביא שתי הלחם לא היו יודעין מהיכן לטל. הכריזו.

בא חרש אחד ונתן ידו אחת על עינו וידו אחת על הסוכר.

אמר להם מרדכי: יש מקום ששמו עין סוכר או סוכר עין? בדקו ומצאו. (מנחות סד, ב)

הבאת קרבן העומר

פיצד עושין [את העמר]?

שלוחי בית דין יוצאים מערב יום טוב ועושין אותו כריכות במחבר לקרקע, כדי שיהא נוח לקצר, וכל העירות הסמוכות לשם מתפנסות לשם, כדי שיהא נקצר בעסק גדול.

כון שחשכה אומר להם: בא השמש? אומרין: הן.

בא השמש? אומרין: הן.

אמרו לו: מי הזקיקך לכך?

אמר להם: שמעתי שבקשו ביתוסים להטעות את החכמים, אמרתי: אלך אני ואודיע להם: שמא יבואו בני אדם שאינם מהגנים ויטעו את החכמים.

אמרו לו: מאתים זוז נתונים לך במתנה, והשוכרך יבוא וימתח על העמוד.

באותה שעה התקינו שלא יהו מקבלין אלא מן המפירים. (ר"ה כב, ב)

תלמידי רבי עקיבא

אמרו: שנים עשר אלף זוגות תלמידים היו לו לר' עקיבא מגבת עד אנטיפרס, וכלם מתו בחייו ובפרק אחד, בין פסח לעצרת, מפני שלא נהגו כבוד זה בזה.

והיה העולם שמם, עד שבא ר' עקיבא אצל רבותינו שבדרום ולמד תורה לר' מאיר ור' יהודה ור' יוסי ור' שמעון ור' אלעזר בן שמוע.

אמר להם: ראשונים לא מתו אלא מפני שהיתה עינם צרה בתורה זה לזה – תנו דעתכם שלא תעשו כמעשיהם. עמדו ומלאו כל ארץ ישראל תורה. (יבמות סב, ב)

פניו הצהובים של רבי יהודה בר אלעאי

ר' יהודה בר' אלעי ראתו מטרונה אחת שפניו צהבין.

אמרה לו: זקן, זקן, אהד משלשה יש בך: או שתוי יין אפה, או מלנה ברבית, או מגדל חזירים.

אמר לה: האמונה, שאין בי אהד מן השלשה.

לא מלנה ברבית אני, שנאמר: "לא תשיך לאחריך" (דברים כג, כ),

ולא מגדל חזירים, שאסור לכן ישראל לגדל חזירים,

ולא שתוי יין אני, שאין אני טועם אלא קדוש והבדלה וארבע כוסות – וחוגרני צדעי מן הפסח עד העצרת.

אמרה לו: ולמה פניך צהבין?

אמר לה: התורה היא שמאירה פני, שנאמר: "חכמת אדם תאיר פניו" (קהלת ח, א). (נדריים מט, ב)

מגל זה? אומרין: הן.

מגל זה? אומרין: הן.

קפה זו? אומרין: הן.

קפה זו? אומרין: הן.

בשבת אומר להם: שבת זו? אומרין: הן.

שבת זו? אומרין: הן.

אקצר? והם אומרים לו: קצר.

שלוש פעמים על כל דבר ודבר, והם אומרים לו: הן, הן, הן.

כל כך למה? מפני הביתוסים, שהיו אומרים אין קצירת העמר במוצאי יום טוב.

קצרוהו ונתנהו בקפות, הביאוהו לעזרה, היו מהבהבין אותו באור, נתנהו לאבוב, ואבוב היה מנקב, כדי שיהא האור שולט בכלו. שטחוהו בעזרה והרוח מנשבת בו. נתנהו ברחים של גרוסות והוציאו ממנו עשרון, שהוא מנפה בשלש עשרה נפה.

משקרב העמר – יוצאין ומוצאין שוקי ירושלים שהם מלאים קמח וקלי. (מנחות סה, א)

הביתוסים

בראשונה היו מקבלין עדות החדש מקל אדם.

משקלקלו הביתוסים התקינו, שלא יהו מקבליים אלא מן המפירים.

מה קלקול קלקלו הביתוסים?

פעם אחת בקשו ביתוסים להטעות את החכמים, לפי שאין ביתוסים מודים שתהא עצרת אלא באהד בשבת.

שכרו שני בני אדם בארבע מאות זוז, אהד משלנו ואהד משלהם.

שלחם העיד עדותו ויצא;

שלנו – אמרו לו: אמר, כיצד ראית את הלבנה?

אמר להם: עולה הייתי במעלה אדמים, וראיתי שהוא רבוע בין שני סלעים, ראשו דומה לעגל, אצניו דומות לגדי. קרניו דומות לצבי וזנבו מנחת לו בין ירכותיו, והצצתי בו ונתתעתי ונפלתי לאחורי. ואם אין אתם מאמינים לי – הרי מאתים זוז צרוהו לי בסדיני.

עקשו שלח אלי אותו המלך לפרש, איזה מהם משבח מכל אלו. אמרו לי הדין.

פתח הראשון ואמר: משבח אני את הנערה שעמדה בשבועתה.

פתח השני ואמר: משבח אני את בעלה שקבש את יצרו ולא רצה לגע בה.

פתח השלישי ואמר: משבח אני את הלסטיס, שגזל הממון והחזיר להם כל הממון שנטל ולא רצה לגע בו.

מיד פתח שלמה ואמר: מה זה שלא היה שם, אלא לשמע און, הרהר אחר הממון שלא ראה מימיו – ממון זה על אחת כמה וכמה. מיד צוה שלמה המלך עליו וכפתוהו והלקוהו והודה לפניו, והראה אותו מקום שהטמין שם הממון. ו"ראו כי חכמת אלהים בקרב לעשות משפט" (מלכים-א ג, כח). (מדרש עשרת הדברות)

שלמה המלך והאדם בעל השני ראשים

יום אחד נכנס אצל שלמה המלך אשמדי מלך השדים ואמר לו: אתה הוא שכתוב עליך "ינחכם מכל האדם" (מלכים-א ה, יא)? אמר לו שלמה: הן, כך הבטיחני הקדוש ברוך הוא.

אמר לו אשמדי: אם תרצה אני מראה לך דבר שלא ראית מימך! אמר לו: הן.

מיד הושיט אשמדי ידו לארץ "תבל" והוציא ממנה איש בעל שני ראשים וארבע עינים. נדעזעז שלמה ונבהל ואמר: הכניסוהו לחדר. שלח וקרא לבניהו בן יהוידע.

אמר לו: תאמר, שיש תחתינו בני אדם? אמר לו: חי נפשך, אדוני המלך, אם ידעתי; אלא שמעתי מאחיתפל שיש תחתינו בני אדם.

אמר לו: אם אני מראה לך אחד מהם מה תאמר?

אמר לו: והיאך אתה יכול להראות מעמקה של ארץ, שהיא מהלך חמש מאות שנה, ובין ארץ לארץ גם כן מהלך ת"ק שנה?

מיד שלח שלמה והביאו לאותו בן אדם אצלו. כון שראהו בניהו בן יהוידע נפל על פניו ואמר: ברוך שהחייני וקיימני והגיעני לזמן הזה!

אמר שלמה לאותו בן אדם: בן מי אתה?

– אמר לו מבני אדם אני, מתולדות קין.

– באיזה מקום מושבכם?

שלמה המלך מגלה מי הגנב

מעשה היה בימי שלמה המלך בשלושה בני אדם שהיו מהלכים בדרך בערב שבת וקדש עליהם היום. אמרו זה לזה: בואו ונטמין ממוננו במקום אחד. הלכו והטמינו הממון, כשהגיע חצי הלילה עמד אחד מהם ונטל הממון והטמין אותו במקום אחר. במוצאי שבת בקשו לילך לדרךכם, הלכו לאותו מקום ולא מצאו הממון. זה אומר אתה גנבת, וזה אומר אתה גנבת.

הלכו לדין לפני שלמה המלך, הסדירו לפניו הדברים. אמר להם: "לבקר משפט" (ירמיה כא, יב). מה עשה? ישב וחקר בחכמתו ובינתו להחזיר להם תשובה ולתפס אותם מתוך דבריהם.

כיון שחזרו אצלו אמר להם: שמעתי עליכם שאתם בעלי תורה ובעלי חכמה ומשפטים, בבקשה מכם, דין אחד אני שואל לכם, ששלח אלי מלך אחד לשאלני בדבר שארע לו במלכותו,

בתינוק ותינוקת שהיו דרין בחצר אחד ונתאוו זה לזה. אמר התינוק לתינוקת: בואי ונעשה תנאי בינינו בשבועה, שכל מי שיִרצה לארוס אותך אל תשמעי לו אלא ברשותי – ונשבועה לו כך. לימים נתארסה אותה התינוקת. כיון שנכנס היתן אליה, אמרה לו: איני שומעת לך עד שאלך אצל פלוני ואשאל רשות ממנו, שקבר נשבועתי לו. מה עשתה? הלכה אצלו ואמרה: טל כסף וזהב הרבה ופטרני לבעלי. אמר: הואיל ואת עומדת בשבועתך הרי אני פוטרך לבעלך ולא אקח משלך כלום. ולבחור שבא עמה אמר לו: שמח בחלקך בשלום.

הלכו להם. כשהיו חוזרים בדרך פגעו בהם לסטים, והיה ביניהם זקן אחד ונטל לעצמו את הנערה ואת כל הכסף והזהב שעמיהם והתכשיתים שעליהם ורצה לאנסה. אמרה לו ללסטיס הזקן: בבקשה ממך, המתן לי מעט עד שאספור לך דבר אחד שארע לי. וספרה לו כל המעשה. אמרה הנערה: ומה אותו בחור שהיה עומד בפרקו – קבש את יצרו ולא רצה לנגע בי, אתה שזקן אתה – על אחת כמה וכמה; הילך כל הכסף והזהב שעמי ופטרנו ושלחנו לשלום ואלך עם בעלי. כיון ששמע אותו זקן, נשא עיניו לשמים ונשא בעצמו קל וחמר: ומה אני זקן הזלך על שפת קברי בכל יום ויום – ועקשו אני אעשה כך וכה? מה עשה? שלחה והלכה לה עם בעלה, והחזיר לה כל התכשיתין וכל הכסף והזהב שלקח מהם, ולא רצה לנגוע בכל מה שלהם ולהנות משלהם כלום.

לפני המקום ואמר: רבוננו של עולם, קשונגלית לי בגבעון ואמרת לי: "שאל מה אתן לך" (מלכים-א ג, ה), לא שאלתי ממך לא כסף ולא זהב אלא חכמה, כדי לשפט בני אדם בצדק, האר נא עיני להוציא דין אמת.

אמר לו הקדוש ברוך הוא: אני נותן לך חכמה בבקר. לבקר שלח שלמה וקבץ כל הסנהדרין ואמר להם: הביאו לפני בעל שני הראשים. מיד הביאוהו לפניו.

אמר להם: ראו, שאם יודע ומרגיש ראש זה מה שאני עושה לראש השני – אחד הוא, ואם לאו – הם שנים. אמר שלמה: הביאו מים חמים! הביאו מים חמים וזרקו על ראש אחד. צוח בעל שני הראשים: אדוני המלך, אנו מתים, אנו מתים!

כון שראו ישראל את משפט המלך תמהו ורעדו ופחדו כלם ממנו.

הלל הזקן

מעשה בנכרי אחד, שבא לפני שמאי, אמר לו: גירני על מנת שתלמדני כל התורה כלה, כשאני עומד על רגל אחת. דחפו באמת הבגן שבידי.

בא לפני הלל – גירו. אמר לו: "מה ששנאו עליך לא תעשה לחברך" – זוהי כל התורה כלה, והשאר פרוש הוא – לך למד. (שבת לא, א)

אמרו עליו על הלל הזקן, שבכל יום יום היה עושה ומשתפר בטרפיעיק. חציו היה נותן לשומר בית המדרש וחציו לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו.

פעם אחת לא מצא להשתפר ולא הניחו שומר בית המדרש לכנס; עלה ונתלה וישב על פי ארבה, כדי שישמע דברי אלהים חיים מפי שמעיה ואבטליון.

אמרו: אותו היום ערב שבת היה, ונתקופת טבת היתה, וירד עליו שלג מן השמים.

כשעלה עמוד השחר אמר לו שמעיה לאבטליון: אבטליון אחי, בכל יום הבית מאיר והיום אפל, שמא יום מענן הוא? הציצו עיניהם וראו דמות אדם בארבה. עלו ומצאו עליו רום שלש אמות שלג. פרקוהו והרחיצוהו וסכוהו והושיבוהו כנגד המדורה. אמרו: ראוי זה לחלל עליו את השבת. (יומא לה, ב)

– בארץ "תבל".

– יש לכם שמש וירח?

– הן.

– מהיכן זורח השמש ולהיכן הוא שוקע?

– זורח במערב ושוקע במזרח.

– מה מעשיכם?

– אנו חורשים וקוצרים ורועים צאן ובקר.

– מתפללים אתם?

– הן.

– מה היא תפלתכם

– "מה רבו מעשיך, ה', כלם בחכמה עשית" (תהילים קד, כד)!

באותה שעה אמר לו שלמה: אם רצונך נחזירך למקומך.

אמר לו: עשו טובתכם והחזירוני למקומי.

מיד קרא המלך לאשמדי

ואמר לו: לך והחזירו למקומו.

אמר לו: איני יכול להחזירו למקומו לעולם.

כון שראה אותו בן אדם כך – נשא אשה והוליד ממנה שבועה בנים. ששה מהם בדמות האם, ואחד בדמות האב, שהיו לו שני ראשים וארבע עינים. ואותו האיש היה חורש וקוצר, ונעשה עשיר גדול מעשירי עולם.

לאחר זמן מת האיש הזה והנים ירשה לבניו. התחילו הבנים מריבים.

הששה אמרו: אנו שבעה לחלק ממון אבינו.

ובעל שני הראשים אמר: אנו שמונה, ועלי לטל מן הירשה שני חלקים.

הלכו כלם אצל שלמה ואמרו לו: אדוננו המלך! אנו שבעה, ואחינו בעל שני הראשים אומר, שאנו שמונה, ורוצה לחלק ממון אבינו לשמונה חלקים, והוא רוצה לטל שני חלקים.

מיד קרא שלמה לסנהדרין ואמר להם: מה אתם אומרים בדבר הזה?

– שתקו.

אמר להם שלמה: "לבקר משפט" (ירמיה כא, יב). בחצי הלילה נכנס שלמה להיכל ועמד בתפלה

רבי אליעזר בן הורקנוס

מה היתה תחלתו של ר' אליעזר בן הורקנוס? בן עשרים ושתיים שנה הנה ולא למד תורה. ואביו הנה עשיר גדול והיה לו חורשים הרבה.

פעם אחת היו אֶחָיו חורשים על גבי המענה והוא הנה חורש בטְרָשִׁים. ישב לו והנה בוכה.

אמר לו אביו: מפני מה אתה בוכה? שמא מצטער אתה, שאתה חורש בטְרָשִׁים? עקשו אתה חורש על גבי המענה.

ישב לו על גבי המענה והנה בוכה.

אמר לו אביו: מפני מה אתה בוכה? שמא מצטער אתה, שאתה חורש על גבי המענה? אמר לו: לאו.

– ולמה אתה בוכה? אמר לו: שאני מבקש ללמד תורה.

אמר לו: והלא בן עשרים ושתיים שנה אתה – ואתה מבקש ללמד תורה?! אלא קח לך אשה ותוליד לך בנים – ואתה מוליכם לבית הספר.

פעם אחת אמר: אלך ואֶלְמַד תורה לפני רבן יוחנן בן זכאי, אמר לו אביו: אי אתה טועם עד שתחרש מלוא מענה. השכים וחרש מלוא מענה. נפלה פרתו ונשברה רגלה. אמר: לטובתי נשברה רגל פרתתי. ברח והלך לו אצל רבן יוחנן בן זכאי בירושלים.

אמר: אותו היום ערב שבת הנה ולא טעם כלום משש שעות של ערב שבת עד שש שעות של מוצאי שבת.

כשהוא הולך בדרך ראה אבן שדמה ונטלה ונתנה לתוך פיו. בא וישב לו לפני רבן יוחנן בן זכאי והנה בוכה.

אמר לו: מפני מה אתה בוכה?

אמר לו: רצוני ללמד תורה.

אמר לו: לא למדת מימך?

אמר לו: לאו.

התחיל מלמדו קריאת שמע ותפלה וברכת המזון ושתי הלכות בכל יום, ובשבת הנה חוזר עליהן ומדבֵּקֵן. עשה שמונה ימים ולא טעם כלום, עד שעלה ריח פיו לפני רבן יוחנן בן זכאי.

אמר לו רבן יוחנן בן זכאי: אליעזר בני, כלום סעדת היום?

שתק.

שוב אמר לו – ושתק.

אמר לו: סיף, היום אתה סועד אצלי.

אמר לו: כבר סעדתי אצל אכסניא שלי.

אמר רבן יוחנן לתלמידיו: תיכם, שתבקרו את הדבר.

היו התלמידים מחזרים בכל שוקי ירושלים

ושואלים בפנדקאות: יש כאן חבר אכסני? יש כאן חבר אכסני?

אמרו להם: לאו.

עד שבאו אצל אשה אחת ואמרה להם: הן.

אמרו לה: יש לו כאן כלום?

אמרה להם: יש לו שק אחד, שהוא נתן ראשו לתוכו ומוצץ כנבל יין.

אמרו לה: הראינו אותו.

הביאה את השק לפניהם, פתחוהו ומצאוהו מלא עפר.

אמרו לה: כלום סעד אליעזר אצלכם היום?

אמרה: לאו.

אמרנו, שמא אצל רבי הנה סועד – והרי שמונה ימים שלא טעם כלום.

הלכו ואמרו לרבן יוחנן בן זכאי. כששמע רבן יוחנן בן זכאי אמר: אי לך, אליעזר, שהיית משלך בינותינו!

אבל אמר לך: כשם שעלה ריח פיו לפני, כך יצא ריח תורה מפיו מסוף העולם ועד סופו. קבע לו מזונות ונתרפא. עשה לפני רבן יוחנן בן זכאי שלוש שנים.

אמרו בניו של הורקנוס לאביהם: ראה, מה עשה לך אליעזר בנה, הניחך בזקנתך והלך לירושלים. לך והדר אותו מנכסִיך.

עלה הורקנוס לירושלים להדיר את בנו מנכסיו.

אמר: אותו היום הנה יום טוב לרבן יוחנן בן זכאי וכל גדולי המדינה סועדים אצלו. בן ציצית הכֹּסֵת ונקדימון בן גוריון וכן כלבא שבוע.

שמע רבן יוחנן בן זכאי על הורקנוס שבא, אמר: עשו לו מקום. הושיבוהו בין גדולי המדינה. הנה יושב ביניהם ומרתת. נתן רבן יוחנן בן זכאי עיניו בר' אליעזר ואמר לו: פתח ודרש. אמר לו: איני יכול לפתח. משל לבור שאינו יכול להוציא מים

גער בהם ר' יהושע,

אמר להם: אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה – אתם מה טיבכם?

לא נפלו מפני כבודו של ר' יהושע

ולא זקפו מפני כבודו של ר' אליעזר – ועדין מטין ועומדין.

חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי – מן השמים יוכיחו!

יצאה בת קול ואמרה: מה לכם אצל ר' אליעזר, שהלכה כמותו בכל מקום!

עמד ר' יהושע על רגליו ואמר: "לא בשמים היא" (דברים ל, יב) – אין אנו משגיחין בבת קול,

שפבר כתבת בתורה בהר סיני: "אחרי רבים להטות" (שמות כג, ב).

מצאו ר' נתן לאלהיו: אמר לו: מה עשה הקדוש ברוך הוא באותה שעה?

אמר לו: שחק ואמר: נצחוני בני, נצחוני בני! (בבא מציעא, נט, א-ב)

ריש לקיש חוזר בתשובה

פעם אחת היה ר' יוסון רוחץ בירדן.

ראהו ריש לקיש וקפץ אחריו לתוך הירדן.

אמר לו ר' יוסון: כוהך לתורה.

אמר לו: יפוך לנשים.

אמר לו ר' יוסון: אם תחזר בך אתן לך את אחותי, שהיא יפה ממני.

קבל עליו. בקש לחזר ולהביא פליו – ולא יכל לחזר.

הקריא והשנה לו ונעשה אדם גדול. (בבא מציעא פד, א)

רבי מאיר ואלישע בן אבויה

ר' מאיר היה יושב ודורש בבית המדרש בטבריא, והיה אלישע רבו מטיל בשוק כשהוא רוכב על סוסו בשבת. באו ואמרו לר' מאיר: הרי אלישע רבך בא ומטיל בשוק. הפסיק דרשתו ויצא אליו.

אמר לו אלישע: מה היית דורש היום?

יותר ממה שהוא מכניס, כך אין אני יכול לומר דברי תורה יותר ממה שקבלתי ממך.

אמר לו: בני, משל למעגן שהוא נובע ומוציא מים מאליו, אף אתה כך. דחק עליו ודסקוהו התלמידים. עמד ופתח ודרש בדברים שלא שמעתם אצן מעולם, והיו פניו מאירות כאור החמה וקרנותיו יוצאות כקרנותיו של משה, ואין אדם יודע אם יום ואם לילה.

עמד רבן יוחנן בן זכאי ונשקו על ראשו ואמר: אשריכם, אברהם יצחק ויעקב, שיצא זה מחלציקם! אמר הורקנוס: למי אמר כך? אמרו לו: לאליעזר בןך. אמר להם: לא כך היה לו לומר, אלא: אשרי אני שיצא זה מחלציק! עלה הורקנוס על הספסל ואמר לפני בני ירושלים: רבותי, אני לא באתי אלא להדיר אליעזר בני מנכסי; עכשו כל נכסי יהו נתונים לאליעזר בני, וכל אחיו אין להם בהם כלום.

אמר לו ר' אליעזר: אלו קרקעות בקשתי מלפני הקדוש ברוך הוא – היה נותן לי, שנאמר: "לה' הארץ ומלאוה" (תהילים כד, א); אלו כסף וזהב בקשתי – היה נותן לי, שנאמר: "לי הכסף ולי הזהב נאם ה' צבאות" (חגי ב, ח). לא בקשתי מלפני הקדוש ברוך הוא אלא תורה בלבד. (פרקי דר"א פרקים א'-ב')

תנורו של עכנאי

שנינו: "חתכו (את התנור) חליות ונתן חול בין חליה לחליה – ר' אליעזר מטהר וחקמים מטמאים" – וזה הוא תנורו של עכנאי.

שנו: באותו היום השיב ר' אליעזר כל תשובות שבעולם ולא קבלו הימנו.

אמר להם: אם הלכה כמותי – חרוב זה יוכיח!

נעקר חרוב ממקומו מאה אמה.

אמרו לו: אין מביאין ראיה מן החרוב.

חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי – אמת המים יוכיחו!

חזרו אמת המים לאחוריהם.

אמרו לו: אין מביאין ראיה מאמת המים.

חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי – קתלי בית המדרש יוכיחו!

הטו קתלי בית המדרש לפל.

אמר להם אבויָה אבא: רבותי, הואיל וְכָר גְדוֹל פּוֹחָה שֶׁל תּוֹרָה – הִבֵּן הַזֶּה, אִם יִתְקַיֵּם לִי, הֲרִינִי מִפְּרִישׁוֹ לַתּוֹרָה. וּלְפִי שְׁלֵא הִיְתָה פְּנֹת מִחֻשְׁבְּתוֹ לְשֵׁם שְׁמַיִם לֹא נִתְקַיְּמָה בִּי תוֹרָתִי.

ומה היית דורש שוב? –

"גם את זה לעמת זה עשה האלהים" (קהלת ז, יד).

אמר לו: ומה אמרת בו?

אמר לו: כל מה שבכרא הקדוש ברוך הוא בעולמו בכרא כנגדו; בכרא הרים – בכרא גבעות, בכרא ימים – בכרא נהרות.

אמר לו: עקיבא רבך לא היה אומר כך, אלא בכרא צדיקים – בכרא רשעים, בכרא גן עדן – בכרא גיהנם, כל אֶסֶד וְאֶסֶד יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי חִלְקִים, אֶסֶד בְּגֵן עֵדֶן וְאֶסֶד בְּגִיהֶנֶם; זָכָה צְדִיק, נָטַל חִלְקוֹ וְחִלַּק חִבְרוֹ בְּגֵן עֵדֶן; נִתְחַיֵּב רָשָׁע, נָטַל חִלְקוֹ וְחִלַּק חִבְרוֹ בְּגִיהֶנֶם.

- ומה היית דורש שוב? –

"לא יערכנה זהב וזכוכית ותמורתה כלי פז" (איוב כח, יז).

אמר לו: ומה אמרת בו?

אמר לו: אלו דברי תורה שקשים לקנותם ככלי זהב ופז ונוחים לאבדם ככלי זכוכית.

אמר לו: האלהים! אפלו ככלי חרס;

אבל עקיבא רבך לא היה אומר כך, אלא מה כלי זהב וכלי זכוכית הללו אף על פי שנשברו יש להם תקנה, כר תלמיד חכם, אף על פי שסרח יש לו תקנה.

אמר לו ר' מאיר: אף אתה חזר בך.

אמר לו: איני יכול.

אמר לו: למה?

אמר לו: רוכב הייתי על סוס ומטיל אחורי בית המדרש ביום הפפורים שחל להיות בשבת,

ושמעתי בת קול מפוצצת ואמרת: "שובו, בנים שובבים" (ירמיה ג, יד),

"שובו אלי ואשובה אליכם" (מלאכי ג, ז) – חוץ מאחר, שידע כוחי ומרד בי.

כנן שהגיעו לתחום שבת, אמר לו: מאיר, חזר בך, שפבר שערתי בעקבי סוסי עד כאן תחום שבת.

אמר לו: "וה' ברך את אחרית איוב מראשתו" (איוב מב, יב) –

אמר לו: ומה אמרת בו?

אמר לו: "ויסוף ה' את כל אשר לאיוב למשנה" (שם, י) –

שפכל לו את כל ממונו.

אמר לו: חבל על האובדים ואינם נמצאים!

עקיבא רבך לא היה אומר כך, אלא "וה' ברך את אחרית איוב מראשיתו",

בזכות מצוות ומעשים טובים שהיו בידו מראשיתו.

אמר לו: מה היית דורש שוב?

אמר לו: "טוב אחרית דבר מראשיתו" (קהלת ז, ח).

אמר לו: ומה אמרת בו?

אמר לו: יש לך אדם שעשה סחורה בנערוותו והפסיד, ובזקנותו ונשתפר;

דבר אחר: יש לך אדם שלמד תורה בנערוותו ושכחה, ובזקנותו וקיימה.

אמר לו: חבל על האובדים ואינם נמצאים!

עקיבא רבך לא היה דורש כך, אלא, "טוב אחרית דבר מראשיתו",

בזמן שהוא טוב מראשיתו, ובי היה המעשה:

אבויָה אבא מגדולי ירושלים היה. כשבא למהלני קרא לכל גדולי ירושלים וקרא לר' אליעזר ולר' יהושע עמיהם. כשאכלו ושתו, התחילו מטפחין ומרקדון, אלו אומרים מזמורים ואלו אומרים אלפיביתין.

אמר ר' אליעזר לר' יהושע: אלו עוסקים בשלהם, ואנו אי אנו עוסקים בשלנו? ישבו והתחילו בתורה, ומן התורה לנביאים, ומן הנביאים לפתובים, וירדה אש מן השמים והקיפה אותם.

אמר להם אבויָה: רבותי, מה באתם לשרף את ביתי עלי?

אמרו לו: חס ושלום אלא יושבין היינו וחורזין בדברי תורה, ומן התורה לנביאים ומן הנביאים לפתובים, והיו הדברים שמחים כנתינתם מסיני, והיתה האש מלחכת אותם כלחיקתם מסיני, ועקר נתינתם מסיני לא נתנו אלא באש – "והקר בער באש עד לב השמים" (דברים ד, יא).

אמר: נאמר "שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך והארקת ימים" (דברים כב, ז) – היכן טובו של זה והיכן אריכות ימיו של זה?

(ולא ידע שדרשה ר' עקיבא: "למען ייטב לך" – בעולם שכלו טוב, "והארקת ימים" – בעולם שכלו ארוך);

ויש אומרים: ראה לשונו של חצפית המתרגמן נגזרת בפי חזיר. אמר: פה שהפיק מרגליות ילחך עפר? יצא וחסא.

מצא זונה – תבעה. אמרה לו: ולא אלישע בן אבוייה אתה? עקר צנון מערוגה בשבת ונתן לה. אמרה: אחר הוא.

(אמר: כשהיתה אמו של אחר מעברת בו עברה על בתי עבודה זרה, והריסה ונתנו לה מאותו המין ואכלה, והיה מפעפע בכרסה פאָרס של חכינה).

לאחר ימים חלה אלישע בן אבוייה.

באו ואמרו לר' מאיר: אלישע רבך חולה. הלך אצלו.

אמר לו: חזר בך.

אמר לו: ועד כאן מקבלים?

אמר לו: ולא נאמר: "תשב אנוש עד דכא" (תהילים ז, ג) – עד דכדוכה של נפש?

באותה שעה בכה אלישע בן אבוייה ומת.

והיה ר' מאיר שמח

ואמר: דומה, שמתוך תשובה נסתלק רבי.

כון שקברוהו יצאה אש מן השמים לשרף את קברו. באו ואמרו לו לר' מאיר: קבר רבך נשרף.

יצא ופרש עליו טליתו. אמר לו: "ליני הלילה" (רות ג, יג) – בעולם הזה שדומה ללילה, "והיה בבקר" (שם) – בעולם הבא שכלו בקר, "אם יגאלך טוב יגאל" (שם) – זה הקדוש ברוך הוא, שהוא טוב, שנאמר בו: "טוב ה' לכל" (תהילים קמה, ט); "ואם לא יחפץ לגאלך – וגאלתיך אנכי, חי ה' שכבי עד הבקר" (רות שם, שם).

כבה האור.

אמרו לו לר' מאיר: בעולם הבא אם יאמרו לך: למי אתה רוצה להתקרב,

לאביך או לרבך –

מה תאמר?

אמר לו: ואף אתה חזר בך.

אמר לו: ולא כבר אמרתי לך:

כבר שמעתי מאחורי הפרגוד: "שובו בנים שובבים – חוץ מאחר"?

תפסו והכניסו לבית המדרש. אמר לו לתינוק: פסק לי פסוקך.

אמר לו: "אין שלום אמר ה' לרשעים" (ישעיה מח, כב).

הכניסו לבית כנסת אחר, אמר לו לתינוק: פסק לי פסוקך.

אמר לו: "כי אם תכבסי בנתר ותרבי לך ברית – נכתם עונך לפני" (ירמיה ב, כב).

הכניסו לבית כנסת אחר, אמר לו לתינוק: פסק לי פסוקך.

אמר לו: "ואת שדוד מה תעשי כי תלבשי שני, כי תעדי עדי זהב, כי תקרעי בפור עיניך – לשוא תתיפי ... נפשה יבקשו" (שם ד, ל).

וכך הכניסוהו לשלושה עשר בתי כנסיות וכל התינוקות פסקו לו מעין זה לרעה.

כשאמר לאחרון "פסק לי פסוקך" – אמר לו: "ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי" (תהילים ג, טז). אותו תינוק מגמגם בלשונו היה, ונשמע כאלו אמר "ולאלישע אמר אלהים".

אמר אלישע: אלמלי היה ספין בידי קרעתי.

אמרו עליו, על אחר: כשהיה נכנס לבית הועד ורואה תינוקות וספרים לפניהם היה אומר: מה הללו יושבים ועוסקים כאן?

אמנותו של זה בנאי, אמנותו של זה נגר, אמנותו של זה ציר, אמנותו של זה חייט, וכו' וכו' שהיו שומעים כן היו מניחים ספריהם והולכים להם.

עוד אמרו עליו, על אחר, שזמר וני לא פסק מפיו; ובשעה שהיה עומד בבית המדרש הרבה ספרי מינים נושרים לו מחיקו.

ומה ראה אחר שיצא לתרבות רעה?

אמר: פעם אחת היה יושב ושונה בבקעת גינוסר וראה אדם אחד שעלה לראש הדקל בשבת ונטל האם על הבנים וירד בשלום.

ובמוצאי שבת ראה אדם אחד עלה לראש הדקל ונטל הבנים ושלה את האם וירד והכישו נחש ומת.

אונקלוס הגר והקיסר

אונקלוס בר קלונימוס נתגיר. שלח הקיסר גדוד של רומיים אחריו, משכם במקראות ונתגירו.

חזר ושלח אחריו גדוד אחר של רומיים. אמר להם: לא תאמרו לו כלום. כשתפסוהו והלכו להם, אמר להם: אמר לכם דבר סתם: ניפזר נושא אבוקה לאפיפזור, אפיפזור לדוקס, דוקס להגמון, הגמון למלך. מלך כלום נושא אבוקה לפני שאר בני אדם? אמרו לו: לא. אמר להם: הקדוש ברוך הוא נושא אבוקה לפני ישראל. שנאמר: "וה' הלך לפניכם יומם ... ולילה בעמוד אש להאיר להם" (שמות יג, כא). נתגירו כלם.

חזר ושלח אחריו גדוד אחר, אמר להם: לא תסיחו עמו כלל. כשתפסוהו והלכו להם ראו מזוזה שמנחת על הפתח, הניח ידו עליה ושחק. אמרו לו: מפני מה אתה שוחק? אמר להם: מנהגו של עולם מלך יושב מבפנים ועבדיו משמרים אותו מבחוץ, ואלו הקדוש ברוך הוא הוא עבדיו מבפנים והוא משמרם מבחוץ, שנאמר: "ה' ישמר צאתך ובואך" (תהילים קכא, ח). נתגירו, ושוב לא שלח קיסר אחריו. (עבודה זרה יא, א)

אמר: "אבא, ואחר כך רבי".

אמרו לו: ושומעים לך?

אמר: ולא שנינו: "מצילין תיק הספר עם הספר" (משנה שבת טז א) – מצילין אלישע בזכות תורתו.

יש אומרים: קשמת אלישע אמרו: לא יהא נדון ולא יבוא לעולם הבא. לא יהא נדון – משום שעסק בתורה; ולא יבוא לעולם הבא – משום שחטא.

אמר ר' מאיר: מוטב שידינוהו ויבוא לעולם הבא; מתי אמות ואעלה עשן מקברו.

קשמת ר' מאיר עלה עשן מקברו של אחר.

אמר ר' יוחנן: גבורה לשרף רבו באש? אסד היה בינינו ואין אנו יכולים להצילו. אלמלא היה בידי – מי יטלנו ממני? מתי אמות ואכבה עשן מקברו.

קשמת ר' יוחנן פסק העשן מקברו של אחר.

פתח עליו הספדן: אפלו שומר הפתח לא עמד לפניך, רבנו! (חגיגה טו, א)

♦

תם ולא נשלם